

GÖTTE
LYRAI KÖLTEMÉNYEI.

FORDITOTTA,

BEVEZETTE ÉS JEGYZETEKKEL KISÉRTE

SZÁSZ KÁROLY.

MÁSODIK KÖTET.

BUDAPEST, 1875.

A M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ HIVATALA.

GÖTTE

FYRAH KOLTEMENYEL

ADAM

ADAM

BESE KÁROLY

ADAM

ADAM

Weizmann testvérek könyvnyomdája Budapesten.

VEGYES KÖLTEMÉNYEK.

Ez a tarka-barka minden
Itt van összevissza-rendben!

GELLERT SZOBRA OESERTŐL.

Hogy a jó Gellert meghala,
Sok szív titokban sir vala,
Nehány dal is, bágyadt, iromba,
Vegyült a tiszta fájdalomba.
Minden kontár, a sír fölé,
A koszorúhoz egy virágot,
Vagy dics-szobrára egy *petá*kot —
S oly önelégülten tevé!
Oeser csak félen állt, hallgatva;
Érzésbe mélyedt s gondolatba.
Magának visszahívta mind
Mi még a szent elhúnytra int;
S azt lángelméje és keserve
E márványban lerakta itt:
Mint a hogy egy szűk hamv-vederbe
Gyűjtjük a kedves hamvait!

ILMENA U.

1783. september 3-án.

Te bájoló völgy, mindig zöld liget,
Örömmel üdvözöl megint szivem;
Hagyj megpihennem árnyad enyhiben,
Nyisd meg nekem dús lomb-ernyőidet,
Tetőidről, a szerelem s kéj napján,
Balzsam-fuvalmad' homlokomra hajtván.

A változó sors hányszor űze engem,
S készített, dicső hegy, lábaddnál pihennem!
Mit elhagyék, oh hadd találjam ott
Ma újra föl, a paradicsomot!
Megérdemlem; mert míg ti zöldelétek;
Gond s munka közt tekinték én felétek.

Oh hadd feledjem, itt is a világ
Hány hű munkásra vet nehéz igát!
Homokba vet a jó szántó-vető,
Kóbor vadaknak plántál, ültet ő;
Szűk falatért a bányász odrot ás,
Szénéégető küzd, lót-fut a vadász...
Ifjúljatok meg, mint régen, még:
Miként ha most új éltet kezdenék!

S fölkelnek újra régi álmaim,
És ismerős dalok hullámain
Ringatnak, a világtól elszakadtan,
Fürösztve illatos fuvalmitokban.
Halk dalt susog a zúgó fenyves, és
Dallamra lejt az omló viz-esés;
Felhő meg-ül, köd száll a völgybe le;
Alkony — s egyszerre jő az éj vele.

Setét erdőben, enyhe csillagfénynél,
Hová vesztém, gondatlan, ösvényem?
A távolból mi hangzsibaj felém kél,
Verődve bécezőről bécező könnyeden —?
Halkan megyek, megnézni: mit jelent e'?
Mint a vadász, szarvas-hangtól vezetve.

De hol vagyok? Minő tündér-országban?
Mily tanya ez, mely itt a bérez alján van?
Viskók körül, zöld ágakkal befedve,
Kik vannak itt a tűzhöz heveredve?
Fenyvek között csap a tűz lángja föl,
Melynél a durva vadász-lakma föl;
S vigan nevetnek mind a tűz körül,
Ürítve, töltve, a kancsó kerül.

Hejh, kikbül áll ez a vidám csapat?*)
Honnan jő? merre megy? mi ezéljai vannak?
Megállok; lábam a földhöz tapad;
Köszöntsem őket? vagy csak elsuhanjak?
Szellem-raj tán, bűvös-vadász sereg?
Vagy gnómok, kik itt varázslatot űznek?
Bokrok között, körül sok kis tűznek, —
Ugy borzadok, — maradni nem merek.
Vagy ezigányok gyanús tanyája volna?
Száműzött herezeg, erdön bujdokolva?
Vagy úgy lelem, titkos rejtekbe' itt,
Megtettesülve, Shakspere szellemeit?
Ugy van, valóban! nyomra vezet ez:
Ha nem az ép', de ollyas szerzet ez!
Az jár, csapong itt köztök, az a szellem;
Még zord külső alatt is, mennyi kellem!

Ki az amott, ki oly hanyagul áll a
Középen, meggörnyedve durva válla — ?

---

*) Göthe itt, mintegy látományban, azt a társaságot festi le, mely Ilmenau vidékén, valászatra, fesztelen mulatásra, az udvar köréből, annyszor egybe-gyült.

Közél a tüzhöz leereszkedek:
 Ős hősi törzsből izmos sarjadék.
 Kéjelgve szíjja hosszú pipa-szárát,
 S bocsájtja bodoran a kékes párát.
 Jó kedve csöndes, ámde annak örvend:
 Hangos kaczajt ha költhet ott a körben,
 Mig rendületlen komolysággal, oly
 Barbáruul összevissza-galagyol. *)

Ki az a másik**) — a ki egy ledült
 Öreg fa korhadt törzsökére dült,
 És szétterpeszti magát hanyagúl,
 Hogy vékony tagja erre-arra nyúl —?
 Majd, — senki a víg körbe' rá se' hallgat —
 Felugrik, mint kit rossz szellem abajgat,
 S a sphaerák táncz-karától hatva át,
 Rákezdí buzgón, egyhangú dalát....

De mintha kárt tehetne hangjok nessesze,
 Egyszerre mind halk suttogásba esve,
 Az ifjú***) álmát megzavarni fél,
 Kit ott a völgyben, társitól benn messze,
 Rejt könnyen összerótt kunyhó-fedél.
 Hol kis tüzeeske pislog, halk koboz
 A víz-esés, — s ő lágyan szúnyadoz.
 Engem szivem hajt, őt keresni föl,
 S halkan lopózom el a többitől.

---

*) Góthe e sorokban Knebelt festi.

**) Seckendorff.

***) Károly-Ágost, az uralkodó herezeg.

Légy üdvöz, ki a néma éjczakán
A küszöbön virasztasz, egymagán' ;*)
Örömjajuktól elvonván magad',
Táplálni látszol fontosb gondokat.
Miért merülsz ily mély elmélkedésbe',
Még kis tüzeeskéd' is fölszítani késve?

— „Ne kérdd! nincs semmi kedvem: idegen
Kiváncsiságnak szívem' tární fel!
Részvéted is terhemre van nekem,
Itt most hallgatni és szenvedni kell.
Még azt se' mondhatom, bármint akard,
Honnan való vagyok s ki küld ide?
Távol vidékről erre sors vete,
S most a barátság itt lekötve tart.

„Ki ismeri magát? mit bir: ki tudja?
A bátor hányszor vakmerőbe kezdte!
Csak holnap vál' el élted mái' utja,
Mi lesz haszonra és mi kárba veszve?
Magát a tiszta ég-szikrát Prométhevsz
Nem sáragyagra önté, istenítve?
De adhatott-e mást a földi léthez:
Isten-vért önthetett-é ereikbe?
Az oltárról én tiszta lángot vettem,
És a mit gyújtok, mégse' tiszta láng!
Széltől nagyobb, veszélyesb lesz szünetlen;
S nem roskadok — bár önvád kínja bánt.

„S ha szabadságot dallék, oktalan';
És hős erényt, korlát- s mocsoktalan,

---

*) Ez maga Göthe.

Mely önmagába' büszke és nyugodt:
Az emberek tapsába' vala részem;
De megtagadt' a sors a boldog kis zugot,
A hol művész lehettem voln' — egészen!
S most itt ülök, emelten és leverten,
Ártatlan s vétkes, — boldogan s keservben!

„De csitt! — mert e fedél alatt pihen
Minden aggályom s minden örömem.
A nemes szív, mit balvégzet hatalma
A természet útjáról félre csalva,
Most jobb nyomot sejt s azt bátran kitűzte;
Majd önmagával, majd árnyakkal küzdve;
'S mit születés s sors megadott neki:
Most izzadó homlokkal kergeti,
Nyájas szelid szó hivtának sem enged,
Dal, szíve háborára nem hoz enyhet...

„Ki mondja meg a csúszó rút féregnek,
Ha lepke lesz': mi lesz' eledele?
A bábnak ki segít, mig földön fetreng,
Hogy gyöngé burkát vesse le?
Ledobja maga, ha ideje lesz,
S szárnyon siet a rózsa kelyhihez.

„*Neki**) is megadják az évek
Igaz irányát erejének.
Most, az igazság sejtelmével,
Még szenvedély neki a tévely.
A vágy ragadja kétes sűrű ködbe,

---

*) T. i. Károly-Ágostnak. Még mindig a látomány-beli Götthe szól.

Bércz nincs magas, ösvény nincs szűk neki.
Ott ólálg a bukás előtte,
S késő megbánás karjába veti.
A túlfeszült érzés nem úr magán :
Új s új veszély felé sietni ;
S a lázas izgalom után
Meg' lázason pihen ki.
Vidám napokban vad, szilaj :
Tombolni tud, örülni nem ;
Testét seb, lelkét gyötri baj,
S kemény fekhelyén mégis elpihen :
Mig én némán, lélekzet-fojtva állok,
És félig alva, félig éberem,
A szabad csillagokra nézve fenn :
Lerázni nem bírom a súlyos álmot!“

Foszolj el, álom!

Múzsák, köszönöm,

Hogy ez ösvényre állítottatok ma,
A hol egy szóra támad fény-özön,
Körös-körül a tájat béragyogva.
A felhő fut, köd szétbomol,
Az árnyak tűnnek. Hála, istenek!
Új nap sugári fénylenek,
S egy szebb világ kél köd-páraiból,
A szív-nyomasztó látomány eloszlék,
Új élet, új nap, üde, illatos lég!

Mint a ki, hosszu útról haza térve,
Alig ismer magára otthonában :
Ugy nézek itt e hű szorgalmu népre,
Mely elmerülve, boldog, a munkában.

Sietve fut a rokka szála
A takács osztovátájára;
S kötél s vödör tovább már nem pihen
Az újra megnyilt akna méhiben,
Csalás fölfedve, visszatér a rend,
Lenn foly a munka, áldás ide-fent.*)

Oh fejdelem, e kis zug itt ni,
Éltednek eztán képe légyen.
Állásod tisztét ismered te régen,
S csapongó lelked' meg tudod szorítani.
Az megtehet mindent, ha vágya kél,
Ki szűkkeblű s csak önmagának él.
De ki vezetni akar másokat:
Az nélkülözni tudjon ám sokat.

Indúlj tehát (nem is csekély jutalmad)
Nem mint vető, ki immel-ámmal ballag,
Hogy magja, szélbe szórva tél-túl,
Az útra itt, amott tüskék közé hull;
Nem! hintsd te bölcsen, bizton, gazdagon,
Mert úgy lesz áldás a vetett magon.
S hagyd kelni, érni — megjő, elhíhetd,
És boldogít téged s tiéidet!

---

*) Az ilmenai nép életét festi, melynek, a soká zárva volt bányák megnyitásával ő adta vissza kenyerét.

MAHOMET ÉNEKE.

Nézd a bércz-patakat,
Mikép lövell,
Csillagsugár gyanánt!
Felhők között
Táplálták ifjuságát
Jó szellemek,
Bérezek s bokor közén.

Ifjonti kedvvel
Tör elő felhőiből,
Szökellve márvány bérezeken,
S újjongva tör
Az égre megint.
A bércz folyosókon
Űz tarka kövecskét,
S mint ifju vezér
Ragadja magával a
Testvér-forrásokat.

A völgyben, lába alatt
Virágok kelnek,
S lehelletétől
Éled a rét.

De árnyas rét nem tartja őt,
Sem a' virágok,
Térdét öelve,
Szerelmes szemmel
Pillantva rá:
Lapályra siet,
Kigyózva, futása.

Patakok simúlnak
Hozzá szeliden.
Ezüstös fénynyel
Csörg a lapályba,
S a lapály vele fénylik.
A völgyi folyók
S a hegy-patakok
Újjongva köszöntik:
Testvérünk! viddsze magaddal
Testvéreidet;
Vidd agg apánkhoz,
Az örök óceánhoz,
Mely tárt karokkal
Vár ránk, de ah,
Hiába' nyílnak váró karjai,
Ölelni hozzá vágyó gyermekit:
Mert minket elnyel a sivány
Szomjú homokja; — fenn a nap
Kiszívja vérünk' — lenn a domb
Elállja útunk' s tóba gyűjt.
Testvér, oh vidd testvéridet,
A völgyből, a hegyekből,
Oh vidd apánkhoz!

Hát jöjtek mind!
— S felségesebben
Dagadva fut; egész
Egy nemzedék emeli már
Mint fejedelmet;
S diadal-szekerén

Harsogva a mint megy,
Birodalmaknak nevet ad
És városok kelnek lába nyomán.

Feltarthat'lan rohan —
Tornyok csillámló kúpjai,
Márvány paloták,
Miket ő hozza létre,
Maradnak utána.

Czédrus palotákat
Hord órjás vállain, Atlasként,
Fölötte ezer lobogó
Susog a szélben,
Hirdetve dicsét.

Így viszi testvérít,
Kincsét, fiait,
Öröm-robogással, a váró
Apa hű kebelére!

A SZELLEMEK ÉNEKE A VIZEKEN.

Az ember lelke a
Vizhez hasonló,
Az égből ered,
Az ég fele tör,
És újra vissza
A földre száll le,
Örök cserében.

Ha bércz-meredekről
Rohanva lövell le
A tiszta sugár:
Ragyogó porfelhő
Száll föl belőle
S a szikla-falra lebke
Fátyolt terítve,
Halk suhogással
Omlik le a mélybe.

Ha szirt elállja
Estében az útját:
Haragos robajjal,
Tajtékot hányva száll
Alább, alább.

Majd síma ágyon
Suhan le a völgyben,
S a tenger síkján
Ezernyi csillag
Kék tükre lész'.
Szellő a habnak
Csélesap szeretője;
Mélyébe benyúl
S fenekét kavarja.

Oh ember lelke, mint
Hasonlitasz a vízhez!
Oh ember sorsa, mint
Hasonlitasz a szélhez!

AZ ÉN ISTENNŐM.

Mely halhatatlané legyen
Dicséret és dicsőség?
Én nem vitatom! — de
Részemről: Jupiter
Szünetlen változó,
És mindig új,
Különcz lányának nyújtom azt,
Szive kedvenczének,
A Képzeletnek!

Minden szeszélyt,
Mit máskülönben
Magának tarta fönn,
Ez egyetlennek
Megenged ő,
S kedvét találja
A balgatagban.

Ha rózsakoszorúsan,
Kezébe' liljom-ággal,
Virágokat tapos,
Madarak nyelvén szól,
S a könnyü édü harmatot
Lágy méh-ajakkal
Virágkehelyből szürcsöli;

Vagy lobogó hajakkal,
Szilaj szemekkel,
Süvöltve száll
A szél-viharban,

Vad sziklabérczen,
S ezer színével,
Mint hajnal-, alkony-,
S hold-változások,
Mindegyre máskép
Tünik szemünkbe!

Dicsőjtsük őt, mind,
A nagy, hatalmas,
A jó atyát,
Ki ily dicső-szép, hervadatlan
Istennőt engedett
Társúl, halandó embereknek!

Mert egyedül
Hozzánk köté
Őt égi kötélekkel;
S meghagyta néki:
Öröm- s nyomorban,
Hű feleségként,
Hogy el ne hagyjon.

A magzatokban
Dús föld, valamennyi
Több nemzedéki
Csak öntudatlan'
Élik le éltök'.
Bambán legelve,
Vagy nyögve némán,
Mit a korlátolt

Lét pillanatja nyújt,
A kényszerűség
Igája-, jármán.

Nekünk azonban,
— Örüljete! —
Kecses kegyenczét
Társúl adá.

Oh nézzetek rá
Oly nyájasan, mint
Szép szeretőre!
És házatokban
Az asszony helyje
Legyen övé!
S a vén anyós,
— A bölcsesség —
A gyöngye lelket
Ne sértse ám meg!

De higgadtabb s idősb
Nővére, esöndes és szelíd
Barátnóm, — csak az élet
Szövétnekével
Fordúljon tőlem el,
A drága biztató
Vigasztaló Remény!

T É L I Ú T A H A R Z O N .

Mint a kesely,
Mely a reg sűrű fellegin
Szelíd szárnyon pihenve,
Prédára les:
Lengjen dalom!

Mert isten írta
Mindenkinek
Elébe útját!
A boldog, azon
Rohanva fut
Örömteli ezéjja felé;
De a kinek szivét
A balsors körme tépi:
Hiába küzd az érez-fonál
Korláti ellen,
Mig a kegyetlen olló
Végtére el nem metszi azt.

A sűrűség homályiba
Rejtőzik az erdei vad;
S a gazdagok,
— Mint nádi veréb —
Mocsáraikba húzták meg magok'.

Szerenese szekerét
Követni könnyü,
Mint a tunya szolga-csapat
A megjavított országuton
A fejedelmi bévonulást.
De ki jár ott, félen?
Bokrok közé vesz ösvenye,
Mögötte összecsapódik az ág,
Fű újra főlegyenesül,
És elnyeli őt a puszta homály.

Kinját ki orvosolja annak,
Kinek méreggé lett a balzsam is,

Ki a szerelem teljébül is
Csak gyűlöletet ivék?
Megvetve előbb, most megvető,
Csak öntudatán rágódva, titkon,
Emészti önbecsét,
S jól nem lakik vele soha!

Ha van az égi összhang énekében,
Szeretet atyja, egy hang,
Mit bévehet füle:
Enyhítsd meg, oh, szivét!
És nyisd meg elborúlt szemét,
Hadd lássa: mennyi forrás
Buzog a puszta sivatagban,
A bujdosónak!

Ki annyi jó adományt,
Mindennek az elégnél többet adhatsz:
Vezesd vadász-pajtásimat
A vad nyomára,
Ifjonti hévvel,
Ölő kedvökben,
Támaszsz boszúlót bennök a
Szegény parasztnak,
Ki évek óta hasztalan lesi
Bottal a kártevő vadat.
De a magány fiát
Borítsd el arany fellegiddel,
Fonj téli zöldet,
— Mig a tavasz rózsája újra nyit —
Költődnek nedves fűrtibe,
Oh Szerelem!

Derengő fáklya-fénynyel
Világítasz neki
Az éj homályiban,
A mély utak, a sivatag
Ösvényein.
A hajnal ezer színével
Mosolygsz szívébe majd;
Edző zivatarral
Lelkét emeled,
Dalába téli vézszel
Süvölt a szikla-bércz;
S a hála szent oltára lesz neki
A rettegett tető,
Mit a sejtő népek képzete
Szellem-karokkal
Tánczoltatott körül.

Elzárt kebelled,
Titokba rejtve kincseid',
Állsz itt a bámuló világ előtt,
S felhőidből lenézs
Országaikra, birodalmaikra,
Miket magad s szomszéd-testvéreid
Eréből öntözöl.

VÁNDOR VIHARDALA.

Kit el nem hagysz te, Génusz,
Annak vihar s eső
Se' fagylalhatja meg szivét.
Kit el nem hagysz te, Génusz,

Viharral és esővel,
Zord fellegekkel szemben az
Vidáman énekel,
Mint a pacsirta fönn.

Kit el nem hagysz te, Géniusz,
Láng szárnyon emeled
Felül a lét iszapján;
És tiszta lábbal,
Mint a virág, úgy járdal az
Deukálion vizárja
Iszapjain,
Pythont ölö, dicső, hatalmas
Pythius-Apollo!

Kit el nem hagysz te, Géniusz,
Alá' terítéd
Lágy szárnyadat, ha kösziklára dül,
Beárnyalod véd-szárnyaiddal
A berkek éj-homályán.

Kit el nem hagysz te, Géniusz,
Azt hóviharban
Melengeted, takargatod, —
S a Múzsák a melegre mennek,
S a Kháriszok!

Lebegjetez körül, oh Múzsák,
S ti Kháriszok!
Ez víz, e' föld,
S a víz s a föld fia:
A mellyen járdalok
Isten gyanánt.

Tiszták vagytok ti, mint a víz szive,
Tiszták, mikép a földnek magva benn!
Körüllebegtek s véletek
Víz s föld felett lebegve szállok,
Isten gyanánt.

S ez visszatérjen,
E barna, kis, tüzes paraszt,
Ez visszatérjen adományaidhoz,
S meleg, vidám tűzhelyhez,
Oh Bromius apa,
Ez visszatérjen bátran?
S én, a kivel ti vagytok,
Ti, Múzsák, Kháriszok,
Kit mind a' vár, mivel
Ti Múzsák, Kháriszok,
Az életet dicsővé tészitek,
— Csüggedve térjek vissza, én?

Oh Bromius apám,
Te Géniusz vagy,
A századoknak géniusza, az vagy
Mi lángra gyújtá Pindárt,
Mi a világnak
Phoebusz-Apolló!

Lobogj, lobogj, te lángra gyújtó
Szivbéli tűz!
Központi tűz!
Csapjon ki lángod,
Fel Phoebusz-Apollhoz;
Különben fejedelmi
Szemének égi lángja

Elfordul tőled írigyen,
S a czédrucon pihen meg,
Mely rá se' várt, hogy
Zöldelljen!

S miért nevez dalom
Utólszor téged, a kiből kiindúlt,
A kibe visszaömlik,
Téged, kiből fakadt:
Jupiter-Pluviusz!
Áradva zeng dalom,
S a szűz kasztáli forrás
Mint kis patak csörög,
Henyék örömére,
Föld boldoginak,
De félre tőled —
Ki engem tartasz és takarsz,
Jupiter-Pluviusz!

Te nem kereséd fel
A szilfa árnyán,
Két hó galambbal
Szelíd kebelén,
Vidám rózsával koszorúsan,
S oly boldog-enyelgve
Mint a virág: a
Boldog Anakreont,
Vésznek, viharnak istene!

A pálma-erdőn,
Partján Sybarisnak,
S a napsugárba' fürdő

Bércz homlokán,
Te meg nem látogattad
A virág-dalló,
Mézzeled mosolygó
Nyájasdan intő
Theokritoszt.

Mikor a kerekék
Zörögve kerülték
— A célhoz csapva — ki egymást,
S a győzni sovár fiúk
Ostora pattogott,
Port verve gomolyba,
Mint bécező alázuhanó
Kő-görgetek:
Lelked lángolt, a vésszel
Daczolva, Pindár!
Lángolt? Szegény sziv!
Ott a hegyen —
Oh isten-erő!
Csak annyi lángot,
— Kunyhóm amott — a mig
Odáig gázolok!

S A S É S G A L A M B.

Egy sasfiú zsákmány után
Emelte szárnyait.
De a vadásznak nyíla érte és
Inát metszé jobb szárnytövén.
Alábukott egy zöld myrtus-berekbe,
S három nap évődék gyötrelmiben,

És három hosszú, hosszú éjen át,
Vergöde' kínban,
Mig végre a mindent begyógyító
Természet örök balzsama
Meggyógyítá.
Előkuszék a sűrüből,
Kinyújtja szárnyit — ah,
Elmetszve izma,
S alig vánszorghat már odább
A föld színén
Silány zsákmány után,
S gyászolva gúrnyaszt
Alacsony sziklaparton;
Felnéz a tölgyre,
Felnéz az égre,
S nemes szemébe köny szökik!

S im a myrtusnak ági közt
Galambpár jó, csapongva
Leszáll; vidáman billegetve
Jár-kél a part
Arany fővenyében,
S piros szemével édelegve
Megpillantá a mélyen gyászolót.
A hím, kíváncsi-részvevőn,
Száll egy közel bokorra,
S öntetszelegve néz rá vidoran.

Miért kesergsz? — szólítja meg —
Vidúlj barátom! nincs-e mindened,
Hogy boldog és nyugodt lehess?

Vagy nem örülsz az arany ágnak,
Mely rád borúlva véd a nap hevétől?
Az esti nap szelid
Fényébe' kebled' nem fűrösztheted,
A part puha mohágyán?
Virágok édes harmata
Áztatja lábaid',
Az erdő bokra bőven rázza rád
Az eleség sokát; friss bérezi forrás
Ezüst vizébül oltod szomjadat.
Barátom, a valódi
Boldogság: csak a megelégedés,
S az nem kíván sokat,
Beéri azzal a mi van.

Oh böles! — kiált a sas —
S mélyebben elmélyed magába...
Oh bölcsesség, úgy szólsz mint egy galamb!

P R O M E T H E U S Z.

Borítsd eged' be, Zevsz,
Felhők páráival;
S mint a bogáncsokat
Fejezgető gyerek,
Mutasd te is hatalmadat
Tölgy- s bérez-tetőkön.
De földemet ne bántsod,
Se kis kunyhóm, mit nem te építettél,
Se tűzhelyem', a melynek
Lángját irigyled tőlem!

Nem ismerek a nap alatt
Nyomorúltabbat, mint ti, istenek!
Ti, méltóságtokat
Csak áldozat-füst
S ima-párákkal
Gédelgetitek!
S éhen halnátok el, ha
A gyermekek s a koldusok
Reménykedő bolondok nem volnának!

Mikor gyerek valék,
Nem tudva még a dörgést,
Keresve fordítám tekintetem'
A napra, mintha rajta túl egy
Fül volna, mely meghallja panaszom,
S egy sziv, rokon velem,
Mely könyörüljön a szorongatottan!

Ki fogta pártom' a
Kevély titánok ellen?
Ki mente meg haláltól,
Rabszolgaságtól?
Nem álltál-é magad a küzdelemben,
Szent lángu sziv?
Hálát lobogva, hõn és ifian
S megcsalva, annak:
Ki odafõnn — aludt!

Én, tégedet tisztelni? — Mért?
Hintél-e enyhet valaha
A fájdalom sebére?

Törülted-é le a szorongatottnak
Könyárjait?
Nem a mindenható Idő
S az örök Végezet
Tevének engem férfivá —
Az én s te uraid?

Tán azt remélted
Hogy megutálom életem',
S a sivatagba bújdosom,
Mert álmaim virági
Nem érnek mind gyümölcsesé?
Most itt ülök
És embereket alkotok
Képemre, nemzedéket
Hozzám hasonlót,
Szenvedni, sirni,
S élvezni és örülni,
S megvetni téged —
Mint én!

G A N Y M É D.

Mint égsz, mosolygsz rám,
Hajnal-világban,
Tavaszz, szerelmesem!
Ezerszeres szerelmi kéjjel
Sziveimre mint tolúl
Örök heved
Szent érzete.

Te végtelen Szép!
Ölelni téged
Mint vágy karom!

Ah kebleden
Epedve fekszem,
S füved, virágid
Keblemre hajlanak,
Szívemnek égető
Szomját megnyhited,
Hajnal szelid szellője;
S a csattogány belékiált
A köd-fedezte völgyből édesen.
Megyek, megyek!
De ah, hová? hová?

Föl, a magasba!
Lenn úsznak a felhők,
Vágyó szerelemnek
Elébe hajolva.
Felém, felém!
Ah, lágy öletekben
Szállok fel én,
Forró ölelésben,
Hozzád, kebeledre,
Mindent ölelő
Szent Isten-atya!

AZ EMBERISÉG HATÁRAI.

Mikor az ég s föld
Ős örök atyja,
Szent nyugalommal
Szórja le, dörgő
Fellegiből,
Villámi kegyelmét
A remegő földre:
Porba borúlva
Csókolom én
Köntöse szélét
S gyermeki félelem
Fogja szivem'.

Mert istenekkel
Ne is mérkőzzék
Ember soha!
Ha fölmagaslik
S felhőket verdes
Emelt fejével:
Ingó talpa alatt
Nem biztos a föld,
S a szél s a felhők
Játéka lesz.

Ha meg' szilárdúl
Földnek szegezve
Áll mozdulatlan
Biztos talajon:
Akkor nem ér föl
A tölgyfa s szőlő
Ága hegyéig!

Istentül embert
Mi választ el?
Amannak előtte
Hullám hullámra
Tolúl örök árban.
De minket egy hab
Fölkap magasra, —
Egy hab benyel
S elsülyedünk.

Egy láncz-szemecske
Éltünk határa;
Sok nemzedék
Fogózik sorban
A lét örök
Lánczára végtelen' . . . .

A L I L I P A R K J A.

Nincs több olyan állatsereglet,
Oly tarka, mint a Lilimé!
A sok csuda-szörny egymás mellett,
Maga se' tudja hol vevé.
Fut, czaptat, ugrál, vággy repkedni,
Lecsonkolt szárnynyal valamennyi,
Elbűvölt herczeg úrfi mind,
Érz oltatlan szerelmi kint.

Hogy' is hívják a tündért? — Lilinek?
Örüljetez ha nem ismérítez!

Mi lárma, zaj, mi csattogás,
Ha megjelenik pitvarában,

Kezében a szemes kosár van,
Mi sáporogás, mi gágogás!
Bokor, fű éled; a baromfi-nyáj
Elé rohan, — megannyi száj
Nyilik felé, — még a halak,
Azok is ott a víz alatt
Eviczkélnek farkokkal, és föl-
Ütik fejük' a medenczéből.
S oly kegygyel szórja a búza-szemet!
Hogy megkivánnák az istenek,
Hát még az oktalan állatok!
Mindegyik oda fut, robog,
Egymás nyakára hág, úgy kapja,
Egymást szoritja, tolja, hajtja,
Egy kis morzsáért — úgy kap rajta!
A száraz morzsa, szép kezéből,
Nekik ambróziával ér föl . . .

S tekintete! s a hangja hozzá!
Ha ennyit mond: pipi, pipi —
A Jupiter sassát lehozná,
Le még a Vénus galambpárját,
Júnó kocsijából a pávát —
Mind eljönének, ha szavát:
Pipi, pipi, meghallanák.

Mert azzal csalt le egy nyilatlan
Goromba medvét, egy bocsot,
Mely a vad erdőben lakott,
De most kertjében zár alatt van,
És megjubászult mondhatatlan
(Bizonyos pontig!) s odavitt.

Oly bájosan, oly édesen:
Hogy vérem' ontottam voln' szívesen,
Megöntözni virágait!

„Hogyan? mi? vérét? hát e' mit gagyog?“
Jó! ki vele! e medve én vagyok.
Egy kis kötény fodrába fogva,
Lábához kötve czérnaszálon;
De hogy' volt, mi volt a dologba':
Elmondom máskor... Ma nagyobb
Dühöm, boszúm, magamat is utálok.

Mert hah! itt állok a sarokba',
És hallgatom a gágogást,
A nyávogást, a hápogást;
S megfordulok,
S felmordulok,
És futok, neki iramodva;
S visszatekintek:
Tán nekem intett?
S tovább futok, futok morogva,
S megint — csak visszafordulok.

S felmordúl bennem a pokol,
Nyelvem liheg, az orrom szimatol,
S odavagyok, oda!
Te nyúl, te gyáva, ostoba!
Mókus! te is pipi-re hallgatsz?
Ha egy diócskát ropogtathatsz:
Boldog vagy! — Nem; szőrös nyakam'
Felborzolom, nem adom meg magam'.
Futok, elbújok — meg ne lássák —

Haha! kacagnak a zöld fácskák!
A nyírott fű, az is kiesúfol.
Tágulj puszpáng, félre az útból!
Át a gyepűn, túl a palánkon,
Átugrom, el! — De még se' bántom.
Ugorni, mászni nem tudok...
Valami bűbáj úgy lefog,
Leköt, lenyom, csak úgy vergődöm
Bénán, tehetlenül a földön.
Rágom a port, sirok s nyöszörgök,
S mikor már kimerülten hörgök:
Nyomorúlt szívem kínos jajját
Csak a porezelán nymphák hallják!

Egyszerre, ha! mi boldog érzelem
Hat át velőmön, véremen!
Ah! lúgasában énekel.
Édes szavát, ah, újra hallom,
A lég illattal telik el...
Hogy meghalljam, azért dalol-e vajjon?
Futok; minden fát kitörök,
Bokor előlem elszalad,
Talpam alatt fű nyöszörög,
S lábánál fekszik, ah, a vad!

Ránéz. „Be furesa szörnyeteg!
Médvének igen is szelid,
Uszkárnak meg vad egy kicsit;
S be loncsos-lompos,
Milyen bozontos,
És milyen furesán hentereg!“
Hátát lábával czirogatja végig,

— Szegény, magát paradicsomban érzi! —
 Csiklándva mind a hét érzékit,
 S maga oly egykedvűen nézi.
 Czipőit csókolom, talpát nyalom,
 A mint egy medvétől telik;
 És tányér-talpam, halkán, nyájason,
 Kerek térdéhez közelít.
 El is eltűri jó kedvében,
 Fülem' is megvakarja szépen,
 Aztán jól-jól pofon legyint
 S azzal boldoggá tesz megint.
 Vagy szól — s szót fogadok legott —
*„Allons tout doux! Eh la menotte!
 Et faites serviteur
 Comme un joli seigneur!“*
 Így tölti kedvét, játszva véle —
 S szegény bolond, hogy' ne remélne?
 De ha felbátorítja kisség:
 Rögtön rövidre fogja ismét!

De van egy kis üvegese balsama,
 Melylyel nem ér föl semmi méz,
 Melyből, ha szíve lágyul, lassan a
 Vad eltikkadt ajkát a piczi kéz
 Kis újj-hegyével be-bekenni kész.
 De azzal elfut — és ott hagy magamba',
 S én — meg se' kötve — még is, nyomba'
 Követem őt, nyomoru bamba!
 Majd borzadozva messzeszaladok,
 S meg' ujra csak utána ballagok
 Boldogságomba' és kínomba'.

Hah! néha nyitva hagyja ajtaját
 S rám sandít gúnynyal, nem szököm-e meg?
 Ha van hatalmatok még, istenek,
 Megtörni e varázsnek bűv-szavát:
 Adjátok vissza szabadságomat!
 De ha sem ég, se' föld segélyt nem ad:
 Jól van! Nem hjába nyújtózám merőn —
 Még, — érzem, esküszöm — van még erőm!

A BEGYESHEZ.

Lát'd azt a narancsot,
 Még ott füg' az ágán;
 S már márczius elmúlt
 S fakad új virágzat.
 Oda mék a fához
 S mondom: Te szép narancs,
 Te édes, ért narancs,
 Megrázom, érzed, ágad' —
 Oh húlj ölembe hát!

ESDÉS.

Te bájoló leányka,
 Te ékes, barna fürtű,
 Ki ablakodba lépsz most
 S erkélyeden megállasz:
 Hiába állsz-e ottan?
 Oh bár miattam állnál
 S megrántanád a csengőt:
 Oh én mi boldog volnék
 S szaladnék egybe' föl!

A MUZAGÉTÁK.

Gyakran néma téli éjjel
Kértem a szelid muzsákat:
Hajnal pirja nem sugárzik,
Késve késik a ködös nap;
Ám ti hozzatok korábban
S gyújtsatok kis mécsvilágot,
Mely Auróra s Phoebus helyett
Élesztgesse hű szorgalmam'.
— Hjába' kértem; tompa álom
Lusta keblén ott feledtek
És a késő ébredésre
Munka nélkül szállt a nap...

Hogy tavasz mozdulni kezde.
Kértem ám a fülmiléket:
Fülmilécskék, szálljatok le
Ablakomba virradatkor,
És hatalmas csattogással
Álmon' üzzétek tova!
— Hjába kértem. Éjjelenként,
Nagy sokáig fenn daloltak
Lágy epedve; epedéssel
Töltötték be keblem' is, de
Szállt az éj, s a hajnal alva
Melt s alig költött a nap föl.

Végre nyár lett. És az első
Hajnal-csillanással, íme,
Édes álmomból fölébreszt
A legyeknek süрге serge.
Visszaszáll könnyörtelen, ha

Bosszankodva, félig ébren
Elverem; sőt odahívja
Szemtelen testvérit is mind,
S izgatott pilláimon nincs
Lágy álomnak maradása!

Gyorsan ágyamból fölugrom,
És a múzsákat keresni
Indulok; hűs zöld berekben
Nyájas-édesen fogadnak.
S így a szemtelen bogárnak
Köszönök sok boldog órát.

Alkalmatlanok! a költő
Fölmagasztal: — mert ti vagytok
A valódi *muzagéták!*

REGGELI PANASZOK.

Oh te pajzán, kín-gyönyört adó lány,
Szólj, mi által érdemeltem azt meg
Hogy te engem ily kintpadra vontál
És adott szód' megtöréd csalárdul?

Tegnap este, kezem' oly szelíden
Megszorítva, édesen susogtad:
Eljövök majd, hajnal-szürkületkor,
Fel, szobádba; — bizhatol barátom.

Csak behajtva hagytam hát az ajtót;
Sark-vasát is megvizsgáltam előbb,
És örültem: hogy nem is nyikorgott.

Oh, a várás millyen éje volt ez!
Ébren, egyre olvasám az órát,
Perczre tán ha el is szenderültem:
Ámde szívem ébren volt szünetlen,
S gyöngé álmod' elveré verése.

Oh be áldám azt a vak sötétet,
Mely nyugodtan elboríta mindent;
Mint örültem, ah, a néma csöndnek,
Hallgatóztam mind a néma csöndbe,
Nincs-e hangja? nincs-e mozdulatja?

„Gondolná csak ő is ezt, mit én most,
Érzené csak, a mit érzek, ő is:
Meg se' várná hajnal szürkülését,
Jőne most már, már itt volna nálam!“

Hogyha macska ugrott a palláson,
Vagy sarokban czinczogott egérke,
Vagy a házban, nem tudom mi, mozdult:
Azt reméltem, — lépted' hallom immár,
Mindig azt hívém: te jössz galambom!
Igy feküdtem, ah, soká, sokáig;
Már a hajnal is szürkülni kezdte,
Itt is, ott is zaj keletkezék már.

„Tán az ő ajtója? — Bár enyém voln'!“
S könyökölve ültem nyoszolyámon,
Néztem, ah, a félvilágos ajtót,
Lesve, vajj' nem mozdul-é magától?
Ah de szárnya úgy maradt, behajtva,
S mozdulatlan függe néma sarkán.

S mind világosb lön a nap s világosb;
Már a szomszéd, ajtaját kinyitva,
Hallom, indul kenyerét keresni.
Nem sokára hallok kocsi-zörgést,
Az egész nagy vásár mozdul immár,
S összevissza kezd sűrög-forogni.
Mind a házban, jő-megy, egyre-másra,
Fel s alá a lépcsőn, itt is — ott is,
Nyílnak ajtók, lépések csoszognak;
S mégse' tudtam, — mint az élet-üdvől —
A reménytül elszakadni, váltig

Végre is, hogy immár a' gyűlölt nap
Ablakomba, falaimra nézett,
Felszökém s a kertbe lesiettem, —
Vágytól égő hő lehelletembe
Üde hajnal hűs lehet vegyíteni,
S tán a kertben föltalálni téged:
S nem talállak: ah, sem a' lugasban,
Sem a hárs-sor árnyán, nem talállak!

L Á T O G A T Á S.

Kedvesem' meglepni akarám ma,
Zárva leltem ajtaját azonban.
Hisz' zsebemben, gondolám, a kulcsa;
S halkán fölnyitám a drága ajtót.

A' teremben nem lelém a lánykát,
A' szobában sem találtam őt meg,
Végre halkán alvójába nyitva —
Bájosan szunyadva leltem ottan,
Öltözetben, pamlagára dölve.

Munka közben lepte őt az álom ;
Kis kötése, tüstől, a gyöngéden
Összekulcsolt két kezébe' nyugvék.
S oldalához csöndesen leülve,
Csak tünődtem: fel- vagy fel ne költsem ?

Elmerengtem a' szent égi békén,
Mely nyugodtan üle szempilláin ;
Ajkin alvék csöndes hű szerelme,
Arczain meg nyájas jó kedélye ;
Mig szivének szüz ártatlansága
Keble halmit csöndeskén emelte.
Minden tagja, lágyan olvadozva,
Égi balszam árján ringatózott.
Nézetébe kéjjel elmerültem,
S a merengés tilta, — s egyre jobban,
Bűv-erővel, őt felköltennem.

Oh te édes, gondolám, — az álom,
Árulója minden csalfaságnak,
Az sem árthat néked, mit se' föld fel,
A' mi híved jó hitét zavarná !

Szép szemeidnek párja most lecsukva,
Nyitva mely, oh, annyiszor bűvölt el ;
Édes ajkid mozdulatlan állnak,
Sem beszédre nem nyílnak, se' esókra.
Föl van oldva karjaid varázsos
Lánca, mely lefogva tartá máskor ;
És a kéz, az édelgő hizelgés
Bájoló szép társa, mozdulatlan.

Hinni benned tévedés ha volna,
Volna öncsalás a mint szeretlek:
Fölfedezném most, hogy ime Ámor
Szem-kötetlen álla oldalához.

Hosszan ültem így, örülve szivből
Ő becsének s ennen érzetimnek;
Alva őt oly édesnek találtam:
Bátorságom hogy fölverni nem volt.

Két narancsot és két rózsaszálat
Asztalára csöndesen letettem,
S halkán, a mint jöttem, elshantam.

Majd ha ébred s szép szemét kinyitja,
Adományom' megpillantja mindjárt,
És csodálja: vajj', mikép kerüle,
Zárt ajtókon, asztalára mindez?

Majd az éjjel, ha találkozunk, az
Édes angyal mint örül, — s szerelmem
Áldozatját kétszerest viszonzza!

A S E R L E G.

Díszesen kimetszett teli serleg
Van szorítva két kezembe; abból
Láng hevű bort szürcsölök mohón, hogy
Gondot és bajt mind belé temessek.

És belépe Ámor; így találá.
És szerényen mosolyogva néz rám,
Mintha szánna, balgatag-tudatlant.

„Hej, barátom! tudnék szebb pohárt én,
Érdemesbbet: lelked' elmerít
Öbliben! Szólj, mit fizetsz, ha néked
Égi nektár-telten odanyújtom?“

S ah! szavát mi kedvesen betölté!
Lida, téged, régen epedőnek,
Szerellemmel telve, átadott!

Drága tested' a mint átölelve,
Páratlan hű ajkaidról édes
Hű szerelmed balzsamát ha szívom,
Igy beszélek boldogan magamhoz:

Ily pohárt, — nem, Ámoron kívül
Egy isten sem alkotott, se' birt még!
Ily alakzat nem került ki, Vulkán,
Istenek kovácsa, műhelyéből!
És Lyaeus, lombfödött hegyéből,
Bár szedessen ügyes és tapasztalt
Faunok által, válogatva, szólót,
S maga lássa mig a mustja megforr:
Ily italhoz nem jut semmi áron!

ÉJ I GONDOLATOK.

Boldogtalan csillagok, be szánlak!
Szépek vagytok és dicsőn ragyogtok,
Nyájas fénynyel a szegény hajósnak,
S isten, ember, nem fizet meg érte:
Mert szerelmet soh'sem ismerétek,
Nem szerettek, nem tudtok szeretni!

Örök órák föltarthatlan' üznek :
Futni mindig a' nagy ég ürében.
Mennyi útat jártatok be már is :
Csak mióta szépen lágy ölén én
Titeket s az éjfelet felejtém ! . . .

L I D Á H O Z.

Az egyetlen, Lida, a kit szeretni tudsz,
Méltán kívánod osztatlan' magadnak.
S tiéd is, egyedül, ő!
— Mert m'óta tőled távol estem,
Nekem a rohanó lét
Zajos mozgalma : könnyü
Fátyolnak tetszik, melyen át
Képed', mint felhőn látom szüntelen.
Híven s szelíden rám mosolygva,
Mint északfény rezgő sugárin át
Az örök csillagok mosolyganak.

Ö R Ö K R E.

Mert a mit ember, legmagasb szerencsét,
Isten-névvel ruház föl itt alant,
Zavart'lan összhang, hűség drága kincsét,
Barátságot, kétely- s gyanútalant,
Bölcsnek magányban égő tiszta mécsét.
Eszményt, minőért lelkesül a lant :
Mind azt együtt, legboldogabb órámban
Fölleltem benne — és magamnak szántam.

KÉT VILÁG KÖZT.

Egy nőt szeretni bensőkép',
Egy férfit tisztelni főkép':
Mint köt össze ész, szivet!
Lida!*) üdvöm közel itt lenn,
William!**) csillag fönn zenitben,
A mi vagyok: tietek!
Napok évek odavannak,
De becsérzetét magamnak
Ihletéstek adta meg!

D O R N B U R G.

1828. septmbr.

Hajnalkor, ha völgy, hegy és rét
Mind kifeslik köd-leplebül,
S várva hő vágy zsendülését,
Virág-kehely neki-szépül;

Légben úszva, sűrű felhő
Harczot izen kelő napnak,
Mig azt szétszórván a szellő,
Ez kéklő uton haladhat:

Hálás szívvél az oltárhoz
Áldva fordulsz, tömjént hozva,
Mig a nap le vérben áldoz,
S látköröd' megaranyozza.

---

*) Steinné.

**) Shakspere.

S hogyha nappal híva int a
Kék hegyeknek távola,
Éjjel csillag-tábor, mintha
Égi üdvre vonzana:

Minden nappal, minden éjjel,
Áldom ember végzetét;
Kit igaz von, nem bánt tévely,
Arra nem borúl setét!

É J F É L K O R.

Éjfélkor, kicsi-kis fiúcska még
A temetőn át, — nem szivesen épen! —
Apám — a pap — lakához hogy menék:
Ezernyi csillag fényle, mind oly szépen,
Éjfélkor.

Később, mikor az élet-úton ált'
A kedveshez búcsúzni kelle mennem,
Fölöttem csillag- s sark-fény harcban állt,
S jövő-, s menőben üdv áradt szivemben,
Éjfélkor.

Mig végre, felhőkből a teli hold
Az éj sötétén, fénynyel intve, jelt ad:
S a gondolat villámgyorsan hatolt,
S múltat, jövőt, egy fénybe vont, ölelt át,
Éjfélkor.

SCHILLER KOPONYÁJÁNAK SZEMLELETÉNÉL.

Lenn a komor csontházban állva, néztem
Hogy fekszenek a koponyák itt sorba',
Múlton merengve, a rég elenyésztlen!
Kik egymást gyűlölék, most egybeforrva;
És durva csontok, melyek egymást verték,
Egymáson nyugszanak most — s mind egyforma.
Széthullt lapoczkák, — terhök' hogy' viselték?
Nem kérdi senki; — sok, hajdan esinos tag,
A láb, a kéz, forgóból kiesett rég.
A fáradt test, sirjába hjába roskadt,
Nyugalmat, melyre vágya, ott se' lelhet;
A napvilágra fölhozzák viszontag,
S undorral nézzük most a száraz kelyhet,
Bármily dicső volt, míg benn' pezsgé nedve.
De én leolvasom a mély értelmet,
Mely keveseknek van csupán fölfedve,
A mint e drága kincset föllelém
A mozdulatlan megdermedt tömegbe';
S a rothadás e nyirkos szűk helyén
Üdén, enyhülten érzem magam', mintha
Élet fakadna a' mély sir ölén.
Elbűvöl a' dicső alakzat titka,
Az isten-kéznyom látszik rajta még;
S a végtelenség árja nékem nyitva,
Min annyi fény-alak szállt s eltűnék.
— Te bűv-edény, mely jóslatoktul árad,
Érintni téged: méltó hogy' levék?
Feltörni elzárt dohos szikla-várad',
S kezembe' véled, fordúlhatni bátra
A fényre, mit az áldott napsugár ad!

Mit nyerhet ember, földi szük határban,
Nagyobb s dicsőbbet? — Oh mert isteni:
A szellemet föllelni rögbe zártan,
S az ég-szikrát kézzel érinteni!

AZ IFJU WERTHER KESERVEL.

1775.

Minden ifju így ohajt szeretni,
Szerettetni így minden leánya.
Ösztönink közt ép' e föld-feletti
Mért emészt, ah, mint a pokol lángja?

Szánod őt s szereted, drága lélek!
Gyalázattól óvnád örömet . . . .
Halld intését, sirból, szellemének:
„Légy te férfi — s példám' ne kövesd!“

MINDIG, MINDEN ÜTT.

Hass be bérczek mély szivéig,
Birj felhőkkel szállani:
De a múzsa, mind- s mindétig
Völgy- s patakhoz visszahí.
Mihelyest egy kis virág nyit:
Mindjárt új dalt esdve kér;
Az idő megrázza szárnyit
S elszállt évszak visszatér.

FOLYTONOS TAVASZ.

A fagy kienged,
Föld felpuhúl
Fehér harangcsa búj ki
A rög alúl.
Hogy' ég a sáfrány
Láng-levele!
Smaragd kehelyke
Vérrel tele!
Primula tetszelg,
Kis kotnyeles!
Ibolya-kékszeme
Inceselgve les;
S kél, mozdul, éled
Ez és amaz;
Elég a' hozzá:
Itt a tavasz!

De a mi legszebb,
Réten s a kertbe',
Az kedvesemnek
Víg nyájas kedve.
Virág gyanánt ég
S mosolyg szeme;
Dal nevetése,
Szava zene.
Szive mindig nyílt
Mint virág keble,
Komolysága nyájas,
Tréfája szende.

Rózsát, liljomot a
Nyár hjába hoz;
Versenyezni széppemmel:
Nem ér ahoz!

NYUGTALANSÁG.

Mind tovább s tovább csapongva,
Szárason át, tengerekig,
Mig a képzelet s a gond a
Partokat körülröpkedik,
S új tapasztalást adának:
Hogy a szív sohsem pihen;
Ifjuságnak táp a bánat
S dics-ének zeng könnyiben!

M Ū V É S Z E T.

Alkoss művész! ne beszéljed!
Csak leheld le költeményed'.

A NEKTÁRCSÖPPEK.

Hogy kegyenczének, Minérva,
Promethevsznek, adományul
Egy nektárral tele csészét
Vitt az égből, a' mely által
Boldogítsa nemzedékét,
És a szép művészeteknek
Öntse hajlamát beléjük:
Gyors-sietve ment, titokban,
Jupiter hogy meg ne lássa.
És az arany csésze ingott,
És belőle egy néhány csöpp
A zöld gyöpre is kicsorrant.

Sürgve jöttek rá a méhek,
Édes ízét szedni, szívni;
A csapongó pillangó is
Oda szállt egy piczi csöppért;
Még a rút, otromba pók is
Oda mászott s szívta szörnyen.

Jól is jártak ám a mézzel,
Ők s a többi kis bogárkák.
Mert az emberrel közük lett
A legszebb üdv: a művészet!

MŰVÉSZ REGDALA.

A templom áll már számotokra,
Magas Muzsák ti mind!
Oltára is szivemben áll,
A szentek szente, itt!

Ha hajnalon felkölt a nap,
Vigan nézek körül:
Ti álltok, örök-éltüek,
Szent hajnalfényben ott!

Buzgón könyörgök égre föl
S dics-ének lesz imám.
S a húrok édes zengzete
Kiséri hő imám'.

Az oltárhoz lépek legott,
S mint illik, olvasom
A szent Homér könyvéből a
Buzgó liturgiát.

S ha harczy zaj közé ragad,
Arszlán-ölők közé —
S isten-fiak, boszút lihegve
Jőnek zörgő kocsin,

S szekér előtt a ló lerogy,
S aztán felül, alúl,
Ellen, barát, vérben hever,
A kiket eltiport,

S lángpallossal levert a hős,
Egyszerre tiz-ezert,
Mig végre ő is elbukik,
Kit istenkéz lesújt,

S a testhalom fölé rogyik,
Mit maga halmoza,
S szép testét megfertőzteti
Az ellenség keze:

Bátran, riadva fölkelek,
S fegyverré lesz szemem,
S magas fehér falam csaták
Hullámitól zajong.

Főlebb! főlebb! ordítva zúg
A bős ellen dühe,
És pajzsra pajzs, sisakra kard,
S halál a holtakért!

Közécsapok, tolongva hol
Baráti küzdenek,
Hős karral, — és még hősieb
Könyűik lángival.

Mentsétek őt! vegyétek el!
Sátrába vissza csak!
Ott öntsetek rá balzsamot
S holt-tisztelő könyűt!

S ha visszatérek újolag:
Oh szerelem, te vársz!
S lánykám, az édes, — képbe' csak,
De oly hő, képben is.

Ah, oldalamnál mint feküdt,
Sovárgva néze rám,
S mint költe vágyat, — szem- s sziven
Át, a véső után!

Arezán, szemén, kis ajkain
Mi vágygyal csüngtem én!
S mint isten, úgy érzém magam',
Oly ifjan, oly üdén!

Jőj vissza, oh! aztán maradj
Karomba zárva, itt!
El akkor aztán harez, csaták,
Csak karjaimba' te!

Szerelmem — és te légy nekem
Eszményi mindenem!
Madonna légy, a mennyei
Gyermekkel emlején!

Majd mint a nymphát foglak el
Erdő sűrűiben,
Ne ijesszen e durva mell,
Se fölmeredt fülem;

Melléd, hatalmas istennő,
Hadd fekszem Mars gyanánt,
Hálót körül hadd vonjak, az
Olympot hadd hívom,

Hadd jöjenek az istenek,
Üdvünk' irigyleni!
S a féltés váz-alakja, — őt
Ágylábhöz állitom!

ÁMOR, MINT TÁJKÉP-FESTŐ.

Kora reggel szikla-csúcson ültem;
És meredten néztem ott a ködbe,
Mely mint kifeszített szürke posztó
Minden tárgyat eltakart körül-be.

Egy fiúcska terme oldalamnál
S mondja: „Ej barátom, mit merengesz,
Mire nézed ezt a szürke posztót?
Festegetni, vagy szobrot faragni
Hát örökre elveszett a kedved?“
Rátekinték s gondolám magamban:
Ez a ficzkó tán leczkézni kezd még!

„Hogyha mindig tétlenül merengesz“
Szólt a gyermek — „semmiből mi sem lesz.
Várj, azonnal festek én egy képet,
S megtanítlak: csinos képet hogy' fess!“

És kinyújtá picziny újjacska-ját,
Mely piros volt, mint pünkösti rózsa,
S a' feszített szürke köd-posztóra
Képet kezde rajzolgatni azzal.

Legelőször napot feste feljül,
Mely ragyogva villanék szemembe,
És a felhők szélét megaranyzá
S átlövellé sугarát a felhőn.
Friss esőbe' mosdott fák sudarát
Rajzoló majd; megvoná, merészen,
Hátterül a dombok könnyü rajzát;
Lenn, a víznek árját nem kimélte,
S a' folyót oly híven oda-festé
Mintha szikráznék a napsugarban,
S szinte hallszék lassudad morajja.

Kis virágok nyiltak ott a parton,
Iratos volt rét s mező körösleg,
Zöld- s biborszín és arany-zománczos,
Mint megannyi drágakő ragyogva.
Az eget bevonta tiszta kéekkel,
S kék hegyekbe szegte, messzi-messzibb,
Hogy gyönyörrel és újjá születve
Néztem majd a képet, majd a festőt.
„Mondd-sza — szóla — úgy-e megmutattam:
Hogy e csinos mesterséget értem!
Ám a legnehezze hátra van még!”

S hegyes újjal és nagyon vigyázva,
Most az erdő mellé, ép' a szélbe,
A hová jól odatűz a napfény
S a világos földön szétverődik:
Szép leánykát feste, bájos arczut,
Módosat, szép csinnal öltözöttet;

Üde arczot, dús szög-barna hajjal,
És az arcz — az épen oly színű volt
Mint a piczi újj, mely oda festé.

Oh te gyermek! — szóltam — monddsa, gyorsan,
Mely mesterhez jártál iskolába?
Hogy ilyen hűn, a megszólalásig,
— Kezdve gyorsan, jól végezve, — festesz!

El se' végzém — s im szellőcske rezdül,
Mozdul im az ághegy a sudáron,
Fodra kél a habnak a folyóban,
A tökélyes lányka fátyla dúzzad;
És a mit még legjobban csodáltam:
A leányka lába is megindul
S jó, jövet jó, mind közelgve, arra
A hol én a víg mesterrel ültem.

S mikor így már megmozdúla minden,
Fa s virágok s a folyó s a fátyol,
És a legszebb lányka gyöngé lába,
Mit gondoltok: — vajjon én a sziklán,
Mint a szikla, mozdulatlan ültem?

MŰVÉSZ EST-DALA.

Oh vajha teremtő erő
Zendülne át belsőmen!
És újjaimból vajh' elő
Törhetne árja bőven!

Csak dadogok, csak reszketek,
A tehet'len vágy öl meg . . .
Oh természet, éreztelek,
S nem válhatok már tőled!

S ha most eszembe jut : mi rég
Nyilt meg szemem s érzékem,
S ma fris forrást önt, a mi még
Sivár homok volt régen :

Természet! oh mint szeretem
S sovárgom kútforrásid' !
Te vig szökő-kut lélsz nekem,
Mely ezer csöven játszik.

S áthatja izmát és erét
Valómnak mindenestül!
Hogy tőle e szük, kurta lét
Örök-létté szélesbbül!

MŰKEDVELŐ MONOLOGJA.

Mi haszna áll szemed előtt
A lángoló természet?
S mit a művészet alkotott :
Mi haszna leng körül,
Ha lelkedet az alkotó
Erő nem tölti el,
S újjaidba, alakító
Erővel, nem megy át!

JÓ TANÁCS.

Hisz megesik, hogy egy vagy más nap'
Terhére vagy magadnak, másnak,
S egész világ szenvedhetetlen.
— A művészetbe' sines különben.
Azért rosszkor magad' ne is hajtsd.
A gazdagság s erő megjő majd.
S ha egy rossz óra nyugtató :
Kétszerte jó lesz majd a jó !

T Á J K É P.

Minden mi víg itt, igaz, ép!
A parasztház mi tiszta, szép,
Regharmatos a fű, a fa,
Szép kék a hegyek homloka.
Mint játszik a felhőske fenn,
A könnyü éther hűsiben!
Csak volna itt egy niederlandi :
Ide jöhetne bátran, lakni ;
Mit látna s venne itt vásznára :
Száz év mulva is lenne ára !

S mért látszik mind ez *így* neked ?
Mint lány ezüst fátyol megett
Csillog mögötte valami :
Egy szép lány-arcz vonalmai.
Ilyen szép lámpa fényinél
Minden világos, minden él,

Mi másképp köznapi — s befödve
Maradna rút formátlan ködbe.
Mi szellem- és izléstelen :
Segít azon a szerelem!

MŰVÉSZI SZABADSÁG.

Ismertem egy szorgalmas mestert,
Ki nem egy verseny-díjat megnyert ;
Máskor meg ismét, jobb művész
Előtt vala hátrálni kész.
De azért ő csak festeget még,
A mint dicsérték és fizették.
Némely műve nagy tetszésnek örüle,
Templomot is építettek körülé.

Egyszer, más dolga nem levén talán,
Kezd festegetni szobája falán,
És feste össze-vissza, folyvást.
Mi a világban történik, egyet-mást.
Körrajza tiszta, könnyed, — a ki nem vak,
Értelmét fölfoghatja annak.
A színt se' rakta vastagon,
Mégis szembeötlőn nagyon.
Gondolta, ép' oda-való,
Arr' a helyre, se' rossz, se' jó ;
S behítt urakat, hölgyeket,
Hogy nézzék meg mit festeget ;
Mondják meg, mit gondolnak róla,
Kinek mi megjegyzése volna.

Hogy kész volt, — mindenek előtt
Egy pár kedves barátja jött,
Ki műveit kedvelte rég.
De most bezzeg zokon vevék :
Hogy teli festi a falat,
S nincs rajta egy isten-alak ;
S minek is fest, kérdőre vonták,
Ilyesmit, mi merő bolondság !
Biz' isten, még a' kellene,
Hogy asztalt s padot is tele
Mázoljon ! Ej, az mégsem illenék,
Hisz' megvan vászna és' ecsetje még !
S efféle nyájas bókokat
Mondtak szemébe jó sokat.

Ő válaszolt szerényen így :
Jó véleményetek megszégyenít ;
Hisz másra nem is e világon,
Csak tetszéstek' megnyerni vágyom.
De mint az úr-isten maga
Hogy minden fajtát alkota,
Mert tőle van a ronda sertés,
Kigyó, béka s minden teremtés,
S maga is némit, siettében,
Csak elnagyolva vázol épen,
(Maga az ember is olyforma,
Azt sem kell nézni ám apróra!) :
Én is, szegény méltatlan szolgál,
Már kora ifjuságom olta
E szerint munkálkodva élék,
S próbálgaték sok mindenfélét,
S gyakorlat vagy szerencse által

Egyet-mást tán el is találtam,
Ti mondjátok, no lám.
S hát, gondolám,
Ily sok kísérlet s gond után
Szabad kissé kirúgni tán,
Azért se' restnek, sem bolondnak
Nevezni mindjárt még se' fognak.
Csak azt mondom, mit mindig mondtam
Hagyjatok abban a mint szoktam;
Egy munkámmal se' dicselkedtem
S a mit festettem, azt festettem!

M Ü V É S Z - D A L.

Elgondolni, kitervezni,
Oh művész, maradj magad!
Munkád sikerét élvezni:
Menj keresni társakat.
Ott, életpályád köréhez
Másokon tanúlva láss,
Társaidban érthető lesz
Sok rejtett tapasztalás.

Gondolat, terv, és hevület,
Az alakok s helyzetök:
Egy a máson élesülhet,
Mig be is éred velök.
Jól gondolva, bölcs a tervbe',
Szép alak, jó kivitel:
Koszorúit ezzel nyerte
A művészet mindig el.

Mint a világ, száz formában,
Egy istent jelent ki csak:
Mélyén egy örök szabály van
A művész formáinak.
Az igazság ez a törvény,
Mely a szépet ölti föl —
S bátran napvilágra törvén,
Nem ijed meg fényitől.

Lángra mint prózában, rimben,
Szónok, költő gyúlni kész:
A fris rózsza üde színben
Álljon vásznodon, művész.
Szép testvérit tedd melléje,
A gyümölesöt s lombokat.
Nyilt az élet nagy rejtélye,
Róla hű fogalmat adj!

Ezer kép-, de mindig szépbe
Öntséd eszméd alakit;
S éreztesd az ember-képbe',
Hogy istenek jártak itt.
Bár ecset-, véső-, vagy lanttal,
Mint testvérek járjatok,
S tömjénként: hű indulattal
Füstölgjön oltárotok!

PARABOLÁKBAN.

Mit setéten fest az élet :
Képletekben nyújthat élvezet.

S É A N C E.

Itt van, hol az ABC hangjai
Gyüleéseiket szokták tartani.
Bibor palástot öltve föl :
A *magánhangzók* ülnek elől.
Itt van az A, E, I, O, U,
Oly lármát csapnak hogy isszonyú!
Feszesen jönnek a *mássalhangzók*,
S van mély hajlongás, kérés, van bók.
Pártolja őket A ur, az elnök,
S ki van mutatva, egy zúgban, a helyök.
De némelyik hadd álljon félre :
Mint Péhá, Téhá, és több afféle.
Volt vita osztán, volt serteperte,
Egyik a Cét, más a Cézét verte.
És az eredmény, — ki tudná mi a? —
Ezt úgy hijják hogy — Akademia!

NEOLOGOK.

Egy ifjuval ismerkedém meg
S kérdém: mi czélja életének?
Felelt: „Azért munkálkodom csak,
Hogy egy kis jobbágy-birtokot,
Mielőtt meghalnék, mondhassak
A magaménak!“ — Én legott
Dicsértem a jó szándokot,
S kivántam, vajha czélját érje!
Később tudám meg, hogy szülőtől
— Mint ősi nagy családnak vére —
Nagy urodalmat örököl.

Ez csakugyan eredeti!
Isten bocsássa meg neki.

KÖLTEMÉNYEK.

A költemények festett ablakok.
Ki a piacról néz be a templomba,
Csak setétséget, homályt láthat ott;
Nem is lát mást a sok otromba.
Maradjon hát örökre bamba!

De lépj be csak! A szent kápolna
Üréről pillants kifelé.
Mi fény, szinpompa tűn elé,
Mintha dicső szivárvány volna!
A képzelet s történelem,
Dicsfénybe vonva, megjelen.
Istenfiakhoz méltó tekintet:
Nyugtadni rajt' szivünk' s szemünket!

A M O R É S P S Y C H E.

A szűz muzsáknak egyszer kedve jött,
Hogy a versírás mesterségiben
Psyche is tőlök leczkéket vegyen.
Szegény lélek, hjában erőlködött,
Annyit tudott az'tán mint azelőtt.
Hjában sütött szép nap, rezgett a lomb,
Lantja csak úgy szólt mint egy rozsz doromb.

De Amor oda jött szeme tüzével,
S a kurszust a legjobban végezé el.

H A S O N L A T.

Mezei vadvirágot szedtem
És haza vittem a kezemben.
A kéz melegétől mindannyi
Kelyh lekonyúlt s kezdett fonnyadni.
Otthon egy friss pohárba tettem,
S oh csoda! mind föléledt egyben;
Kis fejecskéjük' fölemelték,
Zöldebbek lettek a levelkék,
S oly egészségesek, vidámak,
Mintha még tövükön volnának!

Igy jártam épen, dalaim'
Idegen nyelven hallva im!

LÉGYVESZTŐ.

Mohón habzsolj' az áruló italt,
Mely elkábítja édes maszlagával;
S nem veszi észre, hogy már is kihalt
Minden kis tagja, hogy nem bir magával;
Nem mossa szárnyát újja hegyivel,
Piczin fejét nem emelheti fel,
És gyöngge élte a kék-árba fül.
Már alig áll, tántorgva, piczi lába;
Csak szívja, szívja, — és azon szívtába'
Ezer szemére halálkőd borúl.

LAKODALOM.

Nagy vigság volt a faluban,
Mondák: egy szép lány násza van.
Befurakodtam a terembe,
Hol sok fiatal pár kerenge.
Minden lánynak megvolt a párja
S mind oly szerelmes képpel járja.
Kérdeztem: mellyik a menyasszony?
Meglepetés volt minden arczon.
S mondák: „Aval nem gondolunk,
Tiszteletére tánczolunk
Már három napja, három éje,
S együnknek sem jutott eszébe!”

Az életet csak jól szemügyre vedd:
Találsz ehez hasonlót eleget.

LEGENDA A LÓPATKÓRUL.

Mikor szegény- s hirnévtelen'
Járdalt Urunk még ideleenn,
Népből sok tanítványa vált,
De ritka érté el szavát;
Kedvét találta végtelen:
Tanítani úton-útfelen,
Mert isten nyílt ege alatt
A szó sokkal jobb, szabadabb.
A legmagasb tan ottan-ottan,
Kivált példák- s hasonlatokban,
Szent ajkiról úgy hangozott:
Templomná tett sok piaczat.

Tanítványival egyszer épen
Lebzselve, kis város felé ment,
A mint az úton, valami
Tárgyat meglát, csillámlani.
Egy lópatkó volt — s nyugodt kedvvel
Szólt Szent Péterhez: „Péter, vedd fel!“
Péternek nem volt kedve hozzá,
— Mentében épen álmadozván,
A világ-kormányról talán,
Mit bizony minden sziv kíván,
Mert gondolat s vágy nincs ám féken,
S Péternek ez kedvencz-tárgy épen. —
Igen kis tárgy volt a talált;
Ha korona voln' legalább!

De egy rossz félpatkó miá, hát,
Nem érdemes görbíteni hátát;
S csak ment tovább, egy szót se' szólva,
Mintha nem is hallotta volna.

Az Ur, isteni türelmével,
A patkót hát maga vevé fel,
S egy szót se szólt felőle többé.
— Hogy a városba értenek bé,
Ott egy kovácsnál becserélte,
Kapott is három krajezárt érte.
S hogy átmennek a piaczon,
Piros cseresznyét vett azon;
Nem volt ugyan sok, épen annyi,
Mit egy garasért szoktak adni;
S szokás szerint rejté legottan
A köntös-újjába, nyugodtan.

A túlsó kapun hogy kiértek,
Következtek vetések, rétek,
Fátlan, kopár volt a határ,
Hevet sütött a napsugár.
Ilyen helytt, tudjuk, egy italka
Vizért az ember sokat adna.
Az Ur elől ment. Hát egyszerre
A földse hull egy szem cseresznye.
Utána Péter, lehajolva,
Mintha csak arany alma volna.
Tikkadt inyének jól esett.
Az Ur, várván egy keveset,
Új szemet ejt le, szótlánúl.
Péter megint utána nyúl.

S minden szemért, ez így ment, fel-le
Péternek csak hajolni kelle.

Ez így tartott jó darabig.

Most szólt az Ur, — és hangja vig:

„Lásd, maga idején hajolva,

Könnyen hozzá juthattál volna.

Ki csekély dolgot számba nem vesz:

Nehezen jut még csekélyebbhez!”

EPIGRAMMAILAG.

Beesét ennek az adja csak:
Mély tartalom, könnyű alak.

A CSÚNYA KÉP.

Ha valami érdemes embert,
Papot, vagy épen polgármestert,
A gyászos özvegy rézbe metszet,
S hozzá még verset is szereztet,
Igy szól a vers a rézmetszéshez:
„Im itten látható Ez-és-ez,
Tekintetes vagy Tisztelendő;
Itt a fej, arcz, váll és a bendő,
A homlok, a fül, a szemek.
— De a kiváló érdemek,
Bármilyen világra hatók:
A képen meg nem láthatók.“

Igy, drága Lotti, s nem másképen,
Küldöm neked én is arczképem'.
Lásd meg a komoly homlokot rajt',
Itt a tüzes szem, mosolygó ajk,
A csúnya kép, egész hiven —
Csak egy nincs rajta: hű szívem!

LÁNY-KIVÁNSÁG.

Oh volna bár
Csak férjem már!
Az lesz a vig nap:
Mamának hívnak;
Varróba menni
Nem sürget senki.
Cseléd lesz itthon.
Lesz a kit szidnom.
Ruhát kedvemre
Szabatom testemre.
Sétálni járok;
Untig a bálók;
Lesz ki vezessen fel;
Papától, mamától,
Kéredzeni sem kell.

KÉTFÉLE FENYEGETÉS.

Erdőben, árkon bokron át
Futék lánykám után.
Nyakába ugrom; ő kiált:
„Hagyjon! kiáltok ám.“

„Ki megzavar“ — dühöngtem én —
„Megölöm! jaj neki!“
— „Csitt, kedves!“ suttogá szegény,
„Meghallja valaki!“

ELLENÁLLHATATLAN.

Száz- s ezerszer esküvém:
Kancsómnak hitelt nem adnom.
S már újjá születtem én,
Mihelyt színét megpillantom.
Rajta minden oly szép, látni
Jég-kristályt és láng-nedüt!
Alig rántom dugaszát ki:
Kiürült már s földhöz üt.

Száz- s ezerszer esküvém:
Lányoknak hitelt nem adnom.
S már újjá születtem én,
Ha e csalfát megpillantom.
Ugy tesz mint Sámsonnal épen
Hajdan a filiszti lány:
Ollód hajam sűrűjében,
Gyönyörű szép Délilám!

MIHASZNA!

Rá gondolok, nap-éjczakán,
A kedves, kedves arczra.
Rá gondolok, ő meg reám,
De mindkettő — mi haszna!

KATONA-VIGASZ.

Jó hely! itt bú-baj nem ér:
Barna lány s fehér kenyér.
Holnap másik városkába':
Barna kenyér, fehér lányka!

T Á R S A S Á G.

Nagy társaságból haza egyszer
Hallgatva ment egy tudós ember.
Kérdék, hogy volt megelégedve? — Szóla:
„Egyet sem olvasnék el, ha könyv volna.“

EL S Ő K É Z B Ő L.

- A.* Nem tetszik ez a víz neked?
B. Forrásból inni szeretek.
A. Hisz' egyenest jó ez is onnant.
B. De a különbség mégis roppant:
Minél több dülön fut keresztül,
Annál több idegen izt vesz föl.
-

EREDE T I E K N E K.

Valaki szólt: „én semmi-féle
Iskolához se' tartozom.
Azt sem tudom: oly mester él-e
Kitől tanulnék, nem bizon.
A holtaktól meg, istenuccse,
Nem akarok tanulni, úgy se'!“

Ez annyit tesz, megmagyarázva:
„Bolond a maga szakállára!“

A L Á Z A T.

Ha elnézem műveit a mestereknek:
Akkor látom meg, mennyit tettek!
S ha szétnézek saját kis műhelyemben:
Akkor látom, mit kellett volna tennem!

SEHOGY SEM JÓ.

Ki önmagát tevé szolgává,
S rosszul megy dolga: nincs ki szánná.
Ki önmagát erővel úrrá
Teszi: a világ mit sem ad rá.
S ki szépen megmarad annak a mi:
„Nincs rajta sok“ — azt fogják mondani.

ÉLETSZABÁLY.

Időjárást, úri szeszélyt
Számba ne vedd, nagyra ne véld.
Szép asszonyok szeszélyéhez
Vágj jó arcot, bármit érezz!

HIU FÁRADSÁG.

Ha példát véssz a hű Eckarttól
S akarsz mindenkit óvni kártól:
Sikertelen egy vállalat!
'Sz a törbe mind önként szalad.

FELTÉTEL.

Már látom, nem hagytok békét; legyen!
Adok tanácsot, hogyha kértek.
Igéretetek csak egyet meg nekem,
Hogy nyugton alhassam: — ne kövessétek!

ANNÁL JOBB.

Ha raj gyanánt zúg fejed, szived,
Ne bántson érte bánat.
Ki többé nem szeret s nem téved:
Ásasson sirt magának!

MEMENTO.

Szembe szállhatsz ám a sorssal,
De az ütlegelést érti!
Jobb azért: ha ő nem tér ki,
Térj *te* ki előle gyorsan.

MÁS.

Szembe ne szállj ám a sorssal,
De ne is szaladj meg tőle!
Menj elébe nyájás arcezal,
S nyájasan követ, karöltve.

FRISSIBEN.

A lelkesedés, annyiba'
Olyan mint az ausztriga:

Ha nem élvezed frissiben,
Hitvány egy eledel igen.
Nem olyan ám az mint a héring :
Besózva hogy eláll sok évig!

A Z É V E K.

Az évek, lelkemre, nem rosszak :
Tegnap is hoztak, ma is hoznak ;
S dúsálva ajándékaikban
Éljük le ifjuságunk' vígan.
Csak eszökbe jut egyszer osztán :
Hogy már a jóból sok is lesz tán.
Azzal egyszerre megfordúlnak :
És visznek ma és visznek holnap!..

A V É N S É G.

A vénség udvarias ember :
Kopog az ajtón egyszer-kétszer.
De senki sem szól, hogy „szabad“.
Nem állhat künn az ég alatt!
Benyit magától, belép nyomba'
S még azt mondják : milyen goromba!

S I R V E R S.

„Gyermek-korában makacs, mérges ;
Ifjonta vakmerő, negédes ;
Mint férfi : bátor, tette kész ;
Mint agg : szeszélyes, gyöngé ész“ —
Ha ezt olvassuk a fejfádon,
Elmondhatjuk : ember volt, látom!

VILÁG FOLYÁSA.

Mikor még ifju legény voltam,
Mulattam, vigadtam, daloltam;
De számba egy festő se' vett,
Egyik se' kérte képemet,
Ám a helyett: sok szép leányka
Csókolni szivszerint kívánta.

Most hirre kaptam vén koromba',
Utczán se' járhatok suttyomba,
És képemet meglátni tán
Tányéron is, findzsán, pipán;
De elmaradtak a szép lányok . . . .
Oh szép ifjúság, arany álmok!

P É L D A.

Ha elhagy olykor a türelem:
A jámbor földre gondolok,
Mely éjjel nappal csak forog
S forg évről évre szüntelen.
Hát sorsomat én mért panaszlánám?
Én sem vagyok jobb — mint az asszony'ám.

HA TE ÚGY, ÉN IS ÚGY.

Ha zsebed' gombolva tartod,
Más se' gondol ám reád,
Egy marok mos másik markot:
Az vehet csak a ki ád!

SATURNUS MINT MŰBIRÓ.

Ön-gyermekit Saturnus-isten
Föl szokta falni étkül,
Szőröstől, bőrostól, nagy-frissen,
Csak eczet-olaj nélkül.

Mikor a sor került Shakspere-re,
A többiek módjára:
„Ezt, — mond Saturn — tegyétek félre;
Ezt hagyom utoljára!“

A L A P F Ö L T É T E L.

Ha természet és művészet
Mivoltáról szólni vágysz:
Szemed' rájok szögve nézzed,
S a szerint szólj a mit látsz.

Szerelemről is ha vágyol
Szólni : azt szivedben érezd,
Ha egy szempár fénye lángol
S benned villó-lángot éleszt!

CSINOS, PIPES.

↳ Láttad ezt a kis leánykát,
A ki épen itt szaladt át?
Szeretném arámnak!
„Az ám! kis fakó s kedveske
S úgy megröpköd mint a fecske,
Mikor fészket már rak...“

Enyim vagy s oly bájos-édes,
Enyim vagy s olyan negédes,
S panaszom mégis nagy . .
Csókos ajkad oly hegyeske,
Mint ivó galamb, begyeske,
— Igen is pipes vagy!

MINDIG EGYFORMA.

Ha a piacon járkálva,
Tolongó tömegben,
Észre veszem, hogy a lányka
Ott megy átellenben,
Én az utca egyik felén,
Ő a másikon:
Hogy kacsintunk egymás felé,
Föl se' tűnik ám.

„Ej,- öreg, hát nem szégyenled?
Mindig csak a lányok!
Hagyd már abba a szerelmet,
S ne szaladj utánok!
Mi neve a legújabbnak?
No csak ki vele!“
— Ott köszönget, nézzétek csak:
„Az igaz“ a neve!

EMLÉKEZNI.

Mindig a *jóra* emlékezni:
Kedvünk' nem hagyja soha veszni.
Mindig a *szépre* emlékezni:
Annyi mint azt folyást élvezni.

Emlékezni a *szerелеmre*:
Oh üdv! ha kissé tartós b lenne!

Az *egyre* emlékezni váltig:
Ez a mi fő-javadra válik!

EGYENLŐ NYERESÉG.

Mind elmegyünk egymás után,
Egyik előbb, utóbb a másik;
Csak járjunk életünk után
Hűn, bátran, egyenest, — rogyásig!
Egy ifjabbik bajtárs talán
Elhull a legelső csatában;
A másik, késő éjszakán
Még őrállomásán van.
De tartsa föl becsületét,
Ágyát akár hol s hogy' veték,
Végnyeresége megmarad:
Ha hirt nem is, áldást arat!

É L E T - É L V.

„Hogy élhatsz így? — Egy jó napot,
Azt sem csinálsz magadnak!“
A napok dolgot adnak,
S vidám estére várhatok.

Hagyjatok engem csöndesen!
Ha ide-oda húznak:
Nem dolgozom egész nap,
Nem magamé egy percze sem.

De ha munkába kaphatok,
És rásegít az isten
S megy egyaránt, jól, frissen :
Akkor megnyertem a napot.

Térben sem érzem magamat,
Idő sem aggat nékem ;
Mert ereje teljében
Egy szó — az öröklétre hat!

KÖZMONDÁSOSAK.

Jó órában jő kedvünk szólni
S szivből szájból fog a szó folyni.

Sokszor kerestem, minden helyen :
A jó s okos szót hogy megleljem ;
S örömem telt a gonosz napokban :
Ők tanítottak szólni legjobban.

Vágysz élni vigsággal :
Járj két iszákkal.
Egyikbül adj,
Másikba rakj.
Ki így tesz : királyokhoz hasonlíthat,
Kik fosztogatva boldogítnak.

Köznap i úton nem mindenki járhat :
A pók is lám, légben sétálgat.

Egy koszorút megkötni könnyebb sokkal,
Mint találkozni rá méltó homlokkal.

Fa-hajtással, virág-növással
Minden kertész csak elpepécsel ;

De ember-fejlődés mivolta :
Mindenkinek magának dolga.

Ha valamit akarsz legjobban :
Ne bizz' egészen csak magadban.
Mít mestertől látsz, tedd azt té's is,
Azzal haszon a tévedés is.

Idődöt pedig használd ám jól,
A jót soha se keresd távol!

A tegnapot a mától
Választja nagy köz el.
Ne állj ki a munkából,
Mig tenni érkezel!

A tinta, ámbár tudományt ad :
Nem maga helyén látva, bánthat.
Jóféle gyöngy az irott szó,
De egy tintafolt bosszantó!

Az olyan úrnak dolga jól áll :
Ki önmagának maga szolgál.

A mely asszonynak ura jó :
Arczárul is olvasható.

Böles férj nejét úgy tanigatja :
Előbb megveri, aztán simogatja.

Semmit sem únnék a világon jobban :
Mint magam lenni a paradicsomban !

Ebet korbácsolj, farkast verj meg ;
Az ősz haját ne ingereljed !

Száz legyet este leagyaltam,
Egy még is fölkellett hajnalban.

Bújj bár legkisebb kunyhájába
A legrejtettebb helynek :
Üldöznek ott is, — mind hijába ! —
A pipafüst s rossz nyelvek !

Ha a kenyér is, mint a nyúl, szaladna :
A megszerzése bezzeg gondot adna !

Akkor jutnánk a legjobb gyepühöz még :
Ha a venyigét kolbászszal kötöznék.

Az olyannak, a ki igazi rest,
Ha sült galamb röpülne egyenest
Szájába : még akkor is panaszkodnék :
Azt kívánná, hogy föl is darabold még !

Hiába járni az is ráér :
A ki macskától szalonát kér.

Ha igen soká sütöd gesztenyédet:
Azon veszed észre hogy szénné égett.

Anyjának hoztam ajándékot.
De a lányára gondolék ott!

Ha egy köszobrot felöltöztetsz:
Akármilyen kisasszonynál szebb lesz.

Magamnak alszom, ha jól aluszom;
De sohse' tudom : kinek dolgozom!

Jól van tehát, legyen! miattam!
— De már a könny szememben ott van!

Mindent elbirunk az életben:
Csak a folytonos örömet nem.

Holtadnak a tömjén hiába!
Mért nem tevéd élő korába'?

Tudjuk már mit ér, hagyjátok csak,
Ez a ti tisztességtek!
Nem nagyjaitok-, magatoknak
Állítotok emléket!

A hiu gondokat hagyd abba!
Légy nyugodt: ki megsebbe, irtád.
Ha mindjárt az ég beszakadna
Sem ütné oda a pacsirtát!

Az szegényszik végképen el:
Kinél a kár szégyent ölel.

Pajtás, így nyakad' féltém;
Meddig viheted: ám ládd!
Isten nem minden héten
Adja ám be a számlát.

Megvették, mivel szemeik kívánták;
S alig hogy megvan, meg is bánták.

Az únalom hitvány mihaszna gyom;
De fűszer is, étvágy-szerző nagyon.

Mikor az ember kintől jajgat:
Visszakivánja az unalmat.

Ha egy nemes szív ellened vét:
Tégy úgy, mintha észre sem vennéd.
Maga fölírja számlájára
És letörleszti nem sokára.

„Az Eszmehonba lábad nem hat.“
— De ismerős vagyok a parton.
Ki szigeteket nem hódíthat ;
Horgonyt csak vethet tán, úgy tartom!

Gyöngéd dalnak, mint szivárványnak,
Setét háttér kell, komor árnyak.
Azért kedvell a lant fia
Téged, szent Melancholia!

Ki a publikumnak szolgál: jó bolond.
Töri magát — s az egy jó szót se' mond!

A repkény, s a gyöngéd kedély,
Ha megfogódzhatnak megél.
S ha nem talál sem falat, sem fatörzset:
Elvész, elszárad, összegörzsöd . . .

Mikor van embernek hajlongni kedve?
A kedvesnek ibolyát szedve.

Ebben ugyan nagy érdem nincs;
A szerelem a legfőbb kincs.

Az idő tüskét s rózsát lekaszál;
De újra kihajt tüske s rózsaszál.

Hogyha valaki jóval lát:
Add meg, add gyorsan jutalmát!
Türelemmel ritka várja,
Mig esőndben hajt s nyit a hála
Elrejtett szerény virága!

Ki e gúnydalt csinálta rád:
Bizonyosan nem jó barát!

Csak hadd dalolják még kedvökre!
Majd elhagyják, nem tart örökre.

Addig se', bizvást várhatod,
Mint a „Krisztus feltámadott!”

Ez tart vagy ezernyolecszáz éve
S még sincs feledve, sutba téve!

Oszz meg s urakodjál! — Okos szó.
Egyesíts s vezess! — Ez sem utolsó.

Egyszer megcsalhatsz, jó barátom,
S bár észreveszem, meg se' látom.
De hogyha megvallod szemembe:
Meg nem bocsátom életembe'!

„Viszonzák-é mi jót tevé?”
— Kilöttem jó nyilam', ne félj,
Az ég előtt nyitva állt,
Valahová odatalált!

Be sok dolgot elmulasztál!
Munka helyett: álmodoztál;
Hallgattál: eszmélkedés hely'tt;
Járnod kéne: s fekszel egyhelyt!

Semmit el nem mulasztottam!
Tudjátok-e mit álmodtam?
Most magasra szállok bátran,
Csak poggyászom' hagyom hátra!

Most megyek — s ha visszatérek:
Bezzeg máskép szól az ének.
Hol ily szép remények intnek:
Ott a búcsuvét is innep.

Népeket jellemez a példa-szó,
De ne légy köztük csak átutazó.

Ismerd meg magad'! — No, a kéne csak még!
Ha megismerném: mindjárt elszaladnék.

Hiába' van szerencse,
Bolondnak mitse' használ.
Esnék bár csupa lencse :
Ha nincs kanala hozzá!

A költő mint a medve olyan :
Mindig a maga talpát nyalja.

A SZELID XENIÁKBÓL.

I.

„Bár megneheztelünk mindnyájan :
Még sem szünsz bántani?“
Mivel nem tetszeni a vágyam,
Hanem tanítani!

„De hát jó és okos dolog
Ingerleni barátot, ellenséget?“
— Mit nézem én e nemzedéket?
Az unokákra gondolok!

De ne is nehezteljetek meg :
Mert bizony sokra ráfér!
S a mit tesztek az unokákér' :
Használ mindegyiteknek.

A ki a világtörténetben él :
A percz itéletétől mit se' fél.

Mért is szabná ahoz magát?
Ki a jövőre hat és abba lát:
Az méltán szól, dall és itél!

Öreg ember mind Lear király.
Ki véle együtt küzde, tett:
Mind rég előre sietett.
Ki egykor türte s kedvelé:
Az már elfordúlt más felé.
Az ifjuságé a jelen!
Annak hiába' szólanál:
Jer, öregeskedjél velem!

Szünjél dicsekedni bölcseségeddel;
Szerénység jobban illene, hidd el.
Az ifjuság hibáit alig hagyod el:
Már a vénség hibáiba esel!

Mint éltedben sem illik ám,
Végén se fuss a hir után.
Ha rólad a hir száz évig beszél is:
Hired' porod' elhordj' akkor a szél is!

Az ifjak, szeretem,
Csevegjenek nekem!
Az új vigan forog,
A régi nyikorog!

Büszkélkedjék akárki nagy hirével:
A csillagokig még sem ér fel;
Mások annál jobban teszik le:
S így minden ki van egyenlítve. —

Mikor hibát lelek másokban,
Mindjárt azt mondják: csináld jobban.

A bolondokkal élni nem nehéz.
Az örültek házába félve méssz,
De enyhén ítélsz ha meggondolod:
Hogy a bolond-őr maga is bolond.

A jó barátok:

Hagyd a panaszt, jajongást;
A rossz napokra, meglásd,
Az öröm visszatér!

Fób:

Gúnyoltok, jó legények!
A sült halnak, szegénynek,
A fris patak mit ér?

„Hogy' akarod, hogy valaha
Megítéljék munkád értékét?“
— Nem tartozott ezéhhez soha,
Mükedvelő maradt mindvégig.

„Majd ebbe kaptál, majd meg' abba; szólj:
Ha tréfa volt-e, vagy komoly?“
Akármi volt, azt tudja isten:
Hogy az igazságot kerestem.

„Előtted minden a mit megtészs,
Miért veszt minden becsét el?“
— A munka maga érdekel,
Nem érdekel többé mihelyt kész.

Tudod, hogyan leld mindig kedvedet?
Légy vig — vagy legalább elégedett!

II.

Mint a csillag, útait fenn,
Sem sietve,
Sem pihenve,
Maga utját járja minden
Olyan rendbe'!

Embert az isten
Képére teremte!
Aztán maga jött le,
Szeliden, szeretve.

Barbarok próbálták
Magok' istenitni;
De ki látja: undok
Sárkánynak tekinti.

De gúny- s csúfságnak
Nincs vége-hossza,
Hol az isten: szörnynyé
Van átváltozva.

Utálom, a hol a templomban
Isten helyett undok barom van,
A sok csunya elefánt-ormány,
Rút kigyó-fajzás, fészek-formán,
Ős teknős béka, világ-iszapban,
Öt-hat király-fő egy nyakon:
Kétségbeejtő, mondhatom,
Ha mind e rútságot el nem nyeled:
Oh szűz kelet!

Dicső sajtó-szabadság!
Ez már kedvünkre való.
Vásározunk mostanság
In dulei jubilo.
Irjunk, nincs tiltva semmi,
Korlát- s határtalan' . . .
— De ne merjen püssenni
Ki más nézetbe' van.

Nos, ez a nagy sajtó-szabadság
Mit ér, szólj, mit használ mostanság?
A legnyilvánvalóbb termése:
A közvélemény megvetése.

A mit az ember gondol: egy;
A mint tesz: az más számba megy.
Jó lesz: ha végzi emberül,
Mit elnagyl: nem sikerül.

Ha ismerném az Ur ösvényét:
Azon járnék, mást sem cserélnék.
Ha tudnám: az Igazság háza hol van,
Belépnék s ki se' jönék onnan.

A kapkodás:
Nem haladás.
Harisnyánkat is kifordítjuk,
Mi haszna: hogyha ott lyuk, itt lyuk!

III.

Hogy megmutasd hogy költő vagy:
Hősnek, pásztornak békét hagyj.
Itt van Rhodus, itt ugorj, na!
Írj verset — az alkalomra.

Az Ur terített asztalinal
Csak rajta, bátran egyél, igyál,
Mert hamar a végére jutsz itt
Ha azt írják rád, hogy: Itt nyugszik...

Hibáidon ne bánkodjál! — a
Hiba szereteted' táplálja;
Mert magad' érezvén hibásnak:
Készebb vagy megbocsátni másnak.

Háromszáz év hátunk mögött . . .
S ha átelnők e sok időt:
Nem érnénk többet, a mit bőven
Értünk e harmincz esztendőben.

Tökélyesb lesz a munka még
Ha mentől öntudatlanabb.
A rózsza hogy' virágzanék:
Ha tudná — mily dicső a nap?

Ha szemünk nem volna nap-szerű:
A napot meg se' láthatná!
Szívünkbe' ha nem voln' istenerő:
Az isteni azt át nem hatná!

A mi ezernyi könybe', mint
Mese s való tűnik szemedbe:
Az csak a Bábel tornya mind,
Ha szeretet nem fűzi egybe!

Boldog, ki csöndes kis falun
Magányban él, egyedül.
A nagy világban addig tánczolunk
Csak, míg Fortúna hegedül.

Csalóddol, böles Salamon!
Nem minden hjába való.
Mert lám, még agg napomon,
Telt erszény s bor mi jó!

Hagyd ellenségidet duzzogni,
Tedd, mintha nem is hallanád.
Ha tagadják hogy tudsz mozogni:
Járj előttök fölebb-alább.

IV.

A legsilányabb holmi,
Minek nincs haszna semmi:
Ki nem tud parancsolni,
Sem engedelmeskedni.

A milyen az ember, olyan istene;
Oly gyakran az isten gúnytárgy ezért leve!

„Mért szólsz oly elutasítólag
Ez ifju embereknek?“
Mondják: sokat tartanak rólad,
De — tanulni nem szeretnek.

És ha még egy annyi volna,
Valamennyi mind egyforma.
Engem vallanak mesternek,
S magok orra után mennek!

Semmit sem irígylek másoktól.
Én is bírok hasonlót ahhoz . . .
De egy szép ép ragyogó fogsor,
Vén létemre, kísértetbe hoz!

„Mit szeretnél leginkább gyakorolni?“
Saját árnyékom' átugorni.

Nem szomorít úgy semmi,
Hogy majd megöl a bánat:
Mind úr akarna lenni
S egysem ura magának!

A zsarnokot leszúrni nem elég,
Aztán jő a neheze még!
Czézárt nem szenvedik meg úrnak
S uralkodni magok nem bírnak.

Legújabbán meg' úgy találom:
Az anarchia ideálom.
Kedvére él mindenki ebben,
Kedvemre én is, a legszebben.
Én hagyok mást, útját követni,
Engem se háborgasson senki!

Ugy él vigan, kiki maga,
Nincs senkinek semmi joga;
Jogot viszont másnak se' hágy;
S forog, jól-rosszul, a világ.

De azért csak történik, látom,
Valami mindig a világon.
S mi böles s bolond csak történt valaha :
Annak neve : Világhistoria.
S a jövődő Horváth-Mihályok
Abból tankönyveket csinálnak,
S az ifjuság, újra meg újra,
Mit soha meg nem ért, tanulja.

Az érzi ám rosszúl magát :
Ki önszivébe jól belát.

Csinos szép asszony kell nekem,
Ki ne vegyen mindent rossz neven ;
De arra legyen gondja, kedve :
Hogyan járjon az én kedvembe.

Ne bizd el magad jó dolgokban !
Ki fél : az él legbiztosabban.

Hogy bizton áll fejed : ne véld !
Az élt örökké a ki félt.

A bor segít az élezes elmén ;
Csak hogyha ég : szagos a temjén.

Élvezni vágysz a tömjén illatát ?
Izzó parázsot rakj alája hát !

Tisztán élj, a mig derült égboltod,
És ne félj, bár vihar körüled lesz.
Mentől jobban érzed ember-voltod':
Annál jobban hasonlítsz istenhez.

A legrosszabbat, a mi sújthat:
Egy napról másra megtanúlhatd.
Ki a tegnapi a máti látja:
Azt a ma, elhihetd, nem bántja.
S ki a mában lát holnapot:
Munkálkodik s nem bántja gond.

Hogyha tegnapod tisztán áll:
Bátran munkálkodhatol ma,
S várhatd holnapod'; — a mánál
Nem félhetsz hogy rosszabb volna.

Favad' ha vesztéd: megérzed vesztét;
Munkára fel, utána láss,
Majd lesz helyette újra más.
Becsületteddel: már sok veszett el;
Szerezz hirnevet, dicsőséget,
A világ majd máskép ítélget.
Bátorság veszve: vége mindennek,
Úgy jobb lett volna nem is születned.

Kivánsz magadnak boldog életet:
Múlton ne töprengj, számba sohse vedd.
Ha valamit tán el is vesztettél:
Úgy tégy mintha újjá születnél.

Hogy mit akar? kérdj meg minden napot,
Hogy mit akar: válaszát megkapod.
Tanúlj a magad munkáján örülni,
A másokét is úgy fogod becsülni.
De legkivált senkit se gyűlölj —
A többit aztán várd istentől!

V.

Hogy' kell építeni a színházat?
Im a legpontosb magyarázat:
Összehordják mi gyúlékony van.
Egy szikra — s mindjárt lángra lóbban.

Ha kosaradban nyalakodnak:
Zsebedben tarts némit magadnak.

Hogy esóka-had rád ne károгjon:
Ne légy, barátom, gomb a tornyon!

A holtakat szépen öltöztetik fel;
Ki gondol rá hogy el is rohadunk!
Festői romokat nézünk érdekkal,
S nem látjuk — hogy romok leszünk magunk!

Barátink hol rohadnak,
Az egyenlő marad:
Árnyán dics-oszlopoknak
Vagy puszta pást alatt?

Csak élő meggondolja:
Barátnak olyat
Adjon, míg jól megy dolga,
Mi el so'sem rohad!

Barátom, gaz marad a gaz,
Kocsin, lovon, gyalog ha jár,
Gaznak ne higgy, ha vezekel,
Fejét ha zsákba dugja bár!

„Miért nem bántod Kotzebuet,
Ki mérges nyilakat dob rád, dühöngve?“
Csak kárörömmel nézem, csöndesen,
Ez ellenség *magát* hogy' teszi tönkre!

Ne bántsd az orvost! élni kell
Ő néki is, gyerekekivel.
A betegség ő kincse, haszna:
Hogy kívánhatd, hogy *azt* fogyaszsa?

A rosszat dicsérheted bátran,
Mindjárt jutalmad érte kész:
Fenn úszol köztök a mocsárban
S a kontárok védszentje léssz.

A jót gyalázni? — csak bátorság!
— De úgy kísértsd meg e merényt:
Megsejtik s fejed' betapossák
A sárba, érdemed szerint!

„A kalendáriomba' hold áll,
És utczáinkon még se' szolgál!
A policzia tegyen róla!“

— Be hirtelen ítélsz, barátom!
Hogy' nyargalsz a világosságon,
Mintha fejedben köd se' volna!

Itt nyugszik egy rossz poéta!
Csak föl ne támadna ismét a'!

Új s tiszta rímet követel mindenki,
Én többet adok egy új eszmeér!
S ha azt tisztán fejezhetem ki:
Nekem minden rimmel felér!

Könnyen lebbenő trochaeust
A sorból kivetni, — holmi
Súlyosan lépő spondéust
Helyébe erőszakolni,

Csak hogy a sor kilegyen:
Sose volt kedvem, hiában!
Folyjon a vers könnyen, lágyan,
Hadd lelek kéjt dallamában,
S mely megért: — hü szemedem!

Nem, az ne bántson engem!
Sőt hizelgek magamnak.
— Silánynak kell-e lennem,
Mert ellenségim vannak?

„Tetszésök' sosem nyerheted meg,
Ellenszenvökre mely nagy ok?“
— Ha ezek megítélhetnének:
Nem volnék az a mi vagyok.

„Quedlinburg felől ügetve,
Ez új Vándor merre tart?“
— Czethalnak is megvan tetve,
Neked is van; csak vakard!

„Az ál-Vándorhoz, innen-onnan,
Milyen sok csöcselék megyen!“
— Sok fajta evangéliom van,
Filiszternek is hadd legyen!

„Bánj velök legalább illemmel!“
— Kócz-zsákot nem varrnak selyemmel.

Becsmérlitek költészetem'. S tik
Mit tettetek? — hadd lássam.
A rombolás munkája mindig
Kezdődik tagadáson.
De éles seprűjét felétek
Hiába nyújtja ám a'!
Ti soha sem is létezétek,
Reátok hogy' találna?

Itt meg ott hibát találtak,
Apróságokon piszkáltak
S a kis-puskatűz ropog.
Meglátszik hogy törpék vagytok,
Az alsó lépcsőn tapadtok,
Melyen én rég túl vagyok!

„Agyarkodnak ellenséged,
Jobban és jobban mindétig;
S meg se' félemlesz-e még?“
— Némán türom s hallgatok csak.
A kigyó-bőrön rágódnak
Melyet épen leveték.
Ha e másik is leválik:
Azt is újra levetem,
S járdalok fenn, megüdülnen,
Dicső égi téreken!

A Mózes holttestén küzködtek
Az angyalok s az ördögök.
Ezek, hogy ott fekvék közötttek,
Mondák: nekünk való e dög.

De a mester, még öntudatban,
Varázs-vesszőjét veszi fel;
S az ördögök futnak legottan,
S az angyalok temetik el.

VI.

„Én mesterekre nem szorúltam,
Egynek se' mondtam: taníts!
Mit tudok: magamtól tanúltam.“
— Bizony, csak olyan is!

Mondd meg, kivel szeretsz beszélni,
Benyomást lelkedén mi hagy?
S azonnal meg tudom itélni:
Ki vagy, mi vagy?

Tolong a nép a színházból ma,
Szorongó teli volt a ház.
Mindenik dicsér, vagy gyaláz,
Mintha *csak* neki játsztak volna.

Oh nők! ha gyűlöltök s szerettek:
Igazat adok abba' nektek.
De ha elkezdetek itélni:
Ember nem tudja mire vélni!

Szó-harczon föl sem lángolok
Veletek, papok, irigy lelkek!
Gorombák vagytok, mint az ángolok,
Csakhogy olyan jól nem fizettek!

Az isten fényes drága földje
Miattok lett siralom völgye.
És épen az mutatja, hogy
Milyen nyomorúltak magok!

„Te mit adsz a Göthe-szoborra?“
Kérdi ez és amaz meg még ez.
— Ha magamnak nem raktam volna:
Nem tudom hogy' jutnék emlékhöz.

A PANTHEISTA.

„Hát már a gúnynak nincsen hossza vége.
Hogy így az Egy, meg a Minden!“
— Professor urnak van személyisége.
De az istennek nincsen!

Egy nagyhírű physikus
Ilyesmit bizonygat:
„Nil luce obscurius!“
— Az ám, a baglyoknak.

Engem nem köt, kelettől nyugotig
Semmi, a merre szárnyam röpte vág.
A ki másképp gondolkodik:
Elég tág a világ!

Mit az aggok rég daloltak:
Most az ifjak azt csicsergik.
A mi jól ment hős uroknak:
Csatlósok is megkisértik.
A mi egynek sikerül:
Kedve rá soknak kerül.

„Most talpra estél; becsüld meg magad’.”
— Csináld utánam és ne törd nyakad’.

Egy kis becsület, egy kis jó név,
Ugyan miért irigylitek?
S még ha nem épen Göthe volnék
Sem cserélnék *tivéletek!*

„Mi van az egyház-történetben?”
Bölcsőbb belőle én nem lettem.
Átolvasni végetlen halmaz,
De eszmét keveset tartalmaz.
Két küzdő félt találni fogsz ott:
Az ariánust s orthodoxot.
Sok század óta mindig így van,
S így is lesz itélet-napiglan.

Mi hasznom van az egyház-történetben?
Egy sereg papot látok, egyebet nem.
De a keresztyén köznép dolga hogy' foly:
Azt ugyan soha meg nem látod abból!

Akár *községet* is mondhattam volna ;
Arról se' mond többet, valóba !

Ne higyjétek hogy félrebeszélek ;
Igy van s nem is lesz soha vége.
Ez az egész egyház-történet :
Tévely s erőszak keveréke !

Kolostorba csak a menjen,
A ki elmondhatja fennyen :
Hogy bűnnel nyakig teli ;
Hogy későn-korán kiállja,
S jó magát, kedvét találja,
Vezekléssel gyötreni !

A papok mondhatnák meg ezt :
Mennyit hajtott be a kereszt !

Hogy ördög nincs : bármit beszélnek,
Velem csak nem hitetik el.
Abban kit mindenek gyűlölnék,
Abban a kitől annyin félnék,
Valaminek csak lenni kell !

VII.

Bajod' magadnak kell hordoznod,
Ne panaszkod senkinek el.
Mikor te egy bajod' panaszkod:
Barátod rá tizzel felel.

Az igazi gazdagság: a megelégedés;
S a megelégedés az: melynek mi sem kevés.

A remény
Hajnalt önt el vészek éjjelén.

Hogy jól élhess, ezt megtanúlhatd:
Hogy semmibe se vedd a múltat;
Ne aggódjál legkisebbet se';
Élvezni a mát: a szerencse!
Különösen: ne gyűlölj senkit,
Aztán — istenre bizz a többit!

Csak vigán át az életen,
Csak nem csüggedve semmiben!
Szedj csókot lányok ajkiról,
A bolondot gúnyold ki jól.
Igy jó szerencse jár veled,
S az élet kulcsát megleled!

A búcsuzónak minden emlék drága :
Egy száraz lomb, egy moh, egy kis kavics,
Hogy emlékezzék a távolban is
A helyről, melyhez visszavonja vágya.
Tanú lesz az, érzésiről, halálíg,
S egy semmi így legdrágább kincsesé válik.

Oh a nemesnek áldásos hatása
Évszázadokra terjed és kihat.
A mit elérhet lelkünk szárnyalása :
Nem mind az érhető el itt alatt.
Azért ő él még, bár innen kimúl is ;
S mint a mig itt élt, ugy most sem pihen :
A jó tett, a szép szó, a síron túl is
Munkál, mikép halandó létiben.

Tátong körülöttünk sok örvény —
Miket a sors ásott nekünk.
De szivünkben van a legmélyebb :
S oly édes, oh, belé rohanni!

A legcsekélyebb kör mi boldog :
Ha föladatát jól megoldod.

A legkisebb mező is áldott :
Csak igazán kell megmunkálnod!

Ha gyermek szeme nyilik s szétnéz :
Az apja háza réges-rég kész.
S a mire a fülét kinyítja :
Anyja már beszélni tanítja.
Ha közel észrevesz egyetmást,
Távoliakról szólnak folyvást.
Ha megnő: szárnyat öltnek rája,
S a világot készen találja.
Mi szép s jó, nem hiányzik semmi :
Szeretne ő 's valami lenni.
Mikép éljen, hasson, szeressen?
Megírva leli próza- s versben,
S mi még rosszabb: nyomtatva, könyvbe'.
— Az ifju áll, elrökönyödve,
S a gondolat úgy megdöbbeneti :
Hogy ő is olyan, mint a többi !

Menekülnék a hagyománytól
S lennék tisztán eredeti :
De a küzdés nagysága gátol
S lelkem' kétség közé veti.
Mint öntanítvány nagyra lennék
S büszkélkedném, de nagyon ám:
Ha nem volnék olyan igen, még
Magam is — merő hagyomány !

Apámtól van a termetem,
S komoly magamtartása ;
Anyámtól víg természetem
S kedvem mesemondásra.

Szépekért élt-halt nagyapám,
Magam is nemkülönben;
Nagyanyám ékszer s gyöngy után:
És ebből is van bennem.
S ha ezt itt, azt meg ott kapám
S mind más természeti:
Hitvány embernek alkatán
Mi hát eredeti?

A CHINAI-NÉMET

NAP- ÉS ÉVSZAKOKBÓL.

I. (III.)

A mező, ha juhnyáj rajta
Nem jár: enyhe, sima zöld;
Nem sokára virág-tarka
Paradicsom lesz a föld.

Ködfátyolt sző a reménység
S kiteríti mindenütt.
De betelt vágy, szerencsés vég:
A mikor a nap kisüt!

II. (VI.)

A kakuk és a csalogány
Marasztják a tavaszt.
De jő a nyár s a fák bogán
Virágokat nyilaszt.
A lombot is ez ágakon
Tömöttebbé tevé,
Hol azelőtt oly szabadon
Lestem lánykám felé.

Nem látom már az ablakot,
Se' falt, se' födelet . . . . .
De arra nézek, mert csak ott
Van nékem napkelet!

III (VII.)

Legszebb napnál szebb volt nekem!
Azért tán nincs bűn abban:
Hogy sehogy sem feledhetem,
Kivált künn a szabadban.
A kertbe' voltam, — ő lejött,
És megvallá szerelmét.
S mindig itt áll szemem előtt
S lelánczol szívet, elmét.

IV. (VIII.)

Esthomály ereszkedett le,
Távollá vált a közel;
Alkony-esillag, halk-reszketve
Gyúl ki enyhe fényivel.
Lenn a tárgyak elmosódnak
Fölebb-fölebb száll a köd.
Mély-sötét árny ül a tónak
Alvó tüköre fölött.

Csak keleten csillan szürke
Fény; a hold jő, érzem én!
Karesu fűzek rezgő fürte
Játszik a patak vizén.

Könnyed árnyak játékába'
Bűvös fénynyel rezg a hold.
Enyhe hűs, a szemem át, a
Szívbe lágyan behatolt . . . .

V. (IX.)

Most érezzük csak: mi egy rózsabimbó,
Mikor a rózsza-évszak már oda.
Egy elkésett bimbócska, ágán ringó,
Megtölti a kihalt kertet, maga!

VI. (X.)

A legszebbiknek elismertek,
Királynéja vagy minden kertnek;
Elsőségednek senki sem mond ellen,
Nem is vitatják — szinte hihetetlen!
Te vagy, valóban és kétségkívül,
Hit és látás itt egyesül.
A kutató ész mégis rajta van:
Törvényt, okot kutatni — mért s hogyan?

VII. (XI.)

Engem bánt e furfangos kétely,
E fecsegés, e hiu szó;
Melynek csak tűnő árny a létel,
Nem hiszi a mit lát szemével,
Előtte minden változó.
Nekem mindez oly alkalmatlan,
Hálója megfojt, úgy szorít . . .

— „Vigasztalódj! Változhatatlan
Örök törvény az, mely szerint
A rózsza s liliom virít!“

VIII. (XII.)

Álmaidba hogy elmélyedsz!
Fák- s virágokkal beszélgetsz,
Lányok és bölcsek helyett.
Helybe' hagynom nem lehet!
S hogyha felkeresnek társid,
Megtekintni, mit csinálsz itt:
Szin-, ecset-, teli pohárnak
Társaságában találnak!

IX. (XIII.)

Mit zavartok csöndes örömemben?
Hagyjatok csak poharammal engem!
Okólni lehet mások beszédibül,
Lelkesülni: csak egyedül!

ISTEN ÉS VILÁG.

Széles látkör, hosszú élet,
Buzgó munka, szent tökélet;
Majd kutatva, majd faragva,
Mitse' hagyva fél- s darabba';
Régit híven megőrzve,
Újat fogva közbe-közbe;
Tiszta czéllal, kinyílt szemmel:
— Megy valamire az ember!

PROOEMIION.

~~~~~

Annak nevében ki magát teremté,
Öröktől volt és nem lett soha letté ;
Annak nevében, ki hitet teremte,
Bizó szerelmet, tetterőt, szivembe ;
Kit akárhányszor megnevezhetünk,
Lényegben ismeretlen lesz nekünk :

A meddig a fül, meddig a szem elhat,
Mindenbe', mit ismer, csak reá találhat ;
S bár tűz röptében száll magasra lelked :
Elég ha képét, hasonlatát lelted.
Ugy von, vidáman úgy ragad magával,
S ragyog az ösvény, melyen lábad járdal,
Nem számitsz többé, az időt se' mérted :
Egy végtelenség minden egyes lépted!

Mily isten voln', ki csak kívülről
Mozgatná ezt a világ-gépet !
És úgy forgatná újja környül,
Mint karikát, a mindenséget !
Illőbb hozzá : hogy belülről mozgassa,
Abban magát, magában azt, áthassa,
Hogy minden a mi benne él, mozog, van :
Ő erejét, lelkét érezze, abban!

Belsőnkben is egész világ van ;
S az ember, most mint hajdanában,
A mi legjobbat gondol, képzel :
Azt istenének nevezé el.
Eget, földet átad neki,
Féli s ha birja — szereti.

Istennek néhány óra kelle :
Hogy a jót, igazit meglelje.

Járok széles, szindús meződön
Természet ős-anyám !
Jóltévő forrás, melybe' fordöm :
A kegyelem, a hagyomány!

Akarsz behatolni a végtelenbe ?
Csak a végesbe minden felől menj be.

Ha akarod élvezni az egészet :
Az egészet a legkisebbe' nézzed.

A levegő oly átlátszó, oly tiszta,
S követ, aczélt rejt mégis méhiben.
Ha lánggra lobbantja egy szikra :
Kő s vas esik egyszeriben.

„Mit fordul e tű mindig északra?“
Magát keresi s meg nem találhatja.

Akkor majd nyugalomra tér:
Ha sark a sarkkal egybeér.

„A mágnes titkát, ezt fejtsd meg nekem!“
— Különb titok: gyűlölet s szerelem.

Tüzet, tengert nem hiszek én,
Oda benn a föld közepén;
Ott mind az ítélet-napig
Nehézkedés uralkodik.
Az Úr éltető lelkének
Lehe elevenítvén meg:
Változó állandóságban
Mindig benső munkásság van.

Ide nézz csak, itt a titka:
Merkúr fölszáll, meg lenéz;
S vonva majd, majd eltaszítva,
Léggör könnyü és nehéz!

Tanotok ki nem elégít!
Másképp képzelem, e lég itt
Hogy dagály- s apályba' van.
Itt a törvényt Hermes szabja,
A hogy kél és száll higanyja:
Azt lesem én untalan.

Úr lehet a légbé' nyúgot;
S vész-vihar keletre zúgott
Hogyha Merkúr bágyadoz;
De ha újra ébred kedve,
Keletről fölkerekedve
Minden szelet visszahoz.

Minden csillagban élet lüktet;
S a melyet társival együtt vett:
Írányát hűn követi mind.
Igy lüktet, él a földbe' mélyen
Az ős-erő, s visz át az éjen,
Vidám nappalra visz megint.

Ha ugyanaz, a végtelenben,
Ismétli szüntelen magát,
S ezernyi kör, mind a legszebben,
Egymást karolva fogja át;
Élet-kedv minden teremtésben,
Csillagfényben, madárdalon,
E sürgés-forgás, alant és fenn:
Az Úrban — örök nyugalom!

Éjente jó lelkek ha járnak,
Az álom félve elkerül,
S fényében hold- s csillagsugárnak
A mindenség ragyog körül:
Ugy érzed, nem szorít a test,
S istenhez szállhatsz egyenest!

De reggel minden újonan
Ha talpon és munkába' van:
Biz a való rá nem segít
Hogy éji vágyad' végbe vidd.
Délben: hajnal-képzeted'
Magad is kineveted!

Légy rajta, élet- s ismeretben,
Hogy igaz úton járj szünetlen.
Ár és vihar ha balra vitt:
Azért nem lesznek uraid.
Delejtüt, sarki csillagot,
Időmérőt, holdat s napot,
Ha jól ismersz s érted mit mutat:
Örömmel járod s végzed útat';
Kivált ha attól mit se félsz:
Hogy körbe járva visszatérsz,
Világhajósként, a ki el nem tévedt
Föllelve, honnan kiindúlt, a révet!

VILÁGSZELLEME.

Oszoljatok szét minden régiókba,
Ez égi lakomáru!'
Üstökösök! a mint szálltok lobogva:
A mindenség kitarul.

Már mérhetetlen távolban lebegtek,
Isten-álomba rengve;
S új fényt mosolygtok a csillagseregnek,
A fény-hintett üregbe'.

A távolok mély méhökét megnyitják,
S ti abba' forgotok.
A napok és planéták labyrintját
Átmetszi útotok.

Még meg se' formált földeket találtok
S erőtök megteremti:
Hogy ébredjenek új meg új világok,
Kimért uton kerengni.

S lebegve szálló fátylotok fodrában
Mozdulnak légkörök ;
S a mint ti kiszabjátok: mély odrában
Ugy jegeczül a rög.

Sötét tömegben új erő világit,
Isteni szikra kél ;
A terméketlen viz zöldellni vágyik
És minden porszem él.

A szeretet teremtő erejétől
Oszlik a nedves éj-köd,
Az új paradicsom mosolygva kél föl
És mindent égi fény főd.

Az égi fényt bámulni, inni, támad
Száz alakú sereg ;
S ti, bámulói e boldog világnak,
Mint az új emberek!

Akkor fölolvad a végetlen vágyba
Az üdvözült tekintet,
S élvezitek, az őserőt imádva,
A mindenben a mindent.

A Z ANGYALOK KARA.

(Faust Mennyei Prologjából.)

RÁFÁEL:

Még zeng a nap, mint zenge régen,
Versenyzve dall testvérivel;
És kiszabott útját az égen
Mennydörgve futja, végzi el.
Látása ad új bátorságot,
Bár titkát meg nem foghatom;
A teremtett csodás világok
Dicsők mint az első napon.

GÁBOR:

S a föld pompája oly csodásan
Gyorsan forog körül, körül
Majd jár édeni ragyogásban,
Majd szörnyü éj alá merül.
A tenger árja zúgva harsan,
Mig mélyén bérczek állnak őrt.
S bérez és tenger, ragadva gyorsan,
Együtt futják mindig a kört.

MIHÁLY:

S vész és vihar verseng csapongva
Föld s viz s viszont viz s föld között;
S együttható lánczába vonja,
Dühöngve, a földet s özönt.
Pusztító villámok lobognak
Ha zúgó dörgés közelít.
— De szolgálid, Uram, napodnak
Szelid futását tisztelik.

HÁRMAN:

Látásod ad új bátorságot,
Bár lényed meg nem fogható!
Mint az első napon; világod
Ma is oly dicsben ragyogó!

A NÖVÉNYEK METAMORPHOSISA.

El sem tudsz igazodni e sok színű vegyülék közt,
Kedves, kertednek tarka virág-seregén.
Hallod a sok barbár hangzásu nevet, de füledben
Mint kél: hangzik el is, egyik a másik után.
Mind hason egymáshoz, valahány van s egysem egyenlő;
S így titkos törvény rejtl' e vegyület alatt
S szent rejtély. — Báresak birhatnám, drága barátnóm,
A bűv-szót hozzá adni kezdedbe hamar!
Nézd növekedtében, *hogy' lesz*, fejlődve fokonként,
S képződik végül rajtl' a virág, a gyümölcs.

Magból kis csira kél, mihelyest a' hű anyaföldnek
Termékeny kebelén mozdul az életerő,
S a' folyvást rezgő szent fénynek bűv-erejére
Bizza alig fakadó szíke ikerlevelét.
Magvában szúnyadt az erő; fejletlen előkép,
Fekvék elzártan, földve a gyöngye burok,
Gyök, levelek, szár, rügy, félig formálva, színetlen,
Mind, száraz magban biztosan óva pihent.
Enyhe nedűt érezve kitör s rábizza magát most,
Néma setétségéből vígan emelve fejét.
Első kezdetiben nagyon egyszerű mégis alakja,
Gyöngye korába' magát mint gyerek úgy viseli.

Csakhamar új ösztön pezsdül; s hajtása, szünetlen
Bogra bogot kötvén, hozza elő ugyanazt,
Bár mindig máskép, mert új s új változatokban
Búvik elő, nézd csak, mindenik új levele:
Terjengvébb, csipkésebben, több ízre osztlan,
Mellyek, alúl, még egy-másba növének előbb.
Még evel éri csak el kiszabott fejlődése határát,
S sok nemnél méltán költi csodálatodat.
Csipkék- s bordákban, húsos, dúzzadt levelekben,
Szinte határtalanul látszik a teljes erő.
Ámde a természet nem hagyja tovább növekedni,
S a' fejlődést szeliden hajtja tökélye felé.
Lassabban viszi most nedvét, szűkíti edényit,
S mindjárt gyöngédebb színeket ölt az alak.
Halkan visszavonúl a levél-szélekrül az ösztön,
S teljesb képződést nyer vele rögtön a szár.
Gyorsan hajt gyöngébb, leveletlen szára magasra,
S rajt' esoda-képződmény vonja magára szemed'.
Körbe helyezkedik el, megszámlált s számtalan apróbb
Kis levelecske, körül, eggyik a másik után.
Tengely-szára körül szorosán fűződik a csésze,
S abból kél gyönyörűn dús koronája elő.

Igy pompázik a természet, fejlődve tökélyre,
Lépcsőnként hozván létre alakzatait.
Új látvány lep meg, valahányszor a karsu virág-nyél
Gyöngé hegyn látod nyilni az új koronát.
Ám pompája csak újabb képződéshez előleg!
A' sok tarka levél érzi az isten-erőt,
S összébb húzódik gyorsan — s gyöngéd alakokban
Kétszeres ingerrel küzd egyesülni megint.

Páronként, szeliden sorakoznak a kis kehely öblén,
És a' szent oltárt új sereg állja körül;
Hymen előlebben s felségesb illatok árja
Frissítő tömjént hint körül, életadón.
Számptalan új, apró csira indul duzzadozásnak,
S nő a gyümöles titkon, mint anyaméhben a mag.
Ezzel a természet forgó karikája bezárul.
Ámde mihelyt kész: rá új szem akasztja magát;
És szakadatlan' a láncz így minden időkre kinyúlik,
S életüdén marad a' rész, valamint az egész.

*Most fordítsd, kedves, szemed' e' szép tarka seregre,
Többé nem zavaros képbe' mutatja magát.
Most valamennyi növény az örök törvény mutatója,
Tisztán szól hozzád most valamennyi virág.
Most ha hüvelyzed az istennőnek szent betűit: lásd,
Minden alakzatban fölled ő s erejét.
Hadd esúszszék hernyó, szálldosson lepke sűrögve:
Ember képz' s másít a' kiszabott alakon.
Gondolj rá: alig ismerkedtünk, mint a csirából
Hogy' sarjadt elsőbb kellemes összeszokás,
Aztán belsönkből a barátság ága kihajtott,
S végre szerelmünkben nyílt a virág, a gyümöles!
Érzelmünk, tudod, a' természet szent erejétől,
Halk fejlődteben hogy' nyere száz alakot!
Most a jelennek is, édes, örülj! A' szent szerelem mint
Készít a legfőbbhöz: mely közös értelem, és
Köz s egyező érzés összhangja, hogy általa mindent
Szébb fényben lássunk, égi világban, együtt!*

EPIRRHEMA.

A természet-szemléletben
Nézzük a mindent az egyben.
Semmi külső, semmi belső,
Minden : végezel, minden : első.
A műhelybe ha benyitok :
Megértitek a szent titkot!

Valóság lesz a tünde fény,
Játék komolyra lebben :
Soha sem egy csak az egyén,
De sok van mindig egyben.

AZ ÁLLATOK METAMORPHOSISA.

Ily készlettel már az utolsó fokra ha mertek
Lépni velem : kezetek' nyújtsátok s nézzetek itt szét
A' természet nyílt mezején ! Dús kézzel előnti,
E' kegyes istennő, adományit ; s gond sose' bántja,
Mint sok földi anyát : hogy' s mint táplálja szülöttit.
Őt nem gyötri e gond ; kettősen szabta elébök
A' legfőbb törvényt s bölcsen korlátoza mindent.
Szűkre szabá szükségeiket, míg bőv adománynyal
Látta el, azt kezök ügyében széthintve a földön,
És ahoz a' kereső fiakat hű gondja vezérli.
Önként nőnek ezek s vígan sürg mind, maga útján.

Mindenik állatnak czél önmaga. Létre, tökélyes
Alkattal jó s szinte tökélyes magzatokat nemz.
Minden tagja örök törvények után idomúl — s a
Legritkább alak is mintáját örzi titokban.

Minden száj alkalmas a tápot venni föl épen
Mely testének kell, — legyen az bár gyöngye, fogatlan,
Vagy harapós állkapcsu s erős; és minden esetben
Kellő szerv viszi meg tápját a többi tagoknak.
Minden láb, a rövid s hosszú, egyaránt viszi testét
Czélja felé, hova kedv- s szükségtől hajtva törekszik.
Igy: minden fiunak részül jut a teljes egészség
A' közanyától, mert egymásnak semmi tag ellent
Nem mond, s a' lét czéljának szolgál valamennyi.
Igy függ test-alkattól az állatok élete módja,
S életmódja viszont nyomatékkal a test-idomokra
Visszahat. Így áll a' fejlődés rendje szilárdan,
Mely, külső behatások alatt, vágynék idomulni,
Ám, nemesebb lények beljében megvan a törvény:
A' mely a fejlődés törvényeit érzi magában,
És azokat természet s isten sem töri által,
Mert e határok közt jöhetett csak létre tökélyes.

Mégis benn valamely hatalom mind küzdeni látszik:
Hogy' törhessen a korláton ki s kénye szerint hogy'
Változtasson alakjain; ámde hiába törekszik,
Mert bár egy s más tagra kihat s sikerülhet is annak
Adnia szebb alakot: megsínlik a többiek aztán,
És amaz egyre rakott túlsúly már fölzavará a
Szép alak összhangját s minden szabad és deli mozgást.
Hogyha tehát valamely állatnál némi előnyt látsz
Rendén túl: csak kérdd, hátrányt vajjon mibe' szenved
Másfelül? és kutató észszel ha keresni nem únod:
A' ferdült képződés kulcsát fölleled egybe.
Igy: soha állatnál, melynek minden foga megvan
Felső állkapcsán, szarvat nem hordhat a homlok;

És az örök természet sem bir szarvas oroszlányt,
Bárhogy erőlködnék, formálni, egész erejével;
Mert nincs annyi anyagja, miből a helyére kirakja
Mind valamennyi fogat s még hajtson szarvat azontúl.

Nézd az erő s korlát, — akarat s törvény, — a szabadság
S mérték, — változatos rend, — és hátrányok, előnyök
Eszmáját: s lelj benne gyönyört! az isteni múzsa
Szép összhangba', szelíd kényszerrel hozza elődbe.
Főbb fogalomra sosem jutsz ennél gondolatidban,
Ennél többre: se' tett, sem a költő képzele nem visz;
És csak ezáltal uralkodik az, koronára ki méltó!
Örvendj a' természetnek, te az első benne, magadban
A' ki erőt érzesz: legfelsőbb gondolatát is,
Melyre teremtve jutott, felfogni! De állj meg e ponton,
És nézz vissza, hasonlíts, eszmélj, s végy tanúságot,
Ábránd nélkül igaz tudományt, a. múzsa szavából!

ANTEPIRRHEMA.

Gyönyörködjék szemed szerényen
A fő-szövőné remekében:
Hogy' mozgat száz fonált egy nyommal,
Hogy' fut szalad a kis vetélő,
Száz szál hogy' összefog azonnal,
S egy csapással mind együvé lő!
Nem innen-onnan koldúlgatja,
Öröktől fogva készen tartja,
Hogy a mű örök mestere
Szálát bizvást verhesse le!

AZ ORFEUSZI ŐS-SZAVAK.

ΔΑΙΜΩΝ. Rendeltetes.

A hogy akkornap', a melyen születlél,
Állott a nap a csillagok iránt:
Abban maradtál s mind előbbre mentél,
Követve azt az egy törvényt, irányt.
Ilyen maradsz, mássá nem is lehetnél,
Áll jóslatod: máskép ne is kívánd!
Idő hatalma sem másíthat rajta,
Magából fejlődik lényed ős-alakja.

ΤΥΧΗ. Esetleg.

De a kimért határon olykor áttör
A változó, mely bennünk föl-föltetszik.
Nem állsz magad; körüléd társaság, kör,
És úgy cselekszel, a mint más cselekszik.
Az életben majd szűk, majd tág a látkör,
Egy tünde játék, melyet átenyelgsz itt,
Mig lassan körré nő az évek hossza,
S a lámpa lángra vár mely fölgyulaszsa.

ΕΡΩΣ. Szerelem.

Az nem marad ki! Égből visszaszárnyal
Hová e sivatagból meneküle;
Vigan lebeg le, könnyü játszi szárnyal,
Homlokra, szívre tavaszfényvel ülve.
Elszáll — s meg újra vissza, — mint vidám raj,
S bút vált örömré, édest keserüre.
Sok szív csak szertefoly a mindenségbe,
De a nemesb hű, mindig egyért égve!

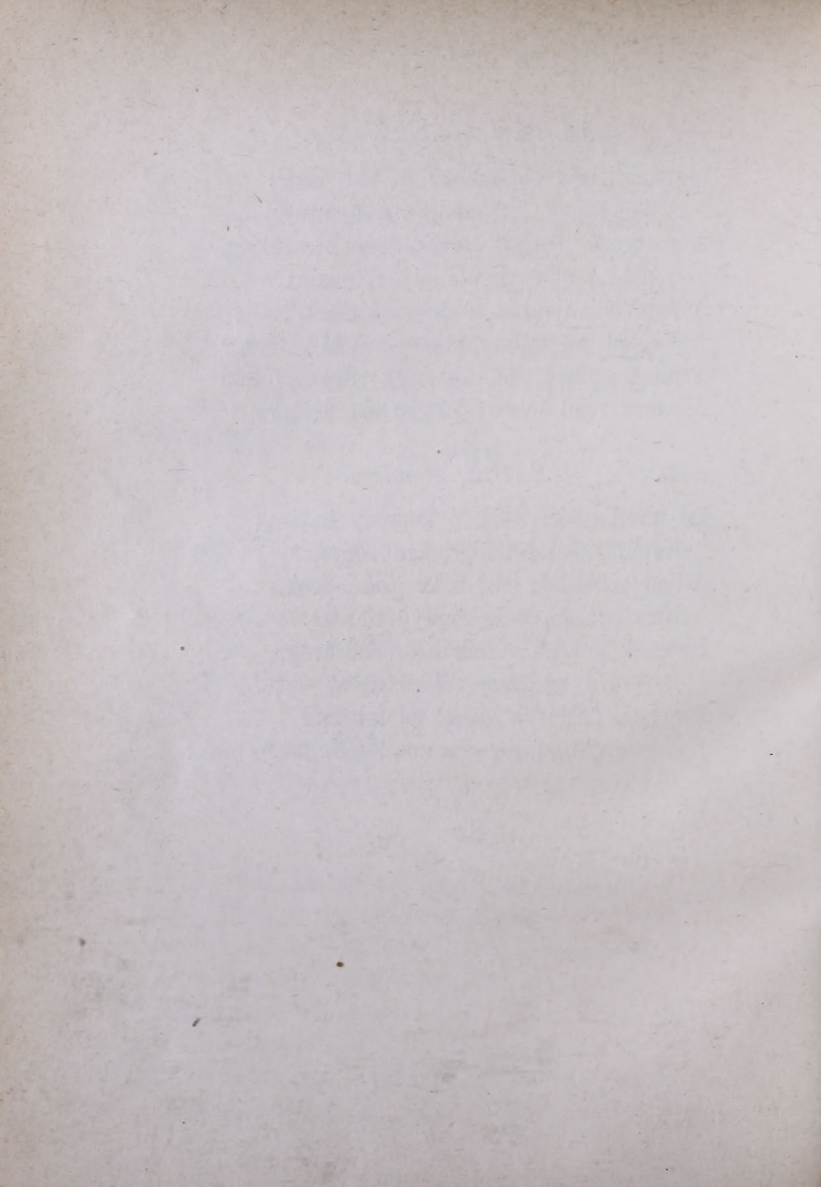
ΑΝΑΓΚΗ. Kényszerűség.

Mert csillagid rendelték: itt van ismét
A kényszer, a fő akarat, a törvény,
A melynek, bármit téssz, engedni szükség,
S akarat előtt meghajol az önkény.
A szív od'adja bármi drága kincsét,
Vágyat, szeszélyt parancs-szó összetörvén.
Szinleg szabad, de rab vagy; évek multán
A láncz reád jobban-jobban szorúlván.

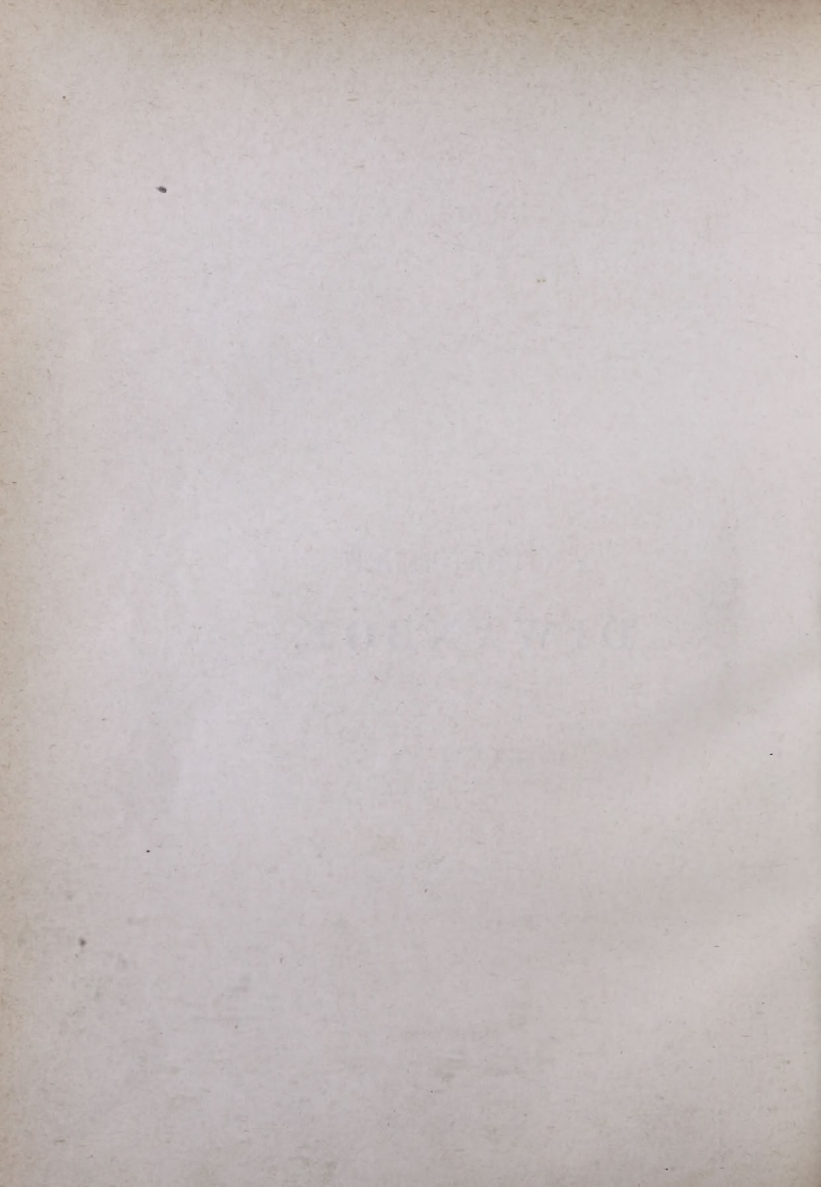
ΕΛΠΙΣ. Remény.

De mind ez ércz-fal, e kemény határok
Kapúja zára fel fog törni végre,
Álljon szilárdan bár, mint szikla-árok,
Egy égi lénynek könnyü illetére.
Lelkünk a köd- s felhőből fölsovárogo,
És szárnyra kelve véle száll az égre.
Isméritek! Más a világ, ha feltűnt!
Egy szárny-csapás — s a mindenség megettünk!

A NYUGAT-KELETI
DIWÁNBÓL.

A MOGANNI NAMEH-BÓL.

(Dalnok könyve.)

HEGIRA.

Napnyugot, dél, észak reszket,
Trónok ingnak, népek vesznek.
Szűz kelet, adj menedéket:
Szivni patriárkha-léget,
Ott bor, csók, dal édesb mint itt,
Chiser kútja ott megifjít.

Ott igazba, jóba, szépbe,
Népek ős eredetébe,
Abb' a korba behatolnék:
Nékik isten a mikor még
Mennyei tant földi nyelven
Jelentett ki, közvetetlen.

Még apáik becsben álltak,
Idegennek sem szolgáltak;
S szívesen türöm korlátit:
Eszmekör szűk, ámde tág hit;
S nyomatékos a mit szólasz,
Mert kimondott adott szó az!

Pásztorok közé vegyülök,
Zöld oázon megenyhülök;
Kereskedni, karavánnal
Járok kávé-, pézsma-, shállal;
Minden ösvényt járva, bolygva,
A pusztákról városokba.

Mikor útam zord sziklán visz:
Dalod ad vigaszt oh Háfiz!
Ha a hajtsár, lelkesülve,
Magas öszvérháton ülve,
Dall: hogy csillagot ébreszsze,
Rablót elzavarja messze.

Én fördőben és kocsmán is
Rád gondolok, oh szent Háfiz!
Ha fátylát lebbenti szépem,
S ámbra-illat leng fürtében.
Mert ha költő szíve lángol,
Húrik magok égnek vágytól.

S ezt ha tőle sajnálnátok
S elvennétek: — megtudjátok,
Hogy a költő dala, lágyan,
Paradicsom ajtajában,
Esdve zörget, bébocsátást
S örök éltet kérve folyvást.

TALIZMÁNOK.

Istené a napkelet;
Ő ur napnyugat felett!
Észak és dél ő kezében
Nyugszik mindörökre szépen!

*

Ő az egyedül Igaz,
Mindenekhez mindig az!
Mind a többi száz nevéből
Ez, mely soha el nem évül!

*

Tévedésim gombolyagját
Fel csak kezeid oldhatják.
Tettbe', dalba', légy te nékem
Örökös zsinormértékem!

*

Gondolatom, földi bárha,
Válhatik lelkem javára.
Por elomlik, — de föl, égnek,
Vágya hajtva száll a lélek!

*

Két áldás van a lélekzet vételben:
A lég benyomúl és megint kilebben.
Attól szived szorúl, ettől megéled;
Ily csodás vegyületből áll az élet.
Ha sújtol: adj hálát istennek,
S áldd őt: ha szabadulnod enged!

N É G Y E L E M .

Hány elemnek vegyítése
Légyen dalnok ajkin a' dal:
Hogy nem-értő is megértse,
Értő hallja ámulattal?

Legelőször is szerelmet
Kell dalodban énekelned;
Az ha áthatá egészen:
Annál jobb hangzása lészen.

Vig pohár esengjen viszontag
S fényljék bor rubinja benne;
Koszorú int vig ivóknak,
Szeretőkkel egyetembe'.

Fegyver-csörgést is kívánnak,
Dobpörgést sokan a daltól,
Hogy tüzében a csatának
Ittasúljunk diadaltól.

Végre kell, hogy még a költő
Égni tudjon gyűlöletben,
S elválassza szép-, s diesőtől,
A mi rút, hitvány, kietlen.

Hogyha dalnok ezt a négyet
Egybe tudja jól vegyíteni:
Háfizként fog minden népet
Elbűvölni, fölűdíteni!

ÖSSZ - É L E T.

A porszem mi kis elem,
S Háfiz élni tud aval!
Kedveséhez, szüntelen
Azt dicsőjtve szól a dal.

Mert a porszem, küszöbén,
Többet ér selyemnél, melynek
Aranyhímes szőnyegén
Dús kegyenczek térdepelnek.

Ajtajától kósza szél
Porfelhőket hogyha hajt:
Több mint moschus, rózsa-lél,
Mit kéjeltve szív az ajk.

Nélkülöztelek soká,
Por, míg északon valék;
De forró dél homokán
Részem benned van elég.

Édes ajtó, ah mi rég
Állsz hallgatva sarkadon;
Gyógyíts meg esőddel, ég!
Hadd zöldülni láthatom!

Ha megdördül alkonyatkor,
S villám, vész kerekedik:
Nedves lessz a fölkevert por,
S fű sarjad a küszöbig.

És a szomju, szikkadt földből
Titkos élet zsongva kél,
És körül minden kizöldül
S az egész táj újra él!

F E K E T E Á R N Y . . . .

Fekete árny a homokon
Kiséri folyvást szépemet.
Lába porává lettem én,
De árnya rajtam átsuhant.

H A S O N L A T T A L . . . .

Hasonlattal mért ne élnék,
Ha úgy tetszik épen?
Éltünk mását adta isten
Egy kis legyecskében!

Hasonlattal mért ne élnék,
Ha úgy tetszik épen?
Maga mását adta isten
Kedvesem szemében!

B O L D O G V Á G Y .

Halld, de csak a bölcsnek mondd el,
Mert kigúnyol a tömeg —
Hogy oly lényt magasztalok, mely
Láng-halálba vágyva megy.

Hűs éjben, szerelmi kéjben,
Nyerve, adva létedet:
Ismeretlen vágy hevében,
Hol egy kis mécs integet,

Nem maradhatsz a homályba',
Melynek árnya elborít;
S magasb párzás édes vágya
Oda szállni bátorít.

Messzi távol mitse' gátol,
Szállasz, megbüvölt gyanánt —
S végre, míg a fénybe vágyol,
Összeperzsel, hajh, a láng!

S mig csak nem vagy erre kész,
Hogy meghalva élj újonnat:
Szomorú vendége léssz
E szomoru földi honnak!

H A E G Y N Á D T Ó L . . . .

Ha egy nádtól kitelik
Édes mézet adni:
Író-nádam, édességtől
Tudj te is áradni!

A HAFIZ-NAMEH-BÓL.

(Háfiz könyve).

Mondjuk arának a Szót,
Völegény a Gondolat:
Ilyen nászban része vó't
A ki Háfizzal mulat.

V É G T E L E N .

Hogy véged nincs: nagygyá a' tesz;
Hogy kezdeted nincs: sorsod ez.
Dalod forog mint a csillagos ég,
A melyben egy a kezdet és a vég,
És közepén ugyanaz sугarad,
Mi kezdetén volt s végig megmarad.

Örök forrás, apadhatatlanúl,
Hab habra benned vég nélkül tolúl;
Ajak, örökké kész a csókra;
Kebel, melyből lágý dal özönlik;
Ivásra mindig kész a torka;
S jó sziv, magától mely kiömlik.

Sülyedjen el egész világ:
Háfiz, veled versenyek én csak.
Egy vágyam az csak, hogy tehozzád
Örömben, búban hasonlítsak.

— Szivem szeretni s inni vágy
Mint te! — nekem ez a menyország.

Zengj hát dalom! tüzedben így égj!
Légy mindig régi, légy új mindég!

H Á F I Z H O Z.

Háfiz! utolérni téged'
Lehetetlen!
Gyors hajó a vihartépett
Hullám hátán a mint lebben,
Vitorlája, vesztve féket,
Büszkén száll, rohan;
De ha egy hullám rá lépett:
Törve, oda van!
A vig, könnyü dal, tenéked
Hűvös lanyha szél,
Engem lángja összeéget
S tűz-örvénye mély.
Üdvöt egy remény igérget,
Mely mosolyg felém is:
Én is jártam bájvidéked',
Itt éltem, szerettem én is!

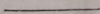
AZ USHK-NAMEH-BÓL.

(Szerelem könyve).

MINTA - K É P E K.

Halld meg — s szivedbe zárd
E hat szerelmi párt.
Szó szikrát ejt, sziv lángra fú:
— Rustan és Rudawu.
Ki egyszer látott, nem felejt a':
— Jussuf és Sulejka.
Szerelem sokszor kín:
— Ferhád és Shirin.
Egymásért élni, ah:
— Medshnun és Lélia!
Agg szeret ifjúlva:
— Dshemil és Botejna.
Érezd a vágy s kéj lángjait:
— Salamon s Szulamith.
Ha jól szivedbe vésted ezt:
Szerelemben mester lehetsz!

OLVASÓ KÖNYV.

Könyvek könyve, esoda-könyv
A szerelem könyve!
Figyelemmel átolvastam :
Az öröm csak egy néhány lap,
Egész kötet a bubánat.
Hosszú fejezet a válás;
Viszontlátás kis szakaszka,
Töredékes. Kötetekre
Megy a bú, még jegyzetekkel
Végtelenre toldva, nyújtva.
— Oh Nizámi! megtaláltad
Végre is az igaz útat!
Itt a boldog megoldás: — a
Szeretők találkozása!

A G G Á L Y.

Szóljak-é a szép smaragdról
Mely kis újjadon ragyog?
Néha egy szó mindent pótol,
Néha meg' hallgatni jobb!
Hadd, kimondom: enyhe színe
Zöld s a szem rajt' megpihen . . .
Ah, ne mondd: hogy mégis íme
Mély sebet vág a szíven.
Mindegy, olvasd . . . irva áll most!
Éreztesd hatalmadat!
„Lényed ép' olyan halálos
A mily enyhe e smaragd!“

K E D V E S , A H . . . .

Kedves, ah, a durva féken,
Hogy szorong, nézd, a szabad dal,
Mely a tiszta égi kéken
Vigan szálla fris szárnyakkal.

Minden az idő alatt van,
Dalom él csak végtelen':
Minden sora halhatatlan,
Örök mint a szerelem !

A TEFKIR-NAMEH-BÓL.

(Elmélkedés könyve).

TALÁLKOZÁS.

Tiszteld az ismeretlen üdvözlését
S vedd szívesen, mint régi jó baráttól.
Pár szó — s meg' ismét búcsut vesztek ám,
Te napkeletre méssz, nyugatra ő.
Sok év után ha vándor útatok
Váratlanúl megint találkozik:
„Ő az! — kiáltasz — Itt, meg itt valánk!“
Ép' mintha száraz- s tenger-útatok
Nem hagytatok voln' hátra már azóta
S nem fordult voln' azóta évre év!
— Most árukat eseréltek, osztakoztok
Jó nyereségen, régi bizalom
Köt szívetek közt új szövetekezést.
— Első köszöntés ezekkel fölér;
Köszönts te is, ki téged üdvözöl!

SOHSE KÉRDEZD....

Sohse kérdezd: mely kapún át
Lépsz be isten városába.
Csak találd ott szíved nyugtát,
Benne jó helyed' találva.

Bölesek után majd körülnézz,
S kik hatalmasok, megkérdjed;
Amazoktól tanitást véssz,
Ezek edzik tett-erődöt.

Ha ekép léssz hasznos, kedves,
Hű polgára új honodnak:
Ellenséged senki nem lesz,
És szeretni sokan fognak.

Elismeri majd hűséged'
És megáld a fejdelem;
S régiből új köteléket
Fon számodra a jelen.

S U L E I K A S Z Ó L :

Azt mondja tükröm: szép vagyok!
Ti azt mondjátok: majd megvénülök!
De isten előtt minden egy s örök,
Bennem egy perczig ő él és ragyog!

O L Y K O R . . . . *)

Olykor mindenki csak megrészegül;
Az ifjuság: részegség bor ne'kül.
Vénség, ha ifjuságot lel a borban:
A legdicsőbb erény, valóban.
Gondról gondoskodik az élet,
A bor páratlan, gondüzőnek!

---

*) A *Saki Nameh*-ből (Csapszék könyve) ide áttéve.

A TIMUR-NAMEH-BÓL.

(Timur könyve).

SULEIKÁHOZ.

Illatát hogy rád lehélje
És növelje bájidat:
Száz mosolygó rózsa kelyhe
Vész el elsőbb láng miatt.

Hogy te birj egy kis üvegesét,
Mely örökre illatoz,
Piczikét, mint újj-begyeeskéd:
Egész világ kell ahoz;

Életkedv egész világa,
Melyet, alig nyilva fel,
Bülbül hő szerelmi lángja
Zsong körül sejtelmivel.

Kinjokat mért venni számba,
Abból gyönyörünk ha forrt?
— Hisz' Timúrnak büszke lába
Porba milljókat tiport!

TIMUR SZÓL:*)

Hitvány papok! szememre nékem
Miért hányjátok kevélységem?
Ha féregnek rendelt voln' Allah:
Féregnek is teremtett volna!

---

*) E költemény a Rendsh-Nameh-ből (Harag könyve) van ide
áttéve.

A SULEIKA-NAMEH-BÓL.

(Suleika könyve).

HÁTEM ÉS SULEIKA.

Hátem:

Nem tesz alkalom tolvajjá,
Legnagyobb tolvaj maga!
Szerelmemet mind elrablá,
Mi szivemben marada.

És gonoszúl néked adta
Éltem kincsét, mindenem',
Hogy most tőled kell, kifogyva,
Koldusúl könyörögenem.

Ah de szemed enyhe fényén
Már irgalmat olvasok...
S karjaidban föllelém én,
A mi elrabolva volt!

Suleika:

Én nem szidom az alkalmat,
Szerelmedben boldogan;
A mit tőled elrabolhat:
Nékem üdvöm abba' van.

S elrabolni mért erővel,
Mit szived önként hagyott?
Oh mi szívesen hinném el,
Hogy megorzód én vagyok!

Mit te oly olesón adál át:
Dúsan kamatoz neked.
Boldog életem', szűm nyugalmát,
Mind od'adom érte, vedd!

Tréfálsz! koldus lettél volna?
Dússá tesz a szerelem!
Hiszen, téged átkarolva:
Kincsek kincse van velem!

A SZERETŐ . . . .

A szerető sosem tévedhet el,
Bár éjsötét vadonba' járna.
Ha Lejla s Medshnun a sirból kikel:
Elvezetem a szerelem útjára!

I G A Z - E ? . . . .

Igaz-e, hogy itt tartlak, átkaroltan?
S hangodtól ittasúl a lelkem?
A rózsa mindig oly megfoghatatlan,
A csalogány oly érthetetlen!

K E V É S A Z . . . .

Kevés az a mit én kívánok,
Mert nekem minden jó s elég;
S e keveset, — olcsó ajándok! —
A sors mindig megadta még.

Vidáman ülök a csapszékben,
És szűk lakomban boldogan;
De ha te jutsz eszembe nékem:
Vágyam már hódításra van.

Neked szolgáljon hajlott innal
Timúr serge, a hódító;
Badakshan adózzék rubinnal,
Türkiszszel a hyrkáni tó,

Édes aszalt gyümölcsessel bőven
A dús napország, Bokhara;
És Samarkánd selyem-levélen
Szórja dalait útadra.

Azokból olvasnád: tenéked
Ormusból miket hozaték,
S hogy mind csak a te kedved végett
Ad és vesz egész nagy vidék.

Hogy' fárad a brahmánok földe
Ezernyi kézzel szüntelen:
Számodra hogy selyembe szöve
Hozza mit Hindostán terem.

Ékíteni dicső szépséged':
Hogy' dül föl patak-medreket,
Felhozni mit föld- s sziklaréteg
Gyémántokat csak rejteget;

Merész buvár-had tenger-öblök
Mélyéről gyöngyöt szed, sokat,
S egy mű-értő diwán belőlök
Legszebbeket hogy' válogat!

Még Bassora hoz fűszert, tömjént,
Hogy illatár terjed nyomán:
S mindezt lábadhoz önti, önként,
A föld kincsét, egy karaván.

De mind e kincs, bár fejedelmi,
Egy perczre ha ámulatba hoz;
A földön mennyországot lelni:
Két szerető sziv kell csak ahhoz!

H A B O Z N É K - E . . . .

Haboznék-e csak egy perczig:
Samarkándot, Bokharát,
Mindent a mi néked tetszik,
Szórni pazarolva rád?

Ámde kérdd fejedelmöktől meg:
Adja-é vaj' néked ő?
Ő hatalmasabb és bölcsőbb,
De szive nincs szerető.

Egy királytól ilyent kérni
Sok is volna csakugyan!
Arra: ily lányt kéne birni
S koldús lenni, mint magam!

S Z I V S Z I V É R T . . . .

Sziv szivért, órára óra,
Szembe szem és szóra szó,
Ajkra ajk, hő csókba forrva,
S lehre leh, oly üdvhozó!
Este-reggel mind így járja,
S mégis érzik dalaímon
Hogy nem fogy szivem aggálya.
— Jussuf báját kéne birnom,
Az lehetne bájid párja!

H Á T E M S U L E I K Á H O Z .

Fürtök, fogva tartotok még
Bajos areza büv-körén!
Barna kígyók, mit is tudnék
Válaszolni nektek én?

Csak e sziv, — de hű s állandó! —
Lángját vigan veti föl,
Mint az Aetnán hjába' van hó,
Láva tör ki kebliből.

Fénybe vond e bérczetet, e
Bús-komort még azelőtt:
És még egyszer érez Hátem *)
Tavaszhé, nyári hőt.

Tölts fiú, — még egy üveggel,
Felköszöntni szépemet!
S ha egy marok hamvat itt lel,
Mondja: „értem ége meg!“

TÁVOL A KEDVESTŐL.

Ha kedvesedtől messze estél
Mint észak- s nyugattól kelet s dél:
Utána megy s nyomot keresgél
Szíved, — magát hogy ne ereszse.
Szeretőknek Bagdád se' messze!

Miért is van érzékünk ennyi!
Gyönyörünket zavarja csak.
Ha látlak: szeretnék süket lenni,
Hangodat hallva: vak!

Szivem vig nem lehet, nem,
Ha távol van napom!
Csak irni van ma kedvem,
De bort nem ihatom.

---

*) Hátem helyett csak a Göthe nevét kell tenni s megvan a hiányzó rim.

Ha átölelt szerelmem :
Nem szóltunk mi sokat ;
S épen mint akkor nyelvem :
Most tollam elakad.

Csapláros, jer! kezedbe'
Legyen teli pohár.
S ha súgom: „Jussak eszedbe!“
Kit értek? — tudni már.

ELMERŰLNI...

Elmerűlni szép szemedben,
Kötve ajkad bűv-szava,
Vagy hű kebleden pihennem :
Első s végső vágyam, ah!

Tegnap, ah, e' volt a végső —
S azzal láng, fény kialudt;
S tréfa, kéj, ma már — ah, késő! —
Csak vádol s gyötörni tud.

✎ Mig Allah kegyelme újra
Valamikor összehoz ;
Nap, hold, ég, mind ok a búra,
Mind könyekben áradoz!

S U L E I K A S Z Ó L :

E halk mozgás mit jelent itt?
Tán öröm-hirt hoz kelet?
Sebem ég, — de úgy megenyhít
Szárnyáról a lehelet!

Fölvert porból, enyelegve,
Könnyü felhőcskét kavar;
S fut előle hűs berekbe
A sok zummogó rovar.

Nap hevét enyhíti lágyan,
Hő arcomra rá legyint,
S megcsókolja még futtában
A borostyán fürteit.

Kedvesemtől hoz fuvalma
Százezer üdvözlötet,
Hozzám jő, ezer csókkal, ma,
Mig be nem estvéledett.

Szállj tovább; más hűnek is még
Vigy vigaszt, ki agg s eped...
Én majd föltalálom ismét
Visszatérő hívemet.

Ah, az igazi hirt róla,
S benne üdvöm', életem',
Csak a csókban ajkáról, ah,
Csak lehéből nyerhetem!

S U L E I K A S Z Ó L :

Könnyü szárnyad', járni bárhol,
Mint irigylem, napnyugot!
Mit szenvedek tőle távol:
Neki hírül adhatod.

A mint halkan lebben szárnyad:
Édes vágy kél a sziven,
S völgy- s halomnak, fű- s virágnak
Harmatköny áll szemiben.

Enyhet hűs fuvalmad önthet
Szét a vágyó hő szemén.
Meghalnék, ah, őt ha többet
Látni nem reméleném!

Szállj, repülj hát kedvesemhez!
Szólj szivéhez szeliden.
Gyöngé érzésének kedvezz,
S ne mondd: mit szenved szivem.

Mondd csak azt, de mondd szerényen:
Hogy szerelme — életem,
S mindkettőt csak közelében,
Kebelén érezhetem!

V I S Z O N T L Á T Á S .

Nem csalódom? Drága csillag!
Karjaimban tartlak im!
Most érzem, hogy újra itt vagy:
Ah, a távollét mi kin!

Végre, mégis! birlak újra,
Lelkem lelke, jobb felem!
S gondolván az elmúlt búra,
Szinte borzaszt a jelen.

Mikor még az örök Minden
Isten keblén szúnyada:
Szent, teremtő gerjelemben
Forra létadó szava,
S hogy e szót kimondta: Légyen,
Mély nyögés és jaj kiált —
S a vajúdás gyötrelmében
Létre pattant a világ.

Fény kiárad; félve tőle
Megszalad a vak homály,
Az anyag forr, és belőle
Minden elem szét- s kivál.
Bősz vágy üzve, mérhetetlen
Távolokba zúg, rohan,
Oly ridegen, oly kietlen,
Szeretetlen', hangtalan'.

Néma minden; nyomott kedvbe'
Ült az isten egyedül.
Akkor hajnalfényt teremte.
S oszlik a kin, fényitül.
Kél azonnal égi zengzet.
Új szinpompa hajnala —
És imé megint szerethet.
Mi előbb szétvált vala.

Sováran keresi egymást,
A mi egymáshoz való;
A lét vágya hajtja folyvást,
Szemre, szívre oly mohó.
Egymást fogja, megragadja,
És egymásba olvad át —
S bár az Úr most abba hagyja:
Mi teremtünk már tovább!

Engem is így hajnalszárnyal
Ragadt hozzád valami;
S a csillagos ég beárnyal,
Frigyünk' megpecsétleni.
Mi e földön, kinban kéjben,
Örökre egyek vagyunk;
S hjába szólna egy új „Légyen“ —
Már mi el nem válhatunk!

S U L E I K Á H O Z.

Rejtőzz' ezer alakba bár, hiába'!
Legkedvesebb te, én rád ismerek.
Burkold magad varázsod fátyolába,
Mindütt jelenvaló, rád ismerek.

Ifjú hajtásán zsendülő kupresznek,
Bájos növésű, én rád ismerek!
A tó hulláma lágyan hogyha reszket,
Édes hizelgő, én rád ismerek.

Magasra száll az ugrókút sugára,
Te játszi kedvű, én rád ismerek.
Új s új alakot vált a felleg árnya,
Örök szeszélyű, én rád ismerek.

Virághimes rét iratos szövetjén,
Szindús kedélyű, én rád ismerek.
Ha száz felé nyújt kart a könnyű repkény:
Te mindent átfogó, rád ismerek.

Ha hajnalfény gyúl a setét hegy ormán:
Mindent vidító, rád ismérek én!
S a nyájas ég a földet átkarolván:
Téged látlak ragyogni kerekén.

Mit kül-érzéssel, mit belsővel érzek:
Mind te tanítsz rá, mind tőled vevém.
S ha Alláht száz nevével nevezném meg:
Egy-egy neved zeng mindenik nevéen!

A CHULD-NAMEH-BÓL.

(Paradiesom könyve).

VÁLASZTOTT FÉRFIAK.

(A bédr-i esata után, esillagos ég alatt).

MAHOMET SZÓL:

Hadd sirassa holtjait az ellen,
Vissza úgy se' térnek ők soha!
Mi ne sirjunk elhúllt véreinken.
Mert azoknak égbe' van hona.

Érezkapúit mind a hét planéta
Véges-végig fölnyitá nekik.
Megdicsőült lelkeik, innét a
Menny kapúin zörgetnek legitt.

Meg sem álmodt boldog üdvösségben
Járnak ott ők föl s le párosan,
Hova engem, valamennyi égen
Átszaguldva, vitt volt táltosom.

A bölcsesség fái sűrűn állnak,
Ágaik közt arany alma függ.
Élet fái, széles hűvös árnyak
Ernyejevel intnek mindenütt.

És keletről, ringva édes szellőn,
Égi lányok serge jő feléd.
Látni őket, ily gyönyörlehellőn,
Izelíteni szemmel már elég.

Lesve várnak: hogy mi terved, ezéled?
Tán veszélyes harcra jössz ide?
Hős vagy: látják, másképp nem lennél ott,
De vajon a hősök melyike?

És sebedről rád ismernek egyben:
Tettedről az legjobb dics-irat.
Fény, szerencse eltűnt, oda minden;
A hitért kapott seb megmaradt.

Lúgasokba visznek, enyh-helyekbe,
Oszlopsort látsz s drágaköveket —
Égi szőlők nedvét, enyelegve,
Szürcsölgetve kínálják neked.

Ifjúként, sőt jobban is fogadnak;
Mind oly szende, tiszta, mind igaz;
Ha egyet kiválasztasz magadnak:
Társi közt első lesz mindig az!

De a legjobb valamennyi közt sem
Tartja első- s legfőbbnek magát,
Féltés nélkül, még annál szivesbben,
Elsőséget társainak ad.

Magok visznek egymáshoz legottan,
Új gyönyört, jobbat, találnod ott.
Ennyi nő közt még is mily nyugtod van!
— Ezért méltó nyerni paradicsomot.

E nyugalmat már csak meg kell szokni,
Innen többé ügyse' menekülsz.
Ily leányok sohse' fáradnak ki,
Ily boroktól meg nem részegülsz....“

A muzulmán büszkén ennyit mondhat.
— Többet ennél mit is mondana?
Ezzel a hitbajnok férfiaknak
Kész már s telve paradicsoma!

V Á L A S Z T O T T N Ő K.

Asszonyok jó sorsra jutnak,
Tiszta hűség jót remélhet.
De mi még négyet tudunk csak
Kiké már az örök élet.

Egy: Sulejka, földi napfény,
Jusszufért ki vágytol ége;
A lemondás teljesb üdvén
Most a paradicsom éke.

Másik: ama Boldogságos,
Ki üdvöt szült a világnak,
S lón jutalma kin, halálos,
Vérkeresztjénél fiának.

Harmadik: Mahomet nője,
Kedveért ki mindent megtesz,
S csak hűséget kíván tőle
Egy istenhez, egy kedveshez.

Végre a bájos Fatima:
Lányul, nőül makulátlan,
Lelke szűz mint angyal-ima
Mézarany testalkatában.

Ezt a négyet ott találjuk . . . .
S hölgyerényt s bájít a ki dalla,
Érdemes fönn lakni náluk,
Vélők Édenben járdalva! . . .

BEBŰCSÁTÁS.

H Ű R I:

A paradicsom-ajtóban
Nekem kell ma állni őrt.
— Gyanúsna látszol valóban,
Ámbár nem tudom miért?

Mint igazi mozlemet kell
Néznelek? — méltót, no mondd!
Küzdelmekkel, érdemekkel
Nyerni paradicsomot?

Hőseink közül való vagy?
Oh mutasd dicső sebed' —
Mely igaz hitedről szólhat:
— S bévezetlek elhihetd!

A K Ö L T Ő:

Hagyd a sok szót, sok az alja!
Nyisd az ajtót szaporán!
Ember voltam, szülve bajra,
S ember s küzdő: egy talán!

Csak erőlted meg szem-éled',
Pillantsd át csak kebelem':
Hány sebet vert rajt' az élet,
Hány sebet a szerelem!

Mégis mint hívő daloltam:
Hogy a lyánka hű s igaz,
S a világ, üdvtől karoltan,
Csupa gyönyör és vigasz.

A leghívebbek közt küzdék
És elértem: hogy nevem
Hő szerelmi lángok közt ég
Sok dicső nemes szíven.

Hidd el: méltó vagyok véled
Menni át a szent hidon,
S számlálgatni évre évet
Gyöngéd kis újjaidon!

KIVÁLTSÁGOS ÁLLATOK.

Állatnak is volt ígérve,
Négynek, mennybe hogy mennek fel,
S együtt élnek évről-évre
Ott a szentek- s kegyesekkel.

Elül jő egy szamár vemhe,
Ní hogy' megkoczog a lába!
Jézus az ő hátán ment be
A proféták városába.

Egy vén farkas kullog ám csak —
Mahomet hozzája szólt így :
A szegény juhát ne bántsad,
Inkább csak a gazdagtól vigy!

Farkesóválva, vígan, bátran
Szalad, ura után futva,
A hű eb, mely egyfolytában
A hétálmot kialudta.

Abuherrira macskája
Itt dorombol, istenadta!
Szent állat lehet méltán, a
Próféta megezirógatta!

A H É T - A L V Ó K.

Fut az udvar hat kegyenceze,
Császár nagy dühe elől fut,
Kit mint istent kell imádni,
Ámbár istennek magát nem
Bizonyítja: mert egy légy is
Lám megrontja jó falatját.
A szolgák legyezgetik, de
A legyet csak el nem űzik;
Zsongva, dongva ott kereng, szúr,
És az asztalt megzavarja;
Elriasztva visszaszáll, mint
Átkos légy-isten követje.

Ejnye, — szól a hat apród — egy
Légy egy istent megzavarhat?

S isten úgy egyék, igyék, mint
Mink eszünk, iszunk? — Nem! Ő, ki
A napot s holdat teremté,
Csillag-ezret lángra gyújtott:
Ránk haragszik! Rajta, fussunk!
— S kis czipőben, dísz-ruhában,
Kényes apródok szaladnak.
Egy juhász fogadja, rejti
Szikla-barlang mély ölébe
S maga is velök bebújik.

A juhász-eb sem maradhat.
Visszarúgják; lába törve,
Ő urától még se' tágit;
S rejtezőkkel, kik ledülnek,
Ő is ott álomba mélyed.

Ám a császár, a kitől meg-
Szöktek, büntetésre gondol
Bosszujában. Tüzre, vasra?
Nem! Csak a barlang nyilását
Kövel, mésszszel bérakatja.

Ők pedig benn jól alusznak.
És az angyal, a ki őrzi,
Azt jelenti rólok égben:
Jobb s baloldalukra mindig
Úgy forgattam szépen őket,
Hogy szép ifju testöket csak
Rothadás ne érje, rontsa.

Szikla bérczét megrepesztém,
Hogy a nap ha kél s lenyugszik
Lágyan süssön arcaikra.
S így ők boldogan pihennek.
A sértetlen első lábán
Az eb is nyugodtan alszik.

Jőnek évek, tűnnek évek.
Végre ébred a hat apród.
A rakott fal, régi kortól
Elkorhadva, összeomlott,
És Jamblika, a legisleg-
Szebb s tanultabb mindenik közt,
Szól a kétkedő juhászhoz :
Elfutok s hozok mit enni ;
Éltemet koczkáztatom — s e
Pénzt. Efézus évek óta
Már uralja a profétát,
Jézust (neve légyen áldott!).

S futva fut. Hát ott kapú, fal,
Örhely, minden oly egész más!
És az első pék lakába
Csak benyit, hogy kenyeret vesz.
Fattyu! — rákiált a pék — Hejh,
Hol vevéd ezt? kincsre leltél?
Jer, ez arany pénz elárul!
Részt kívánok, — mert különben — !
Összevesznek. A királyhoz
Viszik a pört; és a kincsből
Részt kíván már a király is.

Ám a csoda, rendre rendre,
Ezer jelből kiviláglik;
Mert önrakta palotáját
Összedülni nem hagyhatja,
S hol kiásva már egy oszlop:
Rejtett kincsekhez visz az!

Nemzedékek gyűlnek össze,
Bizonyítani származásuk';
És Jamblika ős-apául
Fénylik, ékes ifjuságban.
Mint ük-ösről hall beszélni
A fiának a fiáról.
S késő unokák csoportja
Hős seregben fogja környül,
Tisztelettel őt, a dédóst,
Mind között legífiabbat.
Jelre jel gyül, bizonyítva
Hogy valóban ő az, és a
Többi társa mind, valóban.

Barlangjába visszatér most.
A király s a nép kíséri.
De a néphez és királyhoz
A választott vissza nem tér.
Mert hetők', — sőt a kutyával
Nyolczukat — kik réges régen
Elszakadtak a világtól:
Gábriel titkos hatalma,
Isten rendelésiből,
A paradicsomba vitte,
— S a pokol be volt falazva!

JÓ ÉJSZAKÁT!

Igy pihenjeteK, hű népem
Kebelén, kedves dalok!
Engem örző angyalok,
Pézsma-illat fellegében
Virasztanak, óva szépen,
Mert igen fáradt vagyok!
Majd üdülve ébredék fel,
Hőn, vidáman, ifju kedvvel,
Bércz-repesztve járdalok,
Paradicsom gyönyörében,
Régi s új hősök körében,
Az igaz és szép a hol
Mindig ifjultan honol,
És sarjadva, növekedve,
Terjed szét a végtelenbe.
Hű ebnek is helye lessz itt:
Gazdájáért béeresztik.

ALKALMI KÖLTEMÉNYEK.

EGYESEKNEK.

ALEXANDRA NAGYHERCZEGNŐ

Ő CSÁSZÁRI FENSÉGÉNEK.

Zöld a tavasz már, minden lombja fris,
A tulipán nyit, nárczisz, rózsza is.
A nyári nap hő csókján már pirul
Gyümölcs is itt-ott fáim ágirúl;
Ünneplik a rég várt boldog napot,
Mely mély magányom csöndjeig hatott.
Bámulva látom itt belépni várt
Vendégim': hercegem' s két ifju párt.
Oly szépek, boldogítók s boldogok,
Belsőmbe mélyen rajzolják magok':
Hogy tél-, tavasz-, nyár- s ősz-időre egykép'
Maradjon lelkem mélyén e remek kép.
S ha egem' ékitik ily csillagok:
Akarnék bár, magam nem maradok.

EGY FÁRA

A SESENHEIMI BEREKBEK.

Nőjj te kis fa, nőjj az égnek,
Légy a földnek éke, dísze!
Zápor, zivatar, szélvész e
Szent fa ágit kíméljék meg!

— S ha egy névnek veszni kell:
Csak a felső el ne veszzen;
Ki e verset ide metszem:
Inkább én hadd veszszek el!

FRIDERIK A.

Azt érzi ő, mit én is érzek;
Szívét játék közben nyerém meg,
Az angyal szíve most enyém.
Te adtad, sors, ez üdvöt nékem,
Ne engedd, oh, hogy összetépjem,
Maradjak méltó híve én!

SESENHEIMBA!

Aranyos gyermekim, megyek már!
Szobánkba zord tél hasztalan zár,
Szivem hevétől mérge szűnt.

A tűz körül ülünk le rendbe,
Mint angyalkák, egymást szeretve,
Ugy összefonjuk kis kezünk.

Beszélgetünk, játszunk, mosolygunk,
Koszorút kötni lesz csak dolgunk,
S boldog kis gyermekek leszünk!

W O L F F N É N A K

1812. deczember 10-kén.

Száz alakban neked szabad
A véneket s az ifjakat
Ámítanod, kedved szerént:
Játszván bünt, szenvedélyt, erényt.
Bősz Phaedraként tenszíved' téped,
Vagy gögös szívtelen Erzsébet.
Balsorsba' vagy Messína Hölgye,
Győzhetlen Szűz, egy szemnyiltól megölve,
És Klárika, oly csábos, szende szép,
Hogy mind elveszti, mint Egmont, eszét,
Ki téged lát s szavadra hallgat....
E változásban mily nagy birodalmat
Adott neked az égi kegy!
— Barátidnak maradj csak mindig egy!

S Y L V I Á N A K.

Ha az ágak gyököt vernek,
Nőnek, hajtanak, zöldelnek,
S rád gyümölcs mosolyg a lombból:
Akkor barátodra gondolg!

U G Y A N A N N A K.

És ha el találnak fagyni,
Mert nem voltak jól befedve:
Eljö újat oltogatni,
Újat, többet, nem csüggedve!

EGY TARKA HIMZETŰ VÁNKOSSAL.

Maradjon mindig oldaladnál,
Ha néki egyszer helyet adtál.*
Nézz nyájasan rá, rám gondolva,
S hajolj rá — mintha vállam volna!

L O R D B Y R O N N A K.

Egy nyájas szó a más után jő délről,
Ébresztve, szép órákra, vágyaink'.
A legnemesbhez intenek messzéről....
Lelkünk, a' nines — de kötve lábaink.

Mit mondjak annak, kit oly rég kísértem,
Egy nyájas édes szót, ily messziről?
Ki önmagával harcban áll oly régen,
Kit kin gyötör, kit öröm elkerül....

Csak lelje föl magát, vajh', lassan-lassan,
Majd öntudatja boldogságot ad.
A múzsa csókja minden sebre balzsam;
Mint én őt, úgy ismerje önmagát!

G Ö T H E O T T I L I Á N A K.

Mielőtt údad' folytatandod:
Állj meg s nézd körül magad'.
Az idő olykor sokat mond,
Máskor ismét hallgatag.

Gyermekül nekem mi voltál,
Mint leány mi lől nekem :
Hű szivedben irva ott áll,
Onnan olvasd, gyermekem.

Hüségédért én e dalt csak,
De a sors oly díjat ad :
Hogy fiában az apának
Szülj derék-szép fiaikat !

STERNBERG GÁSPÁR GRÓFNAK.

Ifju korban, vig csoportban
Járni hímes útakon :
Oh mi szép e földi hon !
De kiket késő aggkorban
Egyesít hű társi láng :
Mily dicső ez a világ !

NEJE HALÁLA NAPJÁN.

— 1816. június 6. —

Oh nap, hiába kísérted meg
Áttörni felleg-fátyladon !
Minden nyeresége életemnek :
Hogy elvesztét sírathatom.

HUMBOLDT SÁNDORNAK.

Weimar. 1816. június 12-dikén.

Gyász napokban, meghajolva,
Vettem drága könyvedet.
S mintha bátorítva szólna:
Föl s a búdat félre tedd!
Zöld a föld minden vidéke,
Minden övben él s virúl;
Ezt sosem vetéd meg még te,
— Kedv- s munkára bátorúlj!

KLINGERNEK,

frankfurti szülőháza képével.

E kút körül játszadozál te hajdan,
Tág világot sejtél e szűk udvarban;
A vándor-botot, hű anya kezéből,
Ki a nagy útra, jó kedvvel vevéd föl;
Most nézd ez elmosódott képet itt meg:
S örülj, a czélnál, első lépteidnek!

SZÜLETÉS-NAPRA.

KISEBB KÖLTEMÉNYEIMMEL.

— Jéna. 1817. május 22-dikén. —

Mig koszorú jön, ez nap, koszorúra:
Közelní kis bokkrétám is mer.
S ha ismerősöket lel benne újra:
Talán — mert önmagára ismer.

EGY BRYOPHYLLUM CALYCINUM-GALYLYAL.

Mi Weimarban rügybe indúlt:
Nőjjön a Main partjain túl!
Szúrd le puha jó földedbe:
Meglásd, gyökeret ver egybe'.
Kis növénykék, vig csoportban,
Hajtanak frisen legottan.
Légyen, (úgy lesz nőni kedve)
Mérsékelt melegje, nedve.
Ha türelmed' el nem vészted:
Sok virággal örvendeztet.

UGYAN OLYANNA L.

Mint *egy* galyból számhatatlan
Üde élet-ág ered:
Ezer üdvöt lelj te abban,
Hogy szived egyet szeret.

A TIZENKILENCZ ANGOL JÓ BARÁTNAK.

1831. augusztus 28-dikán.

Mit otthona ismert körében
Zeng a költő: hat, tudja jól.
De költ-e a távol ürében
Visszhangot, kérdés, valahol?

Brittek, ti fölfogátok egybe'
Intő s mérséklő szavaim' —
Hogy „nem pihenve, sem sietve“
S pecsétet nyomtok arra im!

HILLER FERDINÁNDNAK,

a Hummel tanítványának, Bécsbe indúltakor.

A mi mindeneknek tetsző,
Azt viszed te most magaddal.
Jöjön bárki édes hanggal:
Mindütt üdvözölve lessz ő!

Milyen ragyogó kíséret!
A mester kel útra véled.
Az ő hirneve fényt hint rád,
Ő büszkén néz mint tanítványt!

MANDELSLOH CLEMENTINE ASSZONYNAK.

Weimar, 1830, a legrövidebb napon.

Mikor éjbe, ködbe, gyorsan
Rohan le a nap lova:
Futva száll, míg jó kedv harsan,
A leghosszabb éj tova,
S a mikor a játszi Hórák
Törnek újra fényre föl:
A leghosszabb nap mosolyg rád
Egy vidám arcz fényiből.

SPIEGEL MELANIA KISASSZONY

EMLÉKKÖNYVÉBE.

Weimar, 1831, a leghosszabb napon.

Ha valami ügyes festő,
Rózsabokrot, úgy tövestől,
Rózsakelyhet, a mint rajta
Csillog még a reg harmatja,

E kis lapra ide tenne:
Képedet látnád meg benne.
Mint *az* áll a kertbe' künt:
Ép' ugy tartja *ezt* szivünk.

RAJNA ÉS MAJNA.

Hol a Rajna dombos partja
Gazdag völgyekké terül,
S a futó hab tükröt tart a
Szőlős halmoknak körül:
Ülve szárnyas gondolatra,
Kisérjetez messzirül!

A mint ott éltem s élveztem,
A mi sarjadt szűmbe', mélyen,
Mit láttam s tanulni kezdtem:
Sok volna hogy elbeszéljem.
Vajha szerezzon egy kis
Örömet tinektek is!

Elsőbb csak érzés, aztán észme;
Elsőbb távolba, ködbe veszve,
Aztán közelb, mind közelébb:
Kidomborúl s lelkünkbe lép
Az igazi, szép, szende kép.

Néztem oda is, ide is,
Élvezve és szeretve.
S szeretteim, te is, te is,
Ott voltak, szép keretbe'.

Ha meglátod mit én láttam,
S lelsz, mint én, oly jó lakot:
Szerelemben, barátságban
Gazdag lesz minden napod.

(1815. augusztus 15-kén).

Esti fényben, sugározva,
A folyó halkán suhan.
És a hidra s a városra
Éj borúl le lassudan.

(1815. augusztus 16-kán).

Reggelre kél vidám sugár
És minden újra zöldbe' volt ott
Az éj után, ez ifju pár
Melyben ránk csillagként mosolygott.

K É P E K K E L.

FRANKFURT AM MAIN

képével, Kräuter könyvtárnoknak.

Nagy folyó helytt kis folyónak
Szentelém erőm' egészen.
De talán sok szépnek, jónak,
Épen ez, forrása léssen.

A BELVEDÉREI KASTÉLY KÉPÉVEL

— a mint a lemenő napban ragyog. —

Nap aranyában ragyogó kívül,
Lakásra vidám, otthonos belül.
Élted folyása ép' ilyen legyen :
Dicső kívülről, vidám s szende benn !

KERTI HÁZA, AZ ALSÓ PARKBAN.

Teljességgel nem kevésly :
Kicsi ház, magas fedél.
A ki benn' járt valaha,
Jó kedvvel hagyá oda.

Karesu fák, zöld minden résen,
S mind a saját ültetésem.
Benn is szellem-munka folyt
S haszna és látszatja volt.

E vén füzfa itt otthon van:
Úgy áll, úgy nő, mint álomban.
Rá fenn kastély-tető ragyog,
Lenn az Ilmből játszi habok.

L A K H Á Z A.

Mit tétovázsz a kilinesen:
Ajtó, kapu, nyitva nincsen?
Lépj be nem habozva! Hidd:
Szívesen fogadnak itt.

KIKÖTŐI VÁROS KÉPE

a fekete tenger mellett.

Zajgó tenger, meredek szirt,
Nyájas tüznél nem melegszik
A ki köztök üzve bolyg.
De a rév-part rejtekébe'
Jó barátnak hű emléke
Mint a csillag ránk mosolyg.

JELMEZES KÉPLETEK.

A VILÁG NÉGY KORSZAKA.

AZ ARANY-KOR:

(Öröm és Ártatlanság kísérik).

Halkan közelgek, mint a hajnal álma
Mit akkor ismersz meg, ha tova szálla.
Az ifjuságnak bája, rózsá kelyhe,
A szív zsengeje van nekem szentelve.

AZ EZÜST-KOR:

(Termékenység, Szellemi tehetségek és Társas-vidámság kísérik).

Én fölhozom, mi mélyen el volt rejtve;
Mit elvesztél, kétszerte pótlom helyre.
És hő ölemben, ápolván művészet,
A szép: dicsővé, jó: nagygyá tenyészhet.

A R É Z - K O R.

(Gond, Góg és Fösvénység kísérik).

Egyenlő istenekhez, fényben, rangban,
Tisztelve országomban csak a nagy van.
Trónomhoz tódul érdemes s derék,
Mert megfizetni van itt kincs elég!

A V A S - K O R:

(Erőszak kíséri).

Erős, hatalmas én, csak én vagyok,
Lábam alá tiprok kicsinyt s nagyot,
Ártatlanság s vidámság martalékom,
Kincs-, fény-, örömré rövetem árnyékom'.

A Z I D Ő:

Pórázomon vezetlek; — és velem
A leghatalmasb jőni kénytelen.
A düh vad árja elapad futtába',
S ártatlanság s öröm kelnek nyomába!

EGY CSAPAT LAPP.

(1781. január 30-dikán).

A távol sarktól, nagy seregbe',
Jövünk mi, hideg éj-idént';
S elhoztuk voln' tiszteletedre
A legszebb északsarki-fényt.

Dicső a lég e tüneménye,
Az éjt örömnék szentelő;
Hitünk: hogy egy isten visszfénye
Ragyog sugáriból elő.

Hegyekről ömlik ránk világa,
Hol rém setét honolt elébb ;
Nappallá varázsolvá át a
Hó-födte sark bús éjjelét.

Ha itt ragyogna most az égen :
Mekérvénk, hogy ne nézd e szint,
Nézz túl e földi fényességen,
Nézz föl : úgy égnek szíveink.

Hő óhajtásink, mint e lángok,
Ugy vonják bé a szép eget.
Majd összehajtják fénylő szárnyok',
Majd újra lobbannak neked!

De hjába voln' itt e dicső fény :
Ragyogni az se' tudna itt.
Kegyesb sugár ég szemed ívén
S leköt hogy legyünk rabjaid!

A PLANÉTÁK TÁNCZA.

(1784. január 30-dikán.)

Napodra im mozgásba kél
Egész ég-boltozat.

S mi égen lángol, ragyog, él :
Mind néked áldozat!

K É P L E T :

(Szin : Négy szél útát söpör. A tizenkét Égi jel jó, s Szerelmet, Életet, Tenyészetet hoznak magokkal. A szép gyermekek a Herczegnö ödvözlésére sietnek ; miközben az Állatkör sorakozik. A Planéták belépnek. Merkur a nap ünnepére hívja őket ; de még vonakodnak, mert a Nap késik megjelenni. Végre az is érkezik, kíséretével és sugárit a Herczegnö felé lövelli — s kezdődik az ünnepélyes táncz.)

S Z E R E L E M :

(Az Életet és Tenyészetet kézen fogva vezeti).

Gyakran jöttem vígan, bátran,
És örültem napodon.
De sietve tovább szálltam,
Társatlan valék nagyon.

Most meg-újra im-itt termek,
Gyorsan, messziről jövék.
Gyermeknek örül a gyermek,
S én is gyermek vagyok még.

S elhozám a végtelenből
Ezt a játszi sereget:
Játszó társunk' keresem föl,
A ki ránk vígan nevet.

Meg is maradunk itt véle
S szívesen gondozzuk őt,
Fiadat, ki annyi évre —
De még idejébe' jött.

Tiszta élet nyájas kedve
Vele keljen, fekügyék!
Minden jó s szép, növekedve,
Hű képmásoddá tegyék!

M E R K Ű R :

Fris vagyok, mint láng ha lobban,
Dicsérnek az istenek.
Összehívom őket, s nyomban
Valamennyi mind követ.
Ámde ma a menny lépesőin
Henyén ültem egyedül;
Mert hívást se' várva jő im
Mind — s szelid körödbe gyül.

V E N U S :

Nem jövök üres kézzel — mondék —
Hozzá hajtok minden szivet.
Napján ez a legszebb ajándék
Mi mennyből adható lehet . . . .
Gondoltam és jövék . . . . De lám,
Itt úgy is minden sziv tied —
És így nincs is szükség reám !

T E L L U S :

Ezerszeres lét ékit engem,
Enyém a törzs s a sarjadék ;
Tőlem van mindeneknek minden,
Élvezzétek a mit adék !
Árnyat rám melyik csillag vetne ?
Méltán lehetek büszke hát.
De legbüszkébb vagyok nemedre,
S Reád !

L U N A :

Mit sűrű berekben,
Ábrándnak eredten,
Fényem reményt lehint :
Szép déli verőfény,
Útadra lejövén,
Teljesítse mind !
Ne remegj jöttömre,
Halk léptem örömré
Indítsa szived' .
Ha süt arczom fénye,
Vele a lét kéje
Legyen mind a tied !

M A R S:

Tengerekről,
A melyekről
Bősz hajó-raj zúgva kél,
Onnan, ahhol
Had csatangol
S támad párdüh és veszély,
Mindenünnen
Összevontam had-erőm',
És örömben
Állok én itt,
Hol erényid
Hatnak, üdvöt érlelőn.

J U P I T E R:

Im én, az istenek legfőbbje,
Ki mérkőzhetne én velem?
Villámot ontva, mennydörögve
Jövök — ki állna ellenem?

Hatalmamhoz, — abban ki bánthat? —
Férni egy istent sem hagyok.
— De ez érzésben, te irántad,
Hozzájok egyenlő vagyok!

S A T U R N U S:

Őszen, lassan, — bár vénebb nem
Mint a többi csillagok,
S hidegebb se' — komoly csendben,
Én is ide ballagok.

Boldogan, mint égi fényben,
Látlak ülni trónodon.
Boldogan a deli férjben,
Gyermekidben boldogon.

És mi is áldást hozunk, ládd,
Állandó üdvöt neked.
Áldott legyen minden munkád,
Áldás-osztó életed!

Sohse hagyjon a remény el,
Üdv ragyogjon arczodon,
Mint e gyűrű, örök fénynyel
Mely köríti homlokom'.

CYBÉLE:

A messzi ürben, hova szem nem ért még,
A csillagok futását kémlelém.
És zöngzetükből égi üdvöt érték,
A végtelenség fénylő éjjelén.

Ott járdalék, nevetlen, ismeretlen,
Sok ezerszer ezernyi éve már.
A föld se' látott, észre én se' vettem,
Azt sem tudám: van-é, vagy merre jár?

De most a szomszéd fényvilágok hívnak:
„Oh testvér, csak te maradnál-e el?”
S először szállok im le, mint új csillag,
Hódolni néked, mind a többivel.

Napodra halvány fényem lágyan lebben,
Megvallom, én nem szívesen jövök,
De úgy látom, mind fölfelelem körödben,
Minden fényével itt a teljes ég!

S O L:

Tőlem van élet, fény, tenyészet,
Jóllét, erő, csak egyedül.
S ha én setét és hideg lészek:
Minden vak éjbe dül.

Mivel dicső vagyok: tisztelnék;
Szeretnek, mert szelíd.
Hő vágyat érez s lángszerelmet
Ki hozzám közelít.

Felhőket én szelíd s villámgyors
Karral vezérek.
Fényemtől lesz a föld világos,
Sugaramtól meleg.

Járj, fejdelemnő, így pályádon.
S minden áldás tied.
Elméd legyen mint fényvilágom,
Mint sűgaram szived!

Á L A R C Z O S M E N E T.

(1798. január 30-kán).

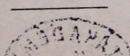
Megint közelg a rég ohajtott béke,
Lombkoszorúval ékitvén magát.
Éles vasát a dűh letészi végre,
A hőstől elrabolták sisakát.

Vidám dalok zendülve törnek égbe,
Nevetni, játszni szabad újra hát!
Mi is, mint felső égkör tünde jelvi:
Mi is jövünk im, napod' ünnepelni.

Lábadhoz rakjuk mind a pálma lombját,
Kezünk virágot lépteidre hint.
Bék, egyetértés sátrukat fölvonják,
Jó a reménység s szebb jövőre int:
Feledni búbajt, a sziv régi gondját,
Sebző tövissét, bösz félelmeit;
Ez minden szivnek most reménye, vágya,
Melylyel tekint jövője távolába.

Békülten lép trónjára újra Czéresz,
S vigan ringatja ért kalászeit.
Harcz-dúlta földünk újból az övé lesz,
És koszorúit büszkén rázza itt.
A szép művészet is megint fölérez,
Aggó szivébe visszatér a hit;
S látjuk megint, hogy a távol ködéből
Az égi szüzek szép csoportja lép föl.

Mindenki szétnéz öröm-érezettel,
Maga körébe gyűjtve kedvesit.
A rég várt óra mostan érkezett el,
Mely szép összhangba mindent egyesít.
Tiéidet *Te* im bennünk leled fel,
S vig játékunk szivednek jól esik.
Üdvöt kívánva áll körüléd itt az
A kör, mit alkotál és boldogítasz!

Ő FELSÉGÉNEK

A FRANCZIA CSÁSZÁRNÉNAK,

(a karlsbadi polgárság nevében).

1812. júliusban.

A legszebb csillag ha kigyúl az éjben,
Szemünk, szivünk gyönyörrel nézdelik.
De hogyha ritka, régen várt esélyben,
Két csillagzat egymáshoz közelít,
Sugárik összegyúlnak rokon fényben,
Föld s ég csodáló kéjjel eltelik:
Tekintetünket, — ég felé fordítva, —
Ez összeolvadt fenség elvakítja.

Emlékezünk még, mikor innen elment,
Szülői üdve, béke angyala,
A Rajna büszkén hordt' az édes terhet,
Két partja zöldebb, mosolygóbb vala;
Mint szivárványban látva a kegyelmet:
Remény-vigaszt nyújt színes sугara,
Mely a mikor tűnik szemünk elől:
A békét biztosítja, mit jelöl.

És új hónapban örömmel fogadják
A milliók, kik hosszú éj után
Támadni látják az új béke napját
S munkára kelnek hőbb sugárzatán;

Biztabban érzi szíve dobbanatját
Mindenki rá, hogy túl van a csatán,
Hol hős fogadja a legszebb arát,
S egy kéz kibontja mit száz megzilált.

Mit századok sejtettek s meg nem oldtak,
Ő átpillantja, rá vetvén szemét.
A kicsinyes határok leomoltak,
Csak tenger s száraz jó mérlegbe még.
S ha partjait, mit vész s hab ostromoltak,
Attól hatalmas kézzel elvevék:
A fegyver súlya s bölcs törvények ált'
A rég ingó egyensúly helyre állt.

De bár a hős sikerre ért mindenbe',
Vezetve őt a végzet kegy-szava,
Rá rakva minden fényt s hatalmat egybe',
Mit a történet ismert valaha,
Még többet, mint költő valaha zenge,
Egy híja még, a legnagyobb, vala;
Most biztosítva kerek birodalma:
Fiában annak hű alapja van ma.

S jelül: hogy benne önsugáru fény él,
Dajkája néki Róma lön legitt.
Az istennő, királya bölcsejénél,
Egy világ sorsát ringatja megint.
Nem több-e minden diadalmi fénynél,
Apa fiára ha büszkén tekint,
Együtt viradnak boldog örömökre,
S bezárják Jánus templomát örökre!

S ő, kinek ily szerep jutott, arául,
Hogy istennőként békitő legyen:
Karján fiával, mint anya ha járul,
A merre megy, tartós békét vigyen!
Elüzve a felhőt a láthatárrul,
A jóllét napja süssön szeliden!
Ő tette ezt is; mert ő vette arra:
Ki mindent bir, hogy a békét akarja!

SZÍNI BESZÉDEK.

PROLOG.

1791. october 1-jén.

Ha kedves helyről távozunk, a hol
Soká örömben éltük napjainkat,
Hová az érzés és emlékezet,
Rokon- s barátság fűz ezer bilincsesel:
Keservesen szakad szivünk ki, könny
Omol szemünkből; ámde kétszeres
Gyönyör fog el, ha újra visszatérünk
A drága és kedves falak közé.

De mi, kik itt idegenek vagyunk,
Alig néhány perczet tölténk el itt,
Mégis gyönyörrel s boldogan jövünk,
Ép' mintha szülő földünk volna ez.
Ti minket magatokénak tartotok,
S mi érezzük: nekünk ez mily előny!
Higyjétek el, csak néktek tetszeni:
E vágy dagasztja mindazok szivét
Kik most e színre lépnek. S ez, ha mindig
Nem sikerül: gondoljátok meg azt,
Hány akadálylyal küzd művészetünk,
Hazánkba' tán még többel mint egyébütt.

Azokról szólni nincs idő, se' hely most.
Isméritek ti is. Jobb volna tán,
Ne ismernétek! akkor több örömmel
Fognátok e hajlékba jőni, ránk
Figyelni, nézni: mit teszünk. Hisz oly
Természetes folyásu, mintha könnyen,
Erőltetés s gond nélkül menne csak.
De mikor épen úgy megy, s sikerül
Azt elhitetni, hogy természetes
S nem is mehetne máskép: mennyi gond-
S munkába telt, a míg elérve lön,
S milyen nehéz e látszó könnyűség!

Legszébb jutalma, mind a mit teszünk:
Tetszésetek; mert az mutatja meg,
Hogy teljesülve vágyunk: örömet
Szerezni nektek; s még jobban törekszik
Másodszor azt elérni mindenik, mit
Elért egyszer. Ne fukarkodjatok
Tetszésetekkel; mert hiszen, csupán
Biztos kamatra helyezett kölcsön az!

EPILOG.

1792. június 11-dikén.

E végső perczben, a melyet nekünk
Még kegyességtek enged, nem jövök
— A mint talán vélnétek — búcsu-venni.
Nem! Megbocsássatok! Nem bírom el.
Elüzöm inkább az eszmét agyamból:
Hogy végre el kell válni tőletek!

És könnyü szárnyon szállok át, napok,
Hetek fölött, mik messzi tájakon
Tartnak lekötve. Elgondolni oly
Édes nekünk: hogy újra itt vagyunk,
Hogy újra üdvözöllek bennetek!
Az ősz letépte már szép fáitok
Lombját, a völgy viránya nem esal a
Szabadba már, se' dombok enyhe zöldje.
Vihar süvölt, csapongva száll a hó,
Négy fal között csak otthonosb a lég.
Jobb ide jöni, — s jötök szívesen,
Örültök a mi újat hozhatunk,
S az ismerőst is, jobban és nagyobb
Tökélylyel adva, kedvvel nézitek.
Jó indulattal kísérték; nem is
Idegenek, tiéitek vagyunk,
S résztvéve néztek, mint rátok mi, ránk.
A jó szerencse fejdelmünket is
Meghozta jónkra, örömünkre; új
Bék-ünnepek hintik be koszorúval
Kegyess neje és anyja napjait.
Tisztelve őket, szerencsésjöken
Örülve, leljétek fel üdvötök',
S engedjétek belőle részt nekünk is!
Jertek! Mi új terméke van hazánknak,
Mind fölmutatjuk, és a régi jót,
Az idegent se' hagyva el. Hozunk
Minden neműt, egyik se' megvetendő.
De még is egy fajt igyekszünk kerülni:
Az únodalmast. — Jőjétek tehát,
Csak lépjétek be . . . Ah, hová jutottam?
Igen korán ejtém e meghívást —

S a boldogító képekkel magam'
Csalám: enyhíteni búcsunk kinait.

Le gyorsan a függönnyel most; nehogy
Egy köny szaladjon arczaimon le. Csak
Gyorsan le véle! hogy rólunk vidám kép
Maradjon lelketekben legalább!

EPILOG

A SCHILLER „HARANG“-JÁHOZ.

1805. augustus 10-dikén;

s a végső vers-szakkal kiegészítve, ismét

1815. augustus 10-dikén.

Hangjaid az örömet hirdessék,

Első szavok legyen: békesség!

S ugy lön! A béke-szózat hallatára
Mozdult a föld és kart örömmre tárt.
Új kedv derült, s üdvözlé — merre jára —
Vigan az ifju fejedelmi párt;
Vidám tolongást lát a hon határa
És boldog nép szemén örömsugárt.
S trónlépesőre, ünneplő diszébe'
„A művészetek hódolása“ lépe.

Egyszerre — rémes éjféli harangnak
Gyász-hangja hallik s tompán rezgedez....
Hogyan? Kihez hő vágyink forrva vannak,
Dieső barátunk, neked szólhat ez?
Életre méltót, a sir elragadhat?
A világnak mily vesztesége lesz!
De mily csapás, a mely övét érte!
Sir a világ — és mi ne sirnánk érte?

Mert ő mienk volt! — Egykor, jobb napokban
Nyájas s vidám volt e dicső alak.
Komolyságában édes-meghatottan
Nyílt társalgásra a szelíd ajak.
Majd eszmegyorsan, biztosan s nyugodtan
Tárták föl a lét titkát a szavak.
Tettben, tanácsban egyaránt termékeny:
Igy ismerők, ezt élveztük körében.

Mert ő mienk volt! Hadd kiáltsa túl
E büszke szó a fájdalom jaját.
Vad vész után itt fájdalomtlanúl
Adhatta szívét nyúgalomnak át.
De lelke, többre törve, lánggra gyúl,
Keresve a Jó, Szép, Igaz honát.
S mögötte, a mi im hozzánk tapad,
A köznapi — mint bágyadt árny maradt.

Majd bájos kerti lakját ékíté fel,
Ott hallgatá a csillagok szavát,
Mely szintoly örök s élénk érzetével
Titkon s tisztán megérteté magát.
S míg napot és éjt csodásan eserél el:
Nekünk s magának égi jókat ad.
Az alkonyt és éjt, mely minket elbágyaszt,
Dolgozva ő, vidáman virasztá azt.

Áradt elé' a történet dagálya,
Hozván hullámin diest, gyalázatot;
A hóditók kezében a bőszi fáklya,
Melytől egy félvilág fölgyúlادott,
A rút aljasság s a magasztos pálya, —
Ő mindnek a veséjeig hatott.

Leszállt a hold, — s a kékülő hegyekből
A nap új munka- s új öröme kelt föl.

És arcza egyre jobban fölpirúla,
Ifjúságtól, mely mindörökre él,
Bátorságtól, mely küzdésben tanúla
Főlebb szállni a föld vak gözínél;
S hittől, mely egyre tisztább lángra gyúla,
Mely majd merész, majd szeliden beszél:
Csak hogy a jó viruljon, érjen, hasson,
És a nemesnek napja viradhasson.

De bármi dús volt eszme- s tartalomban,
E szűk deszkákat sem veté meg ő.
Itt rajzoló, mit éjennen s naponnan
Szó földi sors s hoz a forgó idő.
Sok mély értelmű gazdag mű kelt nyomban,
Művészre, művészetre fényt vető.
Ereje teljét, legszebb élet-évit
Az élet e képére rá tevé mind!

Láttatok: mint járá be óriási
Léptekkel az akarat s tett körét;
Népek s korok erkölse és szokási
Hogy vídíták föl szeme tükörét.
Majd kin közül a lassu gyógyulásig
Hogy tengeté lassúdó szív-erét:
Mind ezt, — szívünk kéj- s bú-élményeként —
(Mert ő mienk volt!) vele érezénk.

Mig olykor elnyomá a lét keserve,
S kinok közül alig pillanta fel,
A nyomasztó jelenből egy-egy percze,
Nyájas szavunkra, szabadúlva kel;

Művészi élvét játékkal keverve,
Enyhítgetők szerelmünk teljivel.
S végnapja elő-estjén, utójára
Még egy mosolyt csalhattunk ajakára!

De sorsát ő már régen megtanulta,
Kinnal, halállal megbarátkozék;
Ugy hala meg, mint sokszor meggyógyúla,
S minket lever mit vártunk, aggva, rég.
De lássa képét itt magasztosúlva
Ha visszanézni hagyja őt az ég.
Mit kora benne ócsárolt, sajnála:
Megtisztítá, nemesíté halála.

Sok szellem a ki küzdött volt vele
S meghódolt néki akaratlanúl:
Most érzi mint hat az ő ereje,
És arra fordul merre ő vonúl.
Ő a legfelsőbb pontig röpüle,
S mindennel a mi szent s nagy, rokonúl.
Dicsőítsük őt! Mit az élet csak részben —
Azt az utókor adja meg egészen!

Igy a mienk marad, ki annyi éve
— Tíz műla már! — tölünk elvétegett.
Mindnyájunké, mit ő gyűjtött, a kéve,
És birja a világ mit tőle vett.
Mi legsajátb övé volt életébe':
Most népek és korok közkincese lett.
Mint üstököst látók őt, lángövezve,
Fényével végtelen fény olvad öszve!

J E G Y Z E T E K.

VEGYES KÖLTEMÉNYEK.

„Ez a tarka-barka minden
Itt van összevissza-rendben“ —

Igy menti Göthe maga e vegyes — s sok valóban össze nem illőt is egy csoportba fogó — szakasz szerkesztését. A legkülönbözőbb korszakokban, a legkoraibbtól a legkésőbbig, keletkezett, a legkülönbözőbb műfajokhoz tartozó, óda, dithyramb, rhapsodia, dal, stb.; a legellentétebb hangulatok kifejezései — mind együtt vannak itt. Jellemzésökre azért alig lehetne valami általános szempontot találni.

Gellert szobra Oesertől. 1774. Magyarúl először itt. Alig volt költő — s ember — kinek halálán több őszinte könyv ömölt volna mint a Gellertén. A német parnasszus kicsinye nagyja meggyászolta, midőn 1769. deczemb. 18-kán meghalt. A gyászversek egész áradata lepte el az irodalmi közlönyöket; hallgatói s barátai a lipesei Szent-János-egyházban levő sírját emlékkal díszítették. Másik s hozzá sokkal méltóbb emlékét a Göthe barátja és mestere Oeser lipesei művész-akadémiai tanár s festő és szobrász készítette s 1774-ben fejezte be Wendler könyvtárus (a Gellert meséi kiadójának) kertje számára. E szép szoborról szól a költemény.

Ilmenau, 1783. septemb. 3. Először (teljesen) itt egy töredék belőle a Lewes Göthe élete fordításában tölem. A nap, mely a költemény alá keletül van jegyezve, a herczeg (Károly Ágost) születése napja; arra irta Göthe e költeményt, de már augusztus 30-kán készen közölte Steinnéval; az nap künn volt Ilmenauban, hol a sok ideig felhagyva hevert bányákat az ő kezdeményezésére s a herczeg jól alkalmazott áldozatkészségéből akkoriban tették ismét használható állapotba s nyitották meg. Valószínűleg ott s az nap irta Göthe a költeményt. — Ilmenau, a thüringi erdő lábánál, bájos völgyben, a kellemes kis Ilm partján, fenyvesek aljában, nyílt termékeny rétek fölött, kedvencz helye volt Göthének s az egész udvarnak. Midőn most oda ment, látta az ismét pezsgő munkás életet, gondolt a Károly Ágost uralkodása alatt jobb rendbe jött kormányzati és igazságszolgáltatási viszonyokra, — a miben magának mind a legfőbb része volt — méltán köszönhette e tájt, a magas hegyet, a setét erdőket azzal a nemes önérzettel, mely a költemény első részében nyilatkozik:

Megérdemlem; mert mig ti zöldelétek
Gond s munka közt tekinték én felétek.“

De most feledni akarja a gondot és munkát, az élet ezer baját, melyből minden állapotnak bőven kijut. Enyhülni jó. S fölkelnek régi álmai, mig a hegyek, a völgy s a táj alkonyba, éjbe merül . . . S most fölmerül képzeletében a múlt, mikor ifjan ide jött, idegenül ez udvar tagjává, a fejedelem barátjává lőn, ki mint ő, oly ifjú szilaj kiforratlan volt még, de tele a jó és nemes csirájával, mint ő. S képzelete oly élénken rajzolja elébe e rég eltűnt kort, melytől már két év választja el, hogy mindent a mi akkor volt, az egész weimari társaságot, mely ide ki-kijárt vadászni, közte

a fejedelmet, sőt önmagát is, mintegy kívülről látja, beszél-
tetheti s festi le. Halljuk magát, a mint e költeményről,
késő öreg korában, az ötven évig hű bajtárs — a herceg —
halála után néhány hónappal nyilatkozott. „Az ilmenau
költeményben mint epizód fordul elő ama korszak, mely
1783-ban, mikor azt irtam, már néhány év óta mögöttem
volt, úgy hogy benne magamat is mint történelmi alakot
rajzolhattam le, s saját egykori énemmel beszélgetésbe ered-
hettem. Egy éji jelenet van, mint látomány, festve benne;
a nap-fárasztó vadászata után, az éji tanya a hegy aljában.
Egy szikla tövében apró kunyhókat csináltunk, melyeket
fenyüágakkal fedtünk be s alattok a puszta földön hever-
tünk. A kunyhók előtt éji tüzek lobogtak, melyeknél vadász-
zsákmányunkat sütöttük főztük. Knebel“ — örnagy, Gö-
thénél öt évvel idősebb, Konstantin hercegnék, az uralkodó
öcscsének a nevelője, vidám czimbora, ki társait tájszólások-
ban előadott adomáival mulattatta — „kinek szájában ritkán
aludt ki a pipa, legközelebb ült a tüzhöz s tréfáival nevet-
tette a többit, míg a boros üveg körül járt. Seckendorf“ —
kamarás, a színi előadások s műkedvelő dalkörök könnyű s
mindig kész zeneszerzője — „karsu testével, hosszú, szét-
vetett tagjaival, kényelmesen dült egy fatörzshez s magában
dalolgatott, dudorászott. Félre a többitől, de csak hasonló
rögtönzött kunyhóban, mély álomba merülve pihent a her-
ceg“ — Károly Ágost —. „Én magam“ — Göthe t. i. —
„a kunyhója előtt ültem, a szenelőnél, nehéz gondolatokba
merülve, gondolkodva a saját irataim által előidézett sok
rosszról“ — különösen a Götz irodalmi s a Werther társa-
dalmi és erkölcsi hatása, míg egyfelől büszkévé tette s föl-
emelte, másfelől lesújtotta, úgy hogy egyszerre ártatlannak
s vétkesnek, boldognak s szerencsétlennek érezte magát. —
„Ugy tetszik nekem most is, hogy Knebel és Seckendorf,

de kivált a herczeg nem rosszul vannak festve. Ilyen volt ő egészen! egy vonás sines túlozva. Akkor még egészen fiatal volt; bolondúl is élt. Olyan volt mint a nemes bor, de még forrásban. Nem birt az erejével, s bizony sokszor közel voltunk ahoz, hogy a nyakunkat kitörjük. Parforce-lovaglásban, tüskön bokron, folyón árkon hajszolni, nyargalózni nap-hosszant, meredek hegyek közt ugratni, éjjel aztán, erdei tűz mellett a földön hálni — ez volt kedvére. Hogy herczegséget örökölt: azt semmibe se' vette; ha úgy kellett volna kivívnia ostrommal: azt jobban szerette volna“.

De a látomány eltűnik, mint a hogy ez a viharos korszak elmúlt. A herczeg s ministere, barátja, most egészen más emberek. A fiatalság hő vére lecsillapult, most már tetek, dolgoztak, kormányoztak, használtak. S a kis herczegségre boldog korszak derült, melynek szép eredményei közül oly jól esik a visszapillantás, s oly felemelő a buzdító szó a jövőre, melylyel e költőileg szép s életrajzilag oly nevezetes költemény végződik.

Mahomet éneke. 1773. Először itt. E költemény, egyszerűen *Ének* czim alatt, 1774-ben a göttingeni Musenalmanachban jelent meg. Göthe Mahometről nagyobb szabásu drámai költeményt tervezett, melynek alapeszméjét s részletes tervezetét érdekesen fejtegeti Önéletrajzában (lásd Lewes Göthe életében, I. k. 205. l.). Az itt Mahomet neve alatt álló ének, nem a próféta szájába lett volna adva, hanem egyike volt a darabba beszövendő s nagyobbára el is készült, de ez egyen s egy később fölfedezetten kívül elveszett, énekeknek. Ezt Ali énekelte volna ura dicsőítésére, diadalmai tetőpontján. De ezt tudva is, Mahometre való vonatkozása, előttem legalább nem világos. Mint allegorikai hymnus, az emberiség vezetésére hivatott nagy szellemek küzdelmeinek és hatásának festése, költőileg becses darab.

A nagy embert a hatalmas folyó képében tünteti föl, mely a kisebb patakokat magába veszi, hajókat hord hátán, országokat termékenyít s áldástól kísérve halad a tenger — az örökkévalóság — felé.

A szellemek éneke a vizeken. 1779. Először itt. A schweiczi út közben, a sziklákról lezuhanó vizesések (s jelesen a Staubbach) hatása alatt született e szép óda. „A szellemek énekéből“ — írja Steinnének — „még sok csodálatos strófát hallottam, de alig tudtam e néhányra visszamlékezni, a mit itt küldök.“ Ez, s a következő néhány költemény a Göthe legtisztább s legmagasabb lyrai productiói közé tartozik. Az emberiség viszonyainak s vonatkozásainak legmagasabb kérdéseit fejtegeti bennök, és pedig épen oly magasan költői, mint mélyen bölcsészi felfogással. A hang melegsége, az eszmék röpte s bősége mellett, és az előadás világos átlátszósága, — egy két kivétellel — feleslegessé teszi a különösb magyarázatot, mely lapos parafrázisnál alig adhatna egyebet e szép darabok megértéséhez s csak ártana élvezésöknek.

Az én istennőm. 1780. Először itt. A Chronologia e költemény keletkeztét 1781-re teszi; de Göthe azt már 1780. szeptember 15-ikén irt levelében megküldötte Steinnének. E szép óda, mely szintén „az emelkedés korszakából való“ a képzeletet dicsőíti, a költő istennőjét; az embernek, minden földi teremtmény közt egyedül neki, e kiváltságát.

Téli út a Harzon. 1777. Először itt. Egyikéhez érkezünk azon költeményeknek, a melyek leginkább követelik a magyarázatot, egészben s részleteikben, nem csak hogy élvezhetők, de hogy csak érthetők is legyenek. E magyarázat szükségét maga a költő is érezte. S midőn dr. Kannegieszer, a prenzlauer gymnasium rectora (1820-ban) egész kis füzetet irt e költeményről s azt az ősz költőnek is meg-

küldte, ez nem tartotta feleslegesnek, hogy maga nyújtsa a kulcsot e nehezen felfogható s sokkép félreértett költeményhez. Terjedelmes jegyzete Munkái II. (a költeményt is tartalmazó) kötete végén áll. Szerinte a költemény azért oly nehezen, sőt magyarázat nélkül épen nem, érthető, mert egészen sajátlagos körülményekre vonatkozik, melyek azonban oly általánosság magaslatára vannak emelve, hogy a költeményből kisejteni is alig lehet. Adja azért a költemény *életrajzi* magyarázatát, közbeszöve az egész költeményt, az illető helyeken, részletenként. Ha kissé terjedelmes is, követhetünk kell e magyarázatot.

„1777. novemberben — írja Göthe — indúltam a Harz-hegységbe. Egyedül, lóháton, fenyegető hóvihárban indúltam e kalandra, melyet bizarrnak lehet nevezni, de melynek igazolása s indokai a költeményben érintve vannak.

Mint a kesely,
Mely a reg sűrű föllegin
Szelíd szárnyon pihenve
Prédára les:
Lengjen dalom!

„Az útas kora téli reggel hagyja el barátságos thüringi lakát, hol később második hazát talált; északnak tart, hegynek föl; nehéz, komor hófelhőkkel fenyegető ég tódul elébe:

Mert isten irta
Mindenkinek
Elébe útját!
A boldog azon
Rohanva fut
Örömteli ezélja felé.

„Egy nehéz és kétes vállalat meggondolt kivitele aczé-
lozza bátorságát s vidámítja lelkét. Eddigi életpályájára gon-

dol vissza, melyet boldognak mondhat, melynek a legszebb sikert ígérheti ;

De a kinek szívét
A balsors körme tépi :
Hiába küzd az érez fonál
Korláti ellen,
Mig a kegyetlen olló
Végtére el nem metszi azt.

„S mindjárt egy szerencsétlen csüggedt embertársára gondol,
a kinek érdekében indúlt tulajdonkép ez útra.

„Mikor a költő Werthert írta, hogy legalább maga megszabadúljon az akkor uralkodó kedélybetegségtől, az érzélgéstől, meg kelle érnie azt a kellemetlenséget, hogy őt épen e beteges érzélgés barátjának tartották. Számos írásbeli tolakodást kellett eltűrnie, melyek közt különösen egy fiatal emberé ragadta meg figyelmét, a ki bőbeszédű leveleiben oly komolyan boldogtalannak és önkinzónak mutatta magát, hogy lehetetlen volt oly egyéniséget képzelni, a kinek e lelki állapot valóban sajátja legyen. Ismételt tolakodásai vonzó s eltaszítók voltak egyszersmind, úgy hogy az újra meg újra fölkelte, meg' kialudt részvét végre a kíváncsiságot is fölébresztette: meglátni, vajjon milyen testbe bújott ez a csudálatos lélek? Látni akartam az ifjut, de tőle ismeretlenül — s e miatt indultam útra, a hegyek közé, a hol tartózkodott.

A sűrűség homályiba
Rejtőzik az erdei vad,

„Az útas a hegytetőkre ér; a táj egyre téliesb színt ölt, minden sivár s puszta, csak a futó vad lakik a vadonban. Most befagyott tókra néz alá, s egy város is tűnik szemébe,

S a gazdagok
— Mint nádi veréb —
Mocsáraikba húzták meg magok'!

„A ki saját kényelmét feláldozza, hajlandó megvetni azokat, a kik abban jól találják magokat. A vadász, katona, vándor jókedve könnyen csap elbizakodásba. Útasunk minden kényelmét elhagyta s most gúnyolja a városiakat, hogy mint a nádi veréb húzódtak meg. De

Szerenese kerekét
Követni könnyű,
Mint a tunya szolga-esapat,
A megjavított országuton
A fejedelmi bévonulást.

„A költő ismét saját boldog korára tér vissza, a nélkül hogy annak érdemét magának tulajdonítaná, sőt a szerenese pillanatnyi ajándékairól csaknem kicsinylőleg szól.

De ki jár ott, félen?
Bokrok közé vesz ösvénye,
Mögötte összecsapódik az ág,
Fű újra fölegyenesül
És elnyeli őt a puszta homály....

„Az elhagyott, élet- és embergyűlölő ifjú képe áll ismét előtte, azt szinezi ki magának:

Kinját ki orvosolja annak,
Kinek méreggé lett a ba'zsam is
Ki a szerelem teljébül is
Csak gyűlöletet ivék?
Megvetve előbb, most megvető,
Csak öntudatán rágódva, titkon,
Emészti önbecsét
S jól nem lakik vele soha!

„Szánakozik rajta; részvéte imában ömlik ki, szive teljességéből:

Ha van az égi összhang énekében,
Szeretet atyja, egy hang,
Mit bévehet füle:

Enyhítsd meg, oh, szivét!
És nyisd meg elborúlt szemét,
Hadd lássa: mennyi forrás
Buzog a puszta sivatagban,
A bújdosónak!

„A költő most a tevékeny életre fordítja lelki tekintetét:

Ki annyi jó adományt,
Mindennek az elégnél többet adhatsz:
Vezesd vadász-pajtásimat
A vad nyomára,
Ifjonti hévvel,
Ölő kedvökben,
Támaszsz boszúlót bennök a
Szegény parasztnak,
Ki évek óta hasztalan lesi
Bottal a kártevő vadat;

barátai jutnak eszébe, kik ép ez évszakban vadászatra járnak a kártevő vadkanokra. Épen egy oly vadásztársasággal jött ki a költő a városból s így lőn alkalma és ideje, e kirándulására is. Elvált tőlök, ígérve, hogy nem sokára visszatér.

De a magány fiát
Borítsd el arany felleggel,
Fonj téli zöldet
— Mig a tavasz rózsája újra nyit —
Költődnek nedves fürtibe,
Oh Szerelem!

„Itt a helye megjegyezni, hogy költők magyarázatánál mindig középutat kell tartani a való s az eszményi között. Fentebb a 7-dik versszakban „szerelem“ alatt az emberben benrejlő, de kívülről visszaútasított s épen azért ki nem elégitett érzelem értetett; a 8-dikban a „szeretet atyja“ az a lény, a kinek köszönik mindenek a kölcsönös hajlamot; s

végre itt a 10-dikben, s folytatólag a következőben, „szerelem“ alatt ama legnemesebb ösztön értendő, mely szellemi s tán testi egyesülést követel, mely az egyeseket mozgásba hozza, s a legszebben, a barátság, házasság, hűség, gyermeki kegyelet s ezer más gyöngéd érzelem által elégíttetik ki. Ehez szól tovább:

Derengő fáklya fénynyel
Világítasz neki
Az éj homályiban,
A mély utak, a sivatag
Ösvényein.
A hajnal ezer színével
Mosolygsz szívébe majd;
Edző zivatarral
Lelkét emeled,
Dalába téli vézszel
Süvölt a sziklabérez;

„— a miben mind a pillanatnyi nehézségeket s útja kellemtelenségeit festi, de a melyek közül örömmel gondol távollevő kedveseire —

S a hála szent oltára lesz neki
A rettegett tető,
Mit a sejtő népek képzete
Szellem-karokkal
Tánczoltatott körül.

„Fontos, egészen eszményi, sőt phantastikus pont, melynek igazsága iránt a költő már sok kételylyel volt kénytelen találkozni, a miről azonban egy örvendetes bizonyíték maig is birtokában van.

„Való igaz, tény, hogy deczember 10-kén délben, hártatlan óra látva szét, a Brocken tetején állottam, ama sejtelmes gránit-sziklák között, fejem fölött a tökéletesen tiszta ég, melyről a nap heven süttött alá, ugy annyira, hogy

felső kabátom gyapju anyagában az ismeretes perzselődési szag kezdett érezni. Magam alatt mozdulatlan hullámtengert láték minden irányban elterülni, mely csak a felhőrétegek magasabb vagy alacsonyabb állásával sejtette az alatta fekvő hegyeket és völgyeket.

„Színes árnyak felséges tüneménye, a leáldozó napban, — a mint Szin-tanom 75. §-ában körülményesen leirtam, — egészítette ki a képet.

Elzárt kebellem,
Titokba rejtve kincseid'
Állsz itt a bámuló világ előtt;
S felhőidből lenépsz
Országaikra, birodalmaikra,
Miket magad s szomszéd-testvéreid
Eréből öntözöl.

„E végsorok a bányászatra céloznak. A hegytető titkos méhe, kisebb testvérei ereivel van szembevéve; arany- s érez-erekkel tudniillik, melyek e föld birodalmait és hatalmát öntözik.“

Göthének a harz-hegyi látogatásnál egyik mellékes gondolata volt, az egyidő óta felhagyott bányászat kérdésével is foglalkozni — s erre van itt, bár alig észrevehető ezézés.

Az egész költemény alapgondolatát s eszmemenetét a fentebbi részletezés után a következőkbe foglalja össze: „A költő, kettős céllal, hogy a hegyeket megismerje s hogy egy szerencsétlen ifjút meglátogasson és talán megnyugtasson, felhasználja az alkalmat odahagyni a vidám vadásztársaságot egy kis időre. Nem gondolva idővel, fáradsággal, egyedül mászsza meg a bérczeket. Sikerül, sok baj után oda följutnia. A mi ez útban lelkén átment, azt töredékesen, rejtelmesen, de az egész kirándulás szellemében, szabálytalan rhythmusu sorokban, följegyzí.“

Tegyük hozzá, hogy a fölkeresett szerencsétlent, kinek neve Plessing volt, föl is találta; később közelebbi viszonyba is lépett vele s sikerült az életbe visszatérítenie. Plessing később tanár lett a duisburgi egyetemen, néhány tudományos munkát írt s azokkal tisztos nevet szerzett a német irodalomban magának. Meghalt 1806-ban.

Vándor vihardala 1771 vagy 72. Először itt. E költemény keletkezéséről, a költő akkori lelki állapotáról s annak okairól bővebben van szó a Bevezető értekezésben. Maga Göthe „Halbunsinn“-nek nevezi e költői rhapsodiát, mely, időszerint a legelső a költő hasonnemű darabjai közt; ítélete azonban, ha komolyan kellene vennünk, túlszigoru volna. A költeményben épen semmi bolondság vagy hóbort nincs. Rajta van a titáni küzdelem, az eget vívó szenvedély, mely a Sturm und Drang korszakot jellemzi; de nem több. Különben e költeményre is ugyan csak szorosán alkalmazandó a mit a költő, általában s különösen a hasonnemű darabjairól figyelmeztetésül mondott, hogy „többé kevésbé jelentékeny alkalmak szülték valamennyit, azért nem is hasonlítanak egymáshoz, mert valamely tárgy közvetlen szemléletéből eredtek; de abban megegyeznek, hogy az egyes különös, gyakran csekély körülmények közt *valami általános, benső, magasabb lebegett a költő szemei előtt.*“

Ezt az általánost, magasabbat, itt könnyen feltaláljuk mindjárt a kezdő sorokban. A ki géniuszt érez kebelében, a vész között sem veszi el nyugalmit s viharban is mint a pacsirta énekel.

Majd, magából, a bensőből kilépve: hasonló nehéz viszonyokat rajzol elébe képzelete, melyekben ismét csak a géniusz segít. „Ez víz“ — mondja a folyvást suhogó esőre, mely alább is Jupiter Pluviuszhoz vezet; „a víz s a föld fia“ : az iszap költői körülírása.

Hogy' vett a közvetlen látottból képet s eszmét magának: arra egy különös példánk van e költeményben. Meglát egy „barna kis tüzes parasztot“, ki az idő viszontagságaihoz szokva, föl sem veszi a vihart, hanem haza felé ballag. „S ez a paraszt“, — fölkiált — „ez visszatérjen meleg tüzhelyéhez, s én, kit múzsák és gráciák melengetnek, én csüggedve térjek vissza?“ — Bromius apa: a vídamságadó, a vihar s hideg ellen edző védő Bacchus.

A vers befejezése ellen, mely a Pindári lelkesedés magaslatairól, egyszerre a zivatar s zápor által kifárasztott testi erő könyörgésébe esik, csak annyi lángért, hogy kunyhójáig vánszoroghasson, méltán lehet kifogást tenni. A költő abból a magasból nem tudott másképp leszállani — le kellett zuhannia.

Sas és galamb. 1773. Először itt. E szépen gondolt, gyöngéden s erővel, mindenek fölött ritka plastikával, szemléletességgel dolgozott allegoria nem kíván bővebb magyarázatot. A szelid, természettől békés életre hívott lélek nem érti a hatalmas tetterővel magasra szárnyalót s nem bírja felfogni annak, ha szárnyát szegte a sors, bukása fájaldalmát sem.

Prometheusz. 1774. Először tőlem a Lewes Götthe életében. Másodszor itt. Götthe Prometheusz-drámatervéről bővebben szól Lewes i. m. I. k. 260. s köv. lapjain. E költemény, a titán monologja, bármennyire emberi is legyen egyfelől, még sem a Götthe egyéni- vagy a keresztynség erkölesi szempontjából ítélendő meg, mint Viehoff teszi, kommentárjában a vallásos érzület sérelmét látva benne. Ez a Prometheusz monologja, Zeusz ellen kitörő boszújának, indulatának daczos felkiáltása, legyen akár az említett dráma része, melynek harmadik felvonása elejére tette Götthe, de tovább nem írta azt; akár a mi valószínűbb, a monda

önálló, lyrai földolgozása, a mire mutat az, hogy két helytt is csaknem szóról szóra ismétlődnek benne a drámában már előbb elmondott dolgok. Mindenesetre Göthének leghatalmasabb költeményei közül való: a jogában magát sértve képzelt, nagyra törő s a végetlen által abban korlátolt kebel fellázadása.

Ganyméd. 1780. Először itt. Göthe e költeményben a görög hitrege Ganymedjét, kit a sas Jupiterhez felragadt, hogy az isten gyönyörének szolgáljon, gyökeresen átalakította. Felfogása sokkal magasabb. Itt nem erővel viszik a fiút; maga vágy, édes sovárgással, a mindent ölelő istenatyához. A természet szépségében nyilatkozó Örök-szép gyűjtötte szívet e vágyra s az adta szárnyait, hogy felhők fölött úszva, föllebegjen. Mily szép!

Az emberiség határai. 1780. Először itt. A válaszos érzet, mely az előbbi költeményben a mindent ölelő, a természet szépségében magát kijelentő atyához való ellenállhatatlan vágyban nyilatkozott, most az isteni mindenhatóság s örök hatalom elismerésében nyilatkozik. Az ember nem mérkőzhetik az istennel: ez a költemény alapeszméje. Mulandó létünk véges volta, az örökké való abszolúttal szemben: a vallásos érzés e második eleme, ép oly tisztán, nemesen van kifejezve itt, mint az első, az ösztönszerű vágy, az előbbi költeményben.

Lili parkja. 1775. Először a Budapesti Szemlében, 1875. Másodszor itt. A Lilihez (Schönemann Anna Erzsébet) irt dalokat valami mondhatatlan gyöngédség, az ellágyúlt sziv bája jellemzi. E költemény az egyetlen, a hozzá írottak közt, mely más hangon szól. A szélesei ellen lázadozó, féltés által gyötört, nyájaskodásai által pórázon tartott költő keserű humorral festi itt a Lili uralmát fölötte, melylyel fiatal és öreg széptevői társaságában, a kiket — mint a galambokat és csirkéket egy kis

búzaszemmel, — egy-két nyájas szóval ki tudott elégíteni, őt is, a lompos medvét egy czérnaszálon lábához láncozta. Göthét bántotta e viszony, bántotta a Lili környezetébe bele nem illősege; de a leány oly varázst gyakorolt reá, melytől soká nem tudott szabadulni; úgyhogy a költemény végsorai is, bár a következés csakugyan igazolta, itt szinte hetvenkedő önámításnak tetszenek. A költemény formája, mely szerint a Lili körét egy általa pórázon tartott állatsereglet képében tünteti föl s magát benne a medvéül — a mily elmésen van gondolva, ép oly sikerülten van ki is víve. A keserű humort, mely önmagát gúnyolja, helyenként a leggyöngédebb érzelmelgy hangja váltja fel, mely végül az önérzet erőteljes felkiáltásába olvad. A balsam-cseppben, mely minden méznél édesebb s melylyel a lány, megindulva olykor ennyi szerelmen és hűségen, vadállatja száját be-bekeni: gyöngéden van festve az engesztelő csók, melyet a kaczer nem tagad meg olyankor, mikor rabja kötelékeit már-már elszakadástól féltheti. A 35. lapon a három francia sor azt utánozza, a hogy a betanított kutyával szokás beszélni: „Csak csöndesen! Adj pacsit! Csinálj bókot, mint udvarias gavallér.“

A begyeshhez. Esdés. 1789. Először itt. Mind a kettő, valószínűleg, olasz minta után.

A muzagéták. 1798. Először itt. E költemény, mely az 1799-diki Musenalmanachban Justus Amman álnév alatt jelent meg, az Anakreon lyrai hangjának befolyását tükrözi vissza. A költő, kiről tudva van, hogy jó alvó volt, télen a múzsákat kéri, hogy ébreszszék fel korán; tavasszal a csalogányokat; de mindkettőt hiába. Nyáron végre az alkalmatlan legyek, kéretlenül is, már hajnalban felköltik; azért nevezi őket „valódi muzagéták“-nak (Mousagetés, a muzsák vezetője, Apollo). A kis költemény hangja valóban lyrai, vi-

dám, tiszta. A forma, négyes lejt-lábaival, könnyű s a tartalomhoz illő.

Reggeli panaszok. A látogatás. 1788. Az első először itt. A második először Bajzától (Versei közt), másodszer itt. Mind a kettő a Vulpius Krisztinával, Olaszországból visszaérkezte után csakhamar kötött viszony szüleménye s mindkettő közel egykoru, bár a Látogatás csak 1795-ben jelent meg. Ebből a hangból valók a mindjárt következő *Serleg* és *Éji gondolatok* is s még egy pár más erotikon, a mint Göthe maga nevezni szokta. Mindenikben feltaláljuk Göthe ama tehetségét, melylyel a költői alakokat plastikai tökélyű formákba tudta önteni, s csaknem kézzel fogható körvonalokkal kidomborítani, úgy hogy egészen élő alakoktól képzeljük körülvéve magunkat. Az első költeményben a költő nyugtalan várakozása, a csak behajtva hagyott ajtóval, a késlekedő s végre sem érkező kedvesre; a másodikban az alvó kedves képe, csaknem szoborszerű hűségében: tanuságai ez alakító erőnek.

A serleg. 1781. Először itt. E költeményt, mely hangban s alakban oly rokon az előbbiekhöz, néhány évvel előbb, még a Steinné szerelme sugallta. Göthe először „görögöl“ megjegyzéssel bocsátotta közre, a mi csak annyiban áll, hogy egy Anakreonnak tulajdonított költeményben is van némileg hasonló eszme; a költő abban Vulkánt kéri, készítsen neki ezüstből serleget, melyre Lyaeus (Bacchus) és kedvence Bathyllus, továbbá Eros legyenek aranynyal kiverve. — „Költőnknek ennél sokkal értékesebb serleget, sokkal nemesebb tartalommal, ígért Amor, s adott is Lidában“ jegyzi meg Viehoff.

Éji gondolatok. 1781. Először itt. Talán még korábbi mint a serleg. Göthe 1781. septemb. 20-kán egy levélkében küldte Steinnénak. „Ez is a tied“ — írja — „Ha

akarod a Tiefurti Journalba adom s oda írom, hogy *görög-
ből*. Isten veled, édes! mi volna a reggel s az este, nél-
küled!“

Lidához. 1781. Először itt.

Örökre. 1874. Először itt. E gyönyörű strófa, mint kezdő szava is mutatja, nem önálló költeménynek készült, hanem a Geheimnisse cz. nagyobb költemény egyik versszakául volt szánva. A fent jelzett évben a herczeggel látogatóba ment a braunschweigi udvarhoz, s a mi perczeket ott a maga számára el tudott lopni, azokban nagy költeményén dolgozott, melyben szüntelen Steinné és szerelme lebegett előtte. Ezt a strófát, egy lapra írva azzal, a mely most a töredékben a második versszak, onnan küldte el kedvesének, egy francia levélben aug. 30-kán. Előbb is küldött már (aug. 24-kén) egypár odavaló versszakot, mely szintén nincs meg a töredékben. Ilyen a következő is, mely előttem igen alkalmasnak látszik arra, hogy az *Örökre* cziműt közvetlenül előzze meg s azzal *egy* bevégzett költeményt alkosson.

„Elementem volna én már messze-messze,
A milyen hosszú s széles a világ;
De csillagim hatalma nem ereszte,
Sőt mindenestől rajtad csüggni hágy,
Benned magam' ujonnan fölfedezve, —
Hogy érzés, tett, remény, költői vágy,
Minden, tehozzád forraszt, szüntelen
A te létedhez kötve lételem.“

Két világ közt. Megjelent 1820. Magyarúl először itt. E költeményről, mely a Lidához szólókat itt befejezi s neki a legmagasb dicsőség bizonyítványát állítja ki, hogy t. i. hatása a költőre a Shaksperével egyenlő, — semmi adat nincs: mikor keletkezett. Schöll említi a Steinnéhez írt levelek jegyzeteiben, hogy ez a költőnek olykor apró ajándékokat küldött, a többi közt pecsétnyomóul használható

gemmákat is. És a Göthe levelei közül hármon (1778. és 79-ből) ma is ott van még a pecsét a Shakspeare profil-arczával. „Hogy ez is a barátnő ajándéka volt“, teszi hozzá, „abban a külső indokot találhatjuk föl arra, hogy Göthe őt e költeményben Shaksperrel tette párhuzamba.“ A költemény 7. sora azonban, határozottan, sok évek utáni keletkezésére mutat; a minthogy csak 1820-ban jelent meg a Kunst und Alterthumban.

Dornburg. 1828. september. Először itt. Károly-Ágostnak, ötven éven át fejedelmi barátjának, testvérének majdnem, váratlan bekövetkezett halála mélyen megrázta az öreg Göthét. „Hogy a szomorú ünnepélyességek elől meneküljön, július 7-kén magányba vonult s e célra a Jéna közelében a Saal-völgyben fekvő kis városkát Dornburgot választotta, hol egy barátságos kis kastély fogadta kebelébe. Búját a természet kebelén, növénytani tanulmányok között, ügyekezett felejteni. De közben-közben lyrai hangulat is lepte meg a költőt s „A felkelő teli holdhoz“, „A Völegény“ című, némileg rejtélyes költeményeken kívül, az itt egy cím alá tett két kis dalt is költötte. Ezek kivitele sem ment a homálytól. Az elsőben természeti jelenségeket s az azokban talált tiszta gyönyör jutalmazó voltát festi; de rejtett értelme talán az, hogy ha a ködök közül kilépő reggeli napban s a ragyogó utját járó déliben gyönyörködve, hálával tekintesz reájok: a leáldozó is megaranyozza majd alkonyodat; s így az élet szép napja után szép estelét is várhatsz. — A második ugyanez emelt, reményteljes hangulatot fejezi ki. A fényes nappalon, a csillagos éjszakán, ő az ember végzetét áldani kész, mert az igazság őszinte keresőjére nem borúl setét soha.

Éjfélkor. 1818. Először itt. Göthe e költeményét, melyben egész élete: gyermek-, ifju s agg kora képét vélte

kifejezve látni, különösen szerette s még élete utolsó éveiben is különös kedvteléssel emlegette. A költemény, eszmei tartalom tekintetében, elég szép is; de a költő előszereteté, a ki talán sokkal többet látott benne, mint a mi valóban ki van fejezve, még sem igazolja eléggé.

Schiller koponyájának szemléleténél. 1826. Először itt. Göthe 1826-ban épen Schillerrel való viszonya emlékezéseinek rendezésével foglalkozott, az *Annalen* dolgozása közben, midőn a weimari Jakab-temetőben, a sirbolt megújítása alkalmával, a Schiller tetemeit is, s köztök koponyáját, megtalálták. A nagyhercegez rendeletére a koponyát, sept. 17-én, a könyvtárban, a Dannecker által készített mellszobor talapzatába tették be. A költemény eredetileg a jelzett napot viselte czímül, de Göthe azt áthúzva, a mostani czímet tette helyébe. A költemény először is terzinai formájával ragadja meg figyelmünket, melyet Göthe itt először — s a *Faust* második részének első jelenetében egy monologon kívül, utoljára is — használt. Abban az évben foglalkozott a Streckfusz Dante-fordításának az eredetivel való összevetésével s valószínű, hogy ez adott alkalmat e forma használatára. A mi a költemény tartalmát illeti, az emlékeztet a Gall koponyatana iránti előszeretetére s általában természettudományi törekvésére, melyben azon alapeszme vezérelte, hogy az egész természet, fokenként emelkedő s tökélyesbülő teremtmények lépesözete. Megdicsőült barátjának nemes alkату koponyája, melyben magas szelleme oly méltó hüvelyt talált, egyszerre fölébreszti természetszemléleti eszméit, s élete főnyereségeül vallja, hogy az anyag és szellem kölesönhatását fölismerne sikerült.

Az ifju Werther keservei. 1775. Először itt. A „Werther keservei“-nek első kiadása 1774-ben jelent meg; de már a következő évben új kiadásra volt szükség. E má-

sodik kiadásban mind a két rész czímlapján, a regény egy-egy jelenete, czímképben (vignette) volt ábrázolva s az első alatt a jelen költemény első, a második alatt annak második strófája. A költő, úgy látszik, már ekkor maga is megdöbönt regénye veszélyes hatásától az ábrándozásra és érzelésre túlságosan hajlandó szívekre; s ellensúlyozásul, vagy intésül, tette a czímlapra e versszakokat.

Mindig, mindenütt. 1820. és 1827. Először itt. E kis költemény, különböző időben keletkezett két versszakból van összetéve. Az első 1820-ban, a Kunst und Alterthum czímlapjának hátlapján jelent meg; s a költő folytonos hűségét fejezi ki a múzsához, föld- és légtani tanulmányai közepett is. A művei „utolsó kézből“ való, 1827-diki kiadása számára írta hozzá a második versszakot, mely ugyanazt az eszmét, az évszakok különbségei közepett, fejezi ki.

Folytonos tavasz. 1816. Először itt. Oly egyszerű, naiv, természetes dal, mint akármelyik a költő legjobb korából. Miért nem áll a dalok közt? Hogy ezt is, s még néhány, ugyanazon évben keletkezett, de nálam hiányzó költeményt (April. May. Juny) egy valódi szerelem sugallta a már agguló költőnek: több mint valószínű; de részleteink nincsenek hozzá.

Nyugtalanság. 1827. Először itt. A kifejezés bágyadtsága is mutatja, hogy e költemény a késő öregség terméke már. A cím talán nem is egészen talál, az ifjuság mindig messzítávolokba csapongó törekvésének s a könyvekbe felolvadó megindulás szükségének e kifejezéséhez.

M Ü V É S Z E T.

Mily komolyan vette Göthe a művészetet egész életében: bevezető értekezésemben is érintettem. Valóban élete főfeladatának tekintette. A szorosabb értelemben vett (képző)

művészet is kezdettől fogva sokat foglalkoztatta. Tulajdonképen azt szerette volna választani magának és soká erőltette is. Már gyermekkorában alkalma volt festők műtermeiben forogni; rajzónnal és czirkalommal, ecsettel sőt vésővel is, korán megbarátkozott; próbált rézbe is metszeni (maradt is fenn egy pár műve), mintázni is agyagból, mint Velencei epigrammái egyikében humorosan maga elmondja. Lipcsében Oeserhez ez kötötte főkép. Strassburgban a Münsteren az építészetet, — Lavaterrel való barátságában az arczképismét tanulmányozta. Olaszországban még egyszer fölvette képzőművészeti tanulmányait. De bár magának még középszerű ügyességet sem birt szerezni a rajzban: e tanulmányok sem veszték el reá nézve. Általános művészeti képzettségét kiegészítették s költői és aesthetikai alkotásaiban rendkívül nagy segítségére és előnyére voltak. Egész költészetén, alakokban és formákban, meglátszik a művészet hatása.

Költeményei közt is egy csoportot találunk, melyet a „Művészet“-nek szentel. Különösen annak, mert munkáiban a művészeti elméletre ezeken kívül is tömérdek a vonatkozás. Elég csak Wilhelm Meisterre emlékeztetni, vagy epigrammjai, gondolatai, xeniai nagy sokaságát hozni emlékezetbe. E költemények közül néhányat, a főbbeket, én sem véltem feleslegesnek fölvenni gyűjteményembe, melynek czélja — bár gyarló fordításokban — lehetőleg teljes, vagy legalább sokoldalú képét adni a költőnek, a művésznek.

A nektár-csöppek. 1781. Először a Fővárosi Lapokban, vagy még a Hölgyfutárban, (nem tudom kitől); másodszer itt. E bájos paramythia egészen az Anakreon szellemében van költve, kinek a „Tücsökhöz“ irt dalát lefordította vagy inkább átköltötte, s a mellé tette, szándékosan, ezt — költeményei 1789-diki (Göschel-féle) kiadásában. A művészi ösztön égi eredetét fejezi ki benne.

Művész regdala. 1774. Először itt. A költő itt egy festő lelkébe gondolta bele magát, amilyen ő ugyan nem tudott — de szeretett volna lenni. A művészi teremtés magas gyönyörét írja le benne; bár rimetlen sorokból, de egészen szabályosan alkotott versszakokban, s a nyelv és kifejezés nagy erejével és teljességével. A csatakép, melyet úgyszólván előttünk fest, mintha élne a vásznon, mintha alakjai kidomborodnának sőt hangjait is hallanók. A költemény bevezetése, a művészetétől áthatott festő reggeli imája, áhitata; a második s főrészt: a munka; a befejezés: az üdülés a mint kedvesére gondol. Az egész a legbevégzettebb göthei alkotások egyike.

Ámor, mint tájkép-festő. 1787. Először itt. Olaszországban, 1787 őszén, Castel Gandolfóban, egy angol műkereskedő vendégszerető házában tartózkodott egypár hétig. Reggelenként kiment a vidékre, a hegyek közé s rajzolgatott; a nap többi részét a társasággal töltötte. A szomszéd villában egy szép római nő volt, a kivel már a városban megismerkedett s némi viszonyba lépett. De azt egy még szebb majlandi leány szorította háttérbe, a ki iránt a költő, úgy látszik, mélyebb szerelemre gyúladt. S midőn esetleg meghallotta, hogy az már menyasszony, nehezen bírta elrejteni másoktól s elnyögni magában, azon való fájdalomát. Így teltek a napok, művészet, társalgás és szerelmi vágyak között: s e napok szüleménye a jelen költemény, mely ismét egy — az előbbitől egészen különböző — de nem kevésbé eleven és sikerült képet fest előttünk. Ámor maga festi azt, a képzelet esetével s a szerelem bűbáját öntve el rajtva. A költeményben, mely magában s magáért tökéletes, még egy alapeszmét látok kifejezve: azt hogy a képben s különösen a leiró költészet műveiben, nem az a fő a mit ábrázol, hanem a hatás melyet költ, az érzelmek melyeket ébreszt vagy kifejez.

Művész estdala. 1774. Először itt. A költeményben az *est*-re nincs semmi vonatkozás. Talán csak pár-darabúl akar állani a regdal bevezető strófáihoz. Visszatekintés lehet a napi munkára, s a hő vágy kifejezése: vajha tökéletesebbet hozhatna létre, mint eddig sikerült. A természethez fordul az erőért, minden művészet e kifogyhatatlan kútfejéhez.

Műkedvelő Monológja. 1774. Először itt. E kis költeményt a fájdalmas érzés sugallta, mely meglepte néha, hogy ő csak műkedvelő, s hogy teremtő és alakító erő nélkül nem lehet művész.

Jó tanács. 1774. Először itt. A ki figyelmesen áttekinti a Göthe életét, meggyőződik, — daczára hogy annyit írt — hogy e jó tanácsot maga mindig lelkiismeretesen követte. A rossz órában, a terméketlen hangulatban, sohasem erőltette tehetségét. Voltak hónapjai, évei, melyekben génusza pihent; vagy más irányban dolgozott. Sokoldalúságának egyik kulcsa: hogy mindig azt dolgozta a mihez kedve volt.

Tájkép. 1827. Először itt. Göthe e gyönyörű kis verset egy képre írta. Alapeszméje rokon az „Ámor mint tájképfestő“-ével.

Művészi szabadság. 1774. Először itt. E költemény tulajdonképen apologia; a költő Göthe öngazolása, csakhogy a festő művész allegoriájában. Oly két mű után mint Götz és Werther, Göthétől már csak nagyot vártak. S még oly barátja is mint Merck megróttá, hogy egy Clavigot világ elé bocsátott. Még inkább megbotránkoztak holmi, inkább pamflétszerű, napi érdekű s becsű dolgozataiban. E fölfogás ellen védi magát, a művészi szabadsággal: hogy a nagy művek után apróságokban, sőt mázolásokban keressen változatosságot s pihenést, s nem szégyenli azt is, a mit mások hozzá méltatlannak ítélnék.

Művészdal. 1816. Először itt. Göthe e dalt a berlini „művész-innep“-re költötte; célja volt vele „vajha segítené elűzni végre azt a komor szellemet, mely műcsarnokainkban tanyáz“. Első versszaka kimondja: mennyiben szükséges a művésznak a társulás, mennyiben a magány; amaz, hogy eszméiben gazdagodjék, emez, hogy dolgozzék. A második a művész magános munkájának helyes berendezését s egymásutánját adja elő. A harmadik a művészet minden tartományát éltető s összefüző átalánost, az igazság törvényét, jelenti ki. A negyedik a vidor, jókedvű alkotásra helyez súlyt. A végstrófa első felében a művészet különböző formáiban való megpróbálkozás-, utolsó felében a különböző művészek testvériségének szükségét fejezi ki. A mű, e nagy eszmehőség mellett is egészen kerek és egységes alkotás.

PARABOLÁK.

A csoport elibe tett jelige:

„Mit setéten fest az élet:
Képletekben nyújthat élvet“

arra látszik utalni, hogy Göthe itt többnyire kellemetlen s szomorító tapasztalásokat öltöztetett képletekbe s a humoros tárgyalás által igyekezett élvezhetővé tenni, a mi az életben s valóságban bántó.

Séance 1815. Először tölem a Hölgyfutárban 1859. Másodszor itt. A betűk egy épen ülésező tudós akadémia tagjai. A hangvivők, a vezértagok a magánhangzók, biborpalástban — mert régen az Abc. könyvekben, hogy a tanuló gyermeknek jobban szemébe tűnjenek, megkülönböztetésül vörössel nyomták őket. A szegény mássalhangzók csak numerus, csöcselék, mely a hangadók nélkül semmire sem tud menni; kivált az olyanokat, mint péhá, téhá, melyeknek

kétszeres szükségök van a magánhangzók segélyére, épen lenézik. A vitába a C. és Cz. kérdését, mint nálunk épen akkor (1859.) szóban forgót, én szúrtam bele. Az eredeti csak annyit mond, hogy a sok beszédből semmi eredmény se' jött ki. S ezt úgy hívják, hogy Akademia.

Neologok. 1815. Először itt. A parabola azok ellen szól, kik a tudományban elődeik vizsgálatait s eredményeit nem ismerik vagy számba nem veszik s magok akarják ismét elől kezdeni mindazt, a mit már mások elvégeztek. — E hibába egyszer maga Göthe is belé esett: az optikában t. i. csak felületesen nézve meg s nagyobbára ignorálva a Newton észleleteit, maga, mint tabula rasan, kezdette ismét elől az egészet.

Költemények. 1827. Először itt. A költő művét nem kívülről, hidegen, nyárs-polgári közönnyel kell nézni, hanem behelyezni magunkat lelke közepébe, ugyanabba a világításba, melyben ő nézte a dolgokat.

Amor és Psyche. 1827. Először itt. Tanulhatja valaki a poetikát és aesthetikát akármely tanfolyamon, még azért nem lesz költő. Hő szerelem, az érzés lángolása tesz költővé.

Hasonlat. 1828. Először itt. Göthe e költeményt a mondott év májusában a következő megjegyzéssel küldötte Zelternek. „Némely kisebb költeményeim sikerült fordításán való kellemes meglepetésem e kis költeményre adott alkalmat.“ Mint a leszakított s már bággyadozó virág, olyan a költőnek magának, régibb költeménye: elvesztette színét, illatát; az a hangulat, a melynek melege szülte, nincs többé. Fordításban egészen idegennek tetszik s az újság hatását teszi s az előbbi hangulatot idézi elő ismét.

Légyvesztő. 1810. Először itt. Az érzéki gyönyörökbe egészen elmerült ifjunak finomúlt s tisztán rajzolt képe.

Lakodalom. 1821. Először itt. Legközelebbi értelme, hogy az emberek annyira szeretnek részt venni a mulatságban, csak hogy múlassanak, hogy nem bánják akármi az alkalom s arra a *kiért* a mulatság van, nem is gondolnak. Távolabbi magyarázata lehet az is, hogy az emberek leélik egész életüket a nélkül, hogy annak valódi lényegét értenék; folytatják mindennapi foglalkozásukat, kerengözve benne, de hogy mire való tulajdonkép, azzal nem törődnek.

Legenda a lópatkóról. 1797. Először tölem a Keresztyén Családban 1873. Másodszor itt. E legenda, egészen tiszta, világos, népies szellemben való kidolgozásával, naiv nyelvével, — az eredetiben még rimelése módjával is — Hans Sachsra emlékeztet, a kit költőnk méltán nagyra tartott s a kinek „költői elhivatásáról“ egy szint’ azon modorban tartott nagyobb költeménye is van. A legenda tehát, — melynek egyébiránt hogy tárgyát honnan merítette, maig sincs kimutatva, — e részben is igen értékes s méltó a figyelemre. De fődolog mégsem ez benne; sőt a szép tanúság sem, melyet Göthe apjától örökölt hajlamából merített: fontosságot tulajdonítani az apróságoknak is. Fő, nézetem szerint, az idvezítő alakjának, ily egyszerű képben, oly magas fényben való kiemelkedése, mely csak egy Göthéhez hasonló művész erejének sikerülhetett. A tiszta és magasztos emberszeretet, a szeretetteljes, nyájas szivesség, az emberi gyöngék szelíd, türelmes megítélése, s mégis hatályos rendreutasítása; egy környezetétől, még tanítványaitól sem értett alak fensége, mely mégis oly ellenállhatatlan varázst gyakorolt reájok és mindenkire, s a mit oly nehezen tudtak feledni — kivált Péter, a vezér tanítvány, — a világi nagyság álmait, az erkölesi fenséggel tudta pótolni: — mindez, az egyszerű, népiesen naiv versekben oly világosan áll előttünk s oly közvetlenül hat reánk!

Göthe ez egyetlen adomát dolgozta ki a Jézus életéből. Bár a *Wanderjahre* elején említést tesz az Ur fiatalsági evangéliomából több legendáról is, melyekkel foglalkozott. Különösen kedvelte a tengeren járó Jézusról szóló evangéliomot, melyben az akadályokon és ellenséges elemeken győzedelmes akarat képletét látta.

EPIGRAMMAIAK.

A görög formában s a legtisztább klasszikus szellemenben irt epigrammokon kívül, melyekkel már föntebb foglalkoztunk, Göthe vegyes költeményei kötetében egy külön csoportot találunk, rimes alakban, *Epigrammatisch* cím alatt, s ismét, egészen külön csoportot *Sprüche in Reimen* cím alatt, és pedig egyrészt közmondásosakat (Sprichwörtlich) másfelől Szelid xenionokat (Zahme Xenien) s ez utóbbiakat hét folyamban. Roppant készlet, magában is. Mennyiben illenek mind az epigramma gyűjtő cím alá, attól függ: mennyire vesszük e szót szorosabb vagy tágabb értelemben. Sok van köztök a mi csak annyiban epigramm, hogy egy gondolatnak (vagy mesének) elmésségre hegyzett, vagy vidor élelczel való kifejezése. Mint az *Epigrammatisch* csoport-hoz tett jeligében maga a költő mondja:

„Sei das Werthe solcher Sendung:
Tiefen Sinnes *heitre Wendung*“,

a mit azért idéztem eredetiben, mert fordításommal:

„Beesét ennek az adja csak:
Mély tartalom, könnyű alak“ —

nem eléggé szerencsésen sikerült kifejeznem.

A csúnya kép. 1773. Először itt. E tréfás költemény, mert nem epigramm, a wetzlári Lottihoz, a Werther Lotti-

jához, van intézve. Göthe, arczképével küldötte meg neki, levél kíséretében, melyből kitetszik, hogy a „csúnya kép“ kifejezés — természetesen tréfásan — magától Lottitól eredt. „Isten veled, Lotti“ — írja — „köszönöm hogy szivesen olvasod a mit irok s nyomatok; hiszen én is szeretlek. S mihelyt mehetek, sok szó s irás nélkül, egyszerre csak előttem termek, mint a hogy egyszerre eltüntem szemed elől; de azon ne ijedj meg, se „csúnya kép“-nek ne szidj aztán!“ — Göthe ritka szép ember volt. S furesa, hogy a sesenheimi Friderika is, mikor egyszer egy paraszt ficzkó alakjában megtréfálta, így kiáltott föl: „Csúnya ember, hogy megijesztett!“

Lány-kivánság. — Kétféle fenyegetés. 1768. Először itt. Mind a kettő (s még az itt le nem fordított *Beweggrund* című) a Lipcei daloskönyvből való; melynek 20 dalából a költő csak 17-et vett föl Munkái közé; ezt a hármát csak halála után vették föl kiadásaiba.

Ellenállhatatlan. Megjelent 1833. Magyarul itt először. A költő hátrahagyott kézirataiból, minden biztos útmutatás nélkül a keltét illetőleg. Az alak könnyüése, a nyelv elegantiája, a két versszakban a párhuzam tökéletes keresztülvitele, a költő korábbi idejére mutatnak, s e kis költemény méltó helyét a *Dalok* közt jelölnék ki.

Mihászna! Megjelent 1827-ben.

Katonavigasz. Megj. 1815. Ez is, mint az előbbi, itt először. Göthe sokszor forgott táborban, a nagy hadjárat szeme előtt ment végbe; s nagyon jól ismerte és tudta utánozni a katonahangot. Ehez hasonló a Wallenstein táborában egy katonadal, melyben G. is segített Schillernek. Faustban is van egy (Burgen mit hohen stb.); a társasdalok közt is egy (Hadi szerencse.)

Társaság Megj. 1815. Először itt. Valódi epigramm.

Első kéz ből 1815. Először itt. Tudományban, művészetben, az első forrásból meríteni.

Eredetieknek. Megj. 1815. Először itt. Mit tartott Göthe a szoros értelemben vett eredetiségről: említettem a Bev. Értekezésben is.

Alázat. Megj. 1815. Először itt. Göthe e nyilatkozata nem álszerény negélyzés. Ő a régi s korabeli mestereket mindig szívesen elismerte; míg saját munkásságát mindig csak készületnek, kísérletnek, a tökéletesebb felé vivő úton levetett kigyóbőrnek nézte s vallotta.

Sehogy sem jó. Életszabály. Hiu fáradtság. Feltétel. Annál jobb. Memento. Más. Mind 1815-ben jelentek meg, nagy részt előbbi keltűek; s magyarul először itt. A Hiu fáradtságban: Eckart, a balladából ismeretes, másokon segíteni szerető jó öreg. A két Memento egymásnak ellent látszik mondani. Mind a kettő helyes és igaz. Az elsőben a sors: a kikerülhető s csak fenyegető —, a másodikban a kikerülhetetlen de eszélyesen s türelemmel hordozandó értelemben van véve.

Frissiben. Megj. 1815. Először itt. A vers értelme nem csak annyi hogy: a lelkesedés a pillanat s nem a meg-gondolás szülötte; hanem az is, hogy a művésznek a teremő ihletet frissiben kell megragadnia, eszméjét — még a lelkesedés hevében — ki is vinnie; a mit Göthe magán is elégszer tapasztalt; s félre tett és későre kidolgozott művei, kivált a nagyobbak, melyekhez a lelkesedést nem lehetett többé visszaidézni, kevésbbé sikerültek.

Az évek. A Vénség. Legkésőbb 1814. E csinos két kis költeményt 1814 februárban e szókkal küldte Zelterhez: „Vidám helytöltelékül, hadd álljon itt egy pár rimes mondás a *Világ folyásának a táskájából.*“

Sirvers. Megj. 1815. Átalános jellemzése az élet négy korának.

Világ folyása. 1827. Először itt. E humoros költeményre Zelter egy levele adott alkalmat, melyben Münchenből (sept. 30.) azt írja Göthének: „Mindig eszembe’ vagy; akár hol járok, mindenütt rád gondolnak. Porcellán csészék, pipák, szelenczék a Göthe képével, kaphatók minden boltban.“ Göthe aztán e hizelgő adatnak humoros fordulatot adott. Az eredetiből, ott hogy:

„— képemet meglátni tán
Tányéron is, findsán, pipán“

kimaradt fordításomban: „wie der alte Fritz“ — t. i. Nagy Frigyes, a kinek szintén ott volt a képe mindenütt.

Példa. Megj. 1815. Először itt. Göthe a maga sokféle foglalkozás közt rendszeresen felosztott életfolyamát szerette Zodiakusnak nevezni s a csillagokból venni magára hasonlatot, a mire a Zahme Xenien közt is van egy szép példa:

„Mint a csillag . . . .“

Ha te úgy, én is úgy. Megj. 1815.

Saturnus mint műbiró. Megj. 1820. Először itt. Humoros kifejezése a Göthe nagy tiszteletének Shakspere, az egyetlen, iránt.

Alapföltétel. Megj. 1820. Mily komolyan vette Göthe a természetvizsgálatot, s a művészetet, s mily nagyra becsülte a közvetlen és elfogulatlan szemléletet: e kis vers is tanusága.

Csínos, pípés. Megjelent 1827. Először itt. A két strófát két különböző időpontból valónak kell képzeln. Az elsőben még szeretné a csínost; a másodikban már az övé, de nincs vele megelégedve, mert kissé nagyon pípés, igen hegyes ajakkal csókol, pedig Göthének, mint az Átalános gyónásban is mondja, az volt kedvére:

„Nem szemmel szeretni lágyan,
De hő ajkon, égő vágyban,
Csóktól részegedni.“

Mindig egyforma. Megjelent 1821. Először itt. Lehet, hogy a költő előtt, midőn kedvesének „az igazat“ vallá, egy bibliai mondás (*Bölcsés.* VI. 13.) lebegett: „A Bölcsesség szép és hervadhatatlan, s szereti hogy nézzék a kik szeretik; s a kik keresik, azok megtalálják.“

Emlékezni. 1828. Először itt. Az *egy*, a mire emlékezni váltig, a legjobb: ismét az Örök-igaz.

Egyenlő nyereség. Megjelent 1821. Először itt. A költő, öreg korában, gyakran emlékezett azokra, a kik előtte, mellőle, elmentek, míg ő még az élet harcában „az örállomáson“ maradt. A kötelesség hű teljesítésével biztatta magát.

Élet-élv. Megjelent 1821. Göthe maga mondá egyszer Eckermannnak, hogy élete csupa munka- és fáradságban telt el, s a nyugodt élvezésre nem sok ideje maradt. E kis költeményben, egy e fölött csodálkozóval szemben igazolja ezt, és pedig csaknem ugyanazon szavakkal, melyeket a Kincsásó című balladában jelszól adott volt:

„Munka nappal, este lakma!“

Egyébiránt, folytatja, a munka neki gyönyört adott, ha bele mélyedhetett. A végső versszakot azoknak adott válaszul magyarázzák, a kik hibáztatták, hogy a haza nehéz napjaiban nem lépett föl erélyesebben. De ő csak általánosságban mondja, hogy munkássága nem az időre és térre volt irányozva, hanem az öröklétre.

KÖZMONDÁSOSAK. A SZELÍD XÉNIÁKBÓL I—VII.

A helyett, hogy e két ezím alá sorozott sok rimes mondást, felesleges részletes jegyzetekkel kísérnők, egyet s mást általánosságban mondunk el ide vonatkozólag.

E rimes mondások a költő egész életét végig kísérik s bár nagy részöket csak öreg korában gyűjtötte össze — és sokat, valószínűleg csak akkor is irt — de kétségtelen, hogy sok már előbbi korból való, a minthogy, pl. a Sprichwörtlich cím alattiak már korábbi gyűjteményeiben is megvoltak. Mint egy napló-könyvbe gyűjtött össze ezekbe nézeteket és tapasztalatokat, általános maximákat s a körülményei és élményei által sugalltakat. Sőt az általános maximák is legtöbbször valamely különös eset s mindig saját élményei által jöttek létre. Azért bármily találó s életbölcse séggel teljes e mondások majd mindenike, teljes mértékben csak akkor válhatnak — minden vonatkozásaikban érthetőkké, ha időrend szerint volnának rendezve és életrajzi jegyzetekkel kísérve. Göthe azonban az ilyesminek ellensége volt. Csak Egyesekhez (An Personen) intézett alkalmi költeményeinél tett kivételt. Pedig hogy e rimes mondásokat maga is életrajzi érdekűeknek kívánta tekintetni, bizonyítja a szelid Xeniak elé Horáczból vett mottó,

„Ille velut fidis arcana sodalibus, oïim
Credebat libris“ —

„quo fit, ut omnis
Votiva pateat, veluti descripta tabella,
Vita senis.“

(Mint barátokra bizta minden titkát könyveire, úgy hogy azokból az öreg egész élete nyilván volt).

De bár az egyes mondások keletkezési alkalma s egyéni vonatkozása tisztába nem hozható, becsökből azért

nem vesztenek, részint mert általános érvényű igazságokat tartalmaznak, vagy legalább oly eszméket érintenek, a melyek gondolkozásra hívják föl az olvasót, részint mert kifejezésükben vagy művészi vagy bölesészi elv érvényesül. Hasonlítanak többnyire a közmondáshoz abban, hogy bennök az egyes esetből az általános van elvonva, mint a Göthe lyrai költeményeiben rendszeren, a mi azoknak egyik sajátosságos jellemvonása. Mert ő soha sem szokott megállapodni a különös, az egyes közvetlen kifejezésénél, hanem — megtartva a közvetlenséget — azt mégis általános magaslatra tudta emelni.

E gazdag gyűjtemény, mert rimes és prózai mondások száma együtt véve meghaladja a kétezeret, egy eszmékben és élményekben gazdag élet jegyzékkönyvének tekinthető. Azért nem is arra való, hogy folytonosan olvassuk. Mint a Larochevoucauld Maximái, a Pascal Pensée-i vagy az Eötvös Gondolatai: akárhol ütve föl, tanuságot és élvezetet nyújtanak, s ami legfőbb: eszméket ébresztenek. Annyiban egységes képet is alkotnak, hogy a szerző gondolkodásmódja és világnézlete mindenikből s összesen az egészből annál világosabban kitűnik s mintegy kidomborúl előttünk, minél többet s minél többször olvastunk belőle. Az egység nem magokban, még kevésbé tervszerű összeállításukban, hanem a szerző egyéniségében van, a kinek életbölcselete s világnézlete szól belőlök, egyenként és összesen. Egyes mondások talán zavarba hozhatnak, nem helyeselhetjük, itt-ott tán nem is értjük (ha keletkezésök alkalmát tudnók, másképp volna), de az egész ember még is világos belőlök s teljes mértékben bírja tiszteletünket és rokonszenvünket.

Az egyes mondásokhoz némi legszükségesebb, — bár igen hézagos — észrevétel álljon itt.

Közmondások.

„Ha valamit akarsz legjobban stb.“ Göthe ezt az elvet, bár maga mester volt, magára nézve is egészen komolyan vallotta. Kivált a képzőművészetekben a mestereket, de költészetben is egy Klopstockot, Wielandot, Schillert, mestereknek ismert, a kikkel „még tévedni is haszon“ — mert a netaláni tévedés mellett sok jót is elsajátít tőlök, a ki velök megy.

„Hiába járni az is ráér: A ki macskától szalonát kér.“ Az az: haszontalan fáradság olyant kívánni. Rokon a magyar közmondás: kovácstól szemet.

„Ha igen soká sütöd gesztenyédet stb.“ Értsd a művészi alkotásra, melyet frissiben, az ihlet perczében kell kivinni. De mindenben: a tétovázás, lassú készülődés ellen.

„Az szegényszik végképen el stb.“ Az anyagi romlás csak akkor igazi csapás s kiépülhetetlen, ha becstelenség járul hozzá.

„Az Eszme honba lábad nem hat.“ Azok ellen irta, a kik kicsinyelték, mint költőnek, tudományos bűvárkodásait, s monopoliumot követeltek arra magoknak.

A Szelíd Xéniákból.

I. (Az első négy). Vonatkozások az általa és Schiller által megindított Xénia-harczra, melyben irodalmi ellenségeiket, a középszerűségeket kivált, egész gúnyzáporral üldözték s magokra annyi haragot és ellenségeskedést vontak. Ő ebben is a jövőre appellál.

„Hogy' akarod, hogy valaha stb.“ (s a két következő). Szerény, de őszinte vallomások irodalmi s művészeti törekvései felől.

II. „Mint a csillag stb.“ Ez a hires mondás, mely a rendszerető, dolgait beosztani tudó, kötelelességeinek s maga által kitűzött céljainak mindig megfelelni törekvő Göthét annyira jellemzi, megérdemli, hogy eredetiben is itt álljon,

miután a fordítás csak igen tökélytelenül tükrözi vissza az eredeti szépségét s szabatoságát :

„Wie das Gestirn,
Ohne Hast,
Aber ohne Rast,
Drehe sich jeder
Um die eigene Last.“

Mikor nyolczvan éves korában Carlyle s még tizen-nyolcz angol tisztelője, emlékül egy pecsétnyomót küldöttek neki, abba egy csillagot metszettek s körül e mondásból ennyit: „Ohne Hast, aber ohne Rast.“

„Dicső sajtó-szabadság! stb.“ Mi is szívünkre vehetjük.

III. „Hibáidon ne bánkódjál!“ A keresztyéni türelem szép tana; ő egész életében követte.

IV. „Mit szeretnél leginkább... stb.“ Hogy az ember saját gyöngeségeitől s árnyoldalaitól nem bir szabadulni!

„Nem szomorít úgy semmi.“ (s a következő három) Göthe a politikai világtörténelem irányában saját (kortársaitól épen nem helyeselt) álláspontot foglalt el. A szabadságapostolokat, kivált az utczán kiabáló fajtáját, ki nem állhatta. A francia háborúban a terroristákat és köz-társaságiakat ép oly kevésbé szerette mint a royalistákat. Átalában a politikai szabadságot nem becsülte annyira mint az egyénit. Se fölfogásból: a politikai világtörténelemre sem helyezett valami különös súlyt. — Meg kell jegyezmem, hogy az „Ugy él vigan kiki maga“-kezdetüben, a hol én Horváth Mihályt tettem (bocsásson meg e nagyérdemű történetírónk, nem nagy munkáira, hanem iskolai kompendiumaira gondoltam s az övénél ismertebb nevet nem talál-tam) ott az eredetiben Bredow áll.

V. „Miért nem bántod Kotzebuet stb.“ Kotzebue, a színműíró (nővére a weimari udvari színház tagja volt s mondják, tetszett Göthének, a ki a Testvérekben Mariannát az ő számára írta) — tehát, Kotzebue Weimarba menvén, szeretett volna ott az irodalmi s művészi és udvari válogatott körökbe bejutni s ott mint Göthe és Schiller szerepelni. Az udvarnál sikerült is elfogadást nyernie, de Göthe a „péntek esték“-re, a legválogatottabb férfi- és nőtársaság összejöveteleire, nem akarta bevenni. S bár némelyek mindent elkövettek, hogy oda is bejuthasson, Göthének sikerült a kör alapszabályaiba fölvétetni, hogy „új tag csak köz megegyezéssel vétetik föl“ — s Kotzebue kimaradt. Ezen való boszujában Göthe ellen szóval s pamflétekben egész ostromot kezdett, sőt megkísérelte Göthe és Schiller között is szakadást csinálni. Schiller-ünnepélyt rendezett, a Göthe trucezára, mely azonban mielőtt létrejöhetett volna meghiusult. Ezekből érthető a Göthe epigrammja.

„Nem, az ne bántson stb.“ s a következő. Bírálói ellen, kik, kivált később korabeli műveit, melyekben — a tulságos jelviségre való törekvés miatt — sok volt a nehezen vagy éppen nem érthető, erősen megtámadták.

„Quedlinburg felől stb.“ s a következő kettő. Mikor Göthe a Wilhelm Meister második részét, a Wanderjahret 1821-ben közrebocsátotta, a publikum nagyon megcsalódott e mű iránti várakozásában. A regény-szerkezet hiánya, sok nyers anyagnak feldolgozatlanul egymásra halmozása, egyes részletek töredékessége, befejezetlensége, a symbolizáló irány — mind általános visszahatást szült. „Az elégületlenség első jeleit“ — írja Lewes — „legközelebbi barátai adták, de ezeknek az ellenvetései még szelidek voltak s dicséretszámba mehettek ellenségeinek a megrovásaihoz mérve. Valami *Pustkuchen* nevű liemei pap

(Quedlinburg körül) egy új (ál-) Wanderjahret irt, a melyben a Göthe életnézeteit minden jó keresztyén szörnyülködésének s megvetésének dobta martalékul.“ — No ebben nem volt igaza. Göthe, az itt olvasható két szelid Xenian kívül, még egy erősebb epigrammal boszúlta meg magát, mely a benne levő szójáték miatt (a Pustkuchen névből) nem fordítható. A következő „mondások“ nem csupán erre az esetre, hanem általában bírálóinak s ellenségeinek szólanak. Szép a *kigyóbőrről* való hasonlat, mely kedvenz hasonlata volt saját, mindig jobbra, tökéletesebbre irányzott törekvései jellemzésére. Még szebb, az utolsóban (e szakaszban) a Mózesről vett parabola.

VI. E szakasz legnagyobb része a papok ellen van intézve. Göthe vallásos ember volt; fiatal korában rajongó is; a Klettenberg kisasszony befolyása sok munkáján meglátszik; nem csak a Krisztus pokolba menetele, hanem (s főkép) a „Szép lélek vallomásai“ (Wilhelm Meister szép epizódja) tanúi vallásos kedélyének. A Spinoza pantheismusból is vallásosságot szívott. De a papokat nem szerette; mert a „kizárólagosság“ az „egyedül idevezítőség“ képviselőit látta bennök, ő pedig az egyéni szabadság és a vallási türelem apostola volt.

VII. „A legesekélyebb kör stb.“ és „A legkisebb mező stb.“ E kettő az eredetiben egy s így szól:

„Wie fruchtbar ist der kleinste Kreis,

Wenn man ihn wohl zu pflegen weisz!“

Próbáltam így is úgy is.

„Apámtól van a termetem stb.“ Az olvasó jól teszi, ha e kis versre vonatkozólag elolvassa a Lewes életrajzának legelső, *Családfa* czimű fejezetét: hogy mit örökölt Göthe az apjától, anyjától, nagy szülőitől. Ott ez a vers is idézve van.

A CHINAI-NÉMET

NAP- ÉS ÉVSZAKOK-BÓL.

Szokása volt Göthének a nagy világesemények elől, melyek bensőleg kevésbé érdekelték, de külső figyelmét akaratlanul is elfoglalták volna, a művészet, költészet vagy tudomány minél távolabbi régióiba menekülni. E szokásának köszönhetjük az egész Westöstliche Diwánt is. — Mikor a lipesei világesatára készülődtek a hatalmasságok, ő a chinai birodalom történelmével és irodalmával foglalkozott. Ez akkor abban maradt. 1826-ban egy chinai regényt nagy kedvvel olvasott: tetszett neki az őszinte egyszerű polgáriasság rajza, a jellemek és előadás világossága s nagy dicsérettel nyilatkozott Eckermann előtt az egészről. Kevéssel azután, egy „Költemények száz szép asszonyról“ czimű chrestomatiai és életrajzi mű került a kezébe, melyben chinai költőnőktől is voltak dalok s rólok életrajzi jegyzetek. A Kunst und Alterthum-ban egy kis ismertetést adott ezekről (Munkái: XXIX. köt. 253 s köv. l.) hozzátéve, hogy „arról győznek meg, hogy daczára minden korlátozásnak, e sajátságosan nevezetes birodalomban is lehet élni, szeretni s költeni.“ Se-Yan-Hing kisasszony szépségéről s piczi lábairól és könnyű tánczáról azt mondja egy dal: hogy virágos barackfák alatt tánczol s ha ernyőt nem tartanának elébe, a szél a barackvirággal együtt elfúná; hogy a tón vizi liliumokon lebegett s piczilába, kis cipője a liliumokhoz hasonló; hogy kis lábait irigyelvén, a többi chinai nők is fűzni kezdték lábaikat s állva csak tudnak köszönni, de járni nem. — Mei-Te kisasszony egy császár kegyenceze volt, de más kegyencznő által háttérbe szorítatván, a hárem egy elrejtett zugába záratott; a császár azonban azután is gondolt még rá s mikor hűbére-

seitől gazdag ajándékokat kapott, egykori kegyenczének is küldött sok szép ékszert; ez azonban négy sor verssel felelt, melyeknek ez az értelme: „Kincseket küldesz, magam' ékesíteni? Régóta nem néztem tükörbe sem. Mióta távol vagyok tekintetedtől: nem tudom mi szépít, mi ékesít!“ stb.

Ily benyomások alatt írta (1828-ban) Göthe a Chinai-német nap- és évszakok czimű kis (I—XIV) cyclust. Öreg volt már, 79 éves, s teremtő ereje fogyatékán; egyes dalok még ifjusága édes-bájos hangjaira emlékeztetnek, szinben, dallamosságban, gyöngédségben; de az egész nagyon hézagos; sem a nap- sem az évszakokat (mint a czím jelzi szándékát) nem tudta kivinni teljesen.

Az I-ben, (mely nálam nincs meg) úgy írja le ön magát, mint egy mandarint, a ki szolgálatba és uralkodásba egyaránt bele únt már s csak kiül a víz partjára a zöldbe s tétlen szemlélődésben tölti napjait. A II-ben (nálam szintén hiányzik) az eleven gyepűt alkotó liliumok és nárcissok, mint urokra váró leánykák tünnek föl neki. A III-ban a juhoktól nem járt üdezöld mezőt, a rajta fölzendülő viránynyal, a teljesülendő remény képének nézi. A IV-ben (nálam nincs) a pávát, a chinai költészet kedvencz madarát dicséri a pulyka rovására, mint a magyar gyermekvers: szebb a páva mint a pulyka. Az V-ben (nálam nincs) ugyanezt folytatja, egy szerető párra czélozva. A VI-ban már nyár van, a fák sűrű lombja eltakarja előle a házat, hol a kedves lakik. A VII. a kedvessel a kertben való boldog találkozás emlékének van szentelve. A VIII. egy gyöngéd ecsettel szinezett képben, mely a költő legszebb korára emlékeztet, egy későnyári éjt fest, mikor a hold fénye reszket a tón, a fák bele hajló árnyai közt s a víz hűse megenyhíti vágyaktól forró szívét. A IX. az ősz sohaja, mikor egy rózsabimbó, a többi mind oda, betölti a kertet egymaga.

A komorabb évszak beálltával, a lyrai hangulat az elmélkedőnek kezd helyet adni. A X-ben a rózsa lényegén s miértjén tételődik; a XI-ben azzal vigasztalja magát, hogy a rózsa s a lilium változhatatlan örök törvény (a Szép törvénye) szerint virít. A XII-ben, társaságba hívó barátai ellenére, a magányt keresi, s ecset és tele pohár mellett maga múlat. A XIII. azzal igazolja ezt, hogy okólni lehet társaságban, lelkesülni csak magunkban. Végre a XIV. (nálam hiányzik) azt mondja, hogy a távolokba csapongó vágy legbiztosb óvszere a munkás foglalkozás.

Mint e rövid kivonatból is látszik, a költő az I—IX-ben a chinai természetnézletbe igyekezett bele helyezni magát saját német egyénisége fentartásával, (innen a cím, mint a nyugot-keleti Diwánnál is); míg a X—XIV-ben egészen saját természetnézlete érvényesült.

Mint a késő öregkor utolsó novemberi másodvirága, minden esetre feltűnő e cyclus s igazolja, — ha túlzott is — a Zelter nyilatkozatát, a ki, mikor az 1830-diki berlini Musen-Almanachban megjelent, azt írta Göthének róla, hogy „úgy tünnek föl mint egy új üstökös s mindenki úgy is magyarázza!”

ISTEN ÉS VILÁG.

E rovatban csak igen kevés van együtt abból, a mit a Göthe írásaiból Isten és Világ cím alatt össze lehetne szedni. Gyermekkorától elszeretettel foglalkozván az istenfogalommal, korán theosophiát alkotott magának, mely később a Lavaterrel, de különösen a Spinoza munkáival való megismerkedés folytán lényeges változáson ment ugyan át, de vallásos színezetét s bensőségét teljességgel nem veszítette

el. Késő vénségeig mindig érdeklődött a vallásos eszmék iránt s legnagyobb munkáiban: Faustban és Meister Wilhelmben (ebben a Szép lélek és Makaria személyében) ez eszmék tetemes helyet foglalnak el.

Theosophiájával összefüggésben állt cosmogoniája is. Spinozától megtanulta, hogy istent a természettől nem lehet elválasztani, mert ez annak lényeges nyilatkozása. A természet tanulmányára talán több időt és erőt fordított, mint az egy művészetten kívül minden egyébbe. Művei közt a természettudományi szakmunkák és tanulmányok nagy részt tesznek. S rendre oly természet-szemlélethez jutott, melyben bár sok volt a kísérleti részből és adathalmazból is, fő az eszme volt, mely az egészet áthatotta s bizonyos rendszerbe fűzte, és a mely szemlélet kiválóan sajátja volt. De valamint annak megalkotásában nem egyszer költői sugalmak vezettek, úgy viszont eredményeiket is szerette költői alakba öltöztetni. Így jöttek létre a *Metamorphose der Pflanzen* és *der Thiere* című költeményei; az első, hasonezímű nevezetes tanulmányának úgyszólván kivonata, a második ennek folytatása.

Nem volna érdektelen, sem meddő munka, a Göthe összes műveiből egybeállítani a Göthe theosophiáját, cosmogoniáját, természet-szemléletét, szóval világnézlete egész összefüggő rendszerét. Ez azonban itt nem lehet célunk.

A jelen rovat, így a mint most áll munkái második kötetében, csak műveinek 1827-diki kiadásában jelent meg először, összeszedve. Már az 1815-diki kiadásban, a mondások között, volt egy rövid e címmel: Isten, világ, kedély; s az ma is ott áll (a XIII. kötetben) a közmondások és a szelid Xeniak előtt. Én a kettőt összefogtam, s a mit az utóbbiak közül fordítottam, azt mindjárt a Prooemion után tettem, mely maga is három ily kisebb „mondás“-ból áll.

A Prooemion első költeménye csak 1817-ben készült s eredetileg arra volt szánva, mint tartalma mutatja, hogy egy ily gyűjteménynek: „Isten és Világ“ nyitánya legyen. A két hozzáfogott strófát, a már említett „Isten, világ és kedély“ rovatból tette ide át a költő. Itt is az a világnézet van kifejezve, mely a mindjárt következő, Világszellem című, egyébiránt sokkal korábban keletkezett költeményben, az t. i. a mi már ma általános felfogás, hogy a teremtés nem egyszerre befejezett isteni működés, hanem folytonos.

Világszellem. 1803. Magyarul először tőlem az Athenaeumban, 1874. Másodszor itt. E költemény, mely a Göthe költői cosmogoniája, először Világteremtés címet viselt s az általa és Wieland által kiadott Zsebkönyv 1804-iki folyamában jelent meg, és pedig a „társas dalok“ közt. Zengzetes formája, mely éneklésre alkalmassá teszi, nem tűnteti valószínűtlennek föl azt a feltevést, hogy eredetileg, a már fentebb említett s épen akkoriban virágzott társas kör számára készült. De lehet, hogy e költemény már egy pár évvel előbb készült, vagy legalább fogantatott. A Schellinggel való szorosb érintkezés adhatta reá az ösztönt. Az Annalen-ben, 1798-ról írja Göthe: „A természettudományban is sok gondolkozni, szemlélni s tenni valót találtam. A Schelling *Világszellem*e nagy mértékben foglalkoztatta legmagasb szellemi erőmet.“ Egyébiránt maga a költeményben kifejezett világnézet még annál is korábbi keltű a Göthe lelkében; még Spinozával való megismerkedése előtt is volt benne hajlam a pantheismusra s a természet megszemélyesítésére. — De akár mi adta e költeményre az ösztönt: az a költőnek legszebben gondolt s leghatalmasabban ki is vitt alkotásai közül való. Az istenség belső létege, melyből az alkotó erő minden irányba kisugárzik s szétárad: egy égi lakoma,

melyről mint boldog vendégek oszolnak szét a csillagok minden régiókba: magokkal víve a teremtés elvét és erejét. A költemény czíme, azt hiszem, találóbb volt először, bár így sem mondható helytelennek. A költemény valóban a teremtés stadiumait, az alakulás korszakait fejezi ki: a chaosból kiváló, még meg se formált földektől elkezdve, a mint azokon az ásványvilág jegeczül, a tenyészet megindul, még a víz is zöldelni vágyik, az az a vízben is növényélet kél, és minden porszem él, míg élő lényekkel megnépesülvén az új világ, rajta mosolygva kél föl az új paradicsom és mindent égi fény főd. A költemény végszaka a mindenségben élő ős erőt fejezi ki, imádva a mindenben a mindent. Így a költemény is, mint a csillag, szabályos és zengzetes körfutásban, visszatér kiindulása helyére.

Mivel a Faust menyeyi Prologjában az „*Angyalok kara*“ hasonló eszmék körében mozog, nem véltem véteni, ha fordításomban azt is e rovatba — és épen a Világszellem mellé sorozom.

A *Növények Metamorphosisa*. 1798. Először itt. Jelen alakjában s befejezettségében a költemény mindenestre 1798-ból való. De első kidolgozása korábbi. És pedig nem csak egy évvel, mint Göthe 1797-re teszi Annáljaiban, hanem valószínűleg már 1790-ből, mikor a római elégiákat írta s azokkal egyöntetből ezt is. Ok e föltevésre, mert már Olaszországban tisztába jött a növény ős-alakzatának (typus) az eszméjével s onnan visszatérve mindjárt hozzá kezdett az eszme tudományos kidolgozásához. Tudva van az is, hogy épen növénytani kísérleteiben is, az optikaiak s különös chromatikaiak (szintaniak) mellett, Vulpius Krisztina, a ki még nem lakott nála, de már benső viszonyban volt vele, nyájas segítője volt s a komoly tanító mellett a figyelmes és kedves tanítvány szerepét nagy szerencsével játszotta. A költemény-

ben ő a „kedves“, a kinek az irva van s a kihez a befejezés új tanúsággal szól. Ezt magától Göthétől tudjuk, a ki elbeszéli, hogy a növények metamorphosisa, az új tan, a tudósok által nem kedvezőleg fogadtatván, sőt a társas körökben és a nőktől is gúnynyal s részint unalommal (a mint általában ellenségei voltak a Göthe természettudóskodásának), ő hát e költeménnyel akarta a nőket is az új tanhoz édesgetni, de csak a „kedvest“ nyerhette meg vele, a ki annak vonatkozásait közvetlenül magára érthette; „s boldognak éreztem magamat“ — mondja Göthe — „a mint ez élő hasonlat tökéletes s szép hajlamunkat még emelte s teljesebbé tette.“

Egyébiránt e költeményhez a legtökéletesebb magyarázatot maga a hasonezímű értekezés nyújtja. De mivel alig tehetjük föl, hogy a költemény minden olvasója azt is elolvassa, kénytelenek vagyunk abból itt, épen a költeményre vonatkozólag, egy kis kivonatot adni.

A természet, Göthe elmélete szerint, a növényi teljes alakzatot *átváltozás* útján állítja elő, midőn egyik szervet a másikká alakítja át s ugyanazon egy szerv módosulatai által hozza létre a többieket. Ez az átváltozás (Metamorphosis) a *titkos törvény* (6 sor), mely alapja minden növényi fejlődésnek. Ez átváltozásban figyelmünket mindenek előtt a *magra* fordítja (11—22) s az abból először kifejlő anyalevelekre vagy *szíkekre*. A magból, melyben az erő még szűnyadt (15 s.) a nedvesség és fény hatása alatt törnek elő a szíkek. Gyakran formátlanok még s elárulják gyermeki mivoltukat (21. 22.) Azután (23—32) festi a költő a tulajdonképi levelek képződését a száron, bogról-bogra. A levél, mely a szíkekben még szűnyadt, most változatos alakot ölt s különböző, szárnyalt, izelt, bemetszett, vagy füzéres, alkotást nyer. Az így gazdag tökélyben kifejlett levelekből egy magasabb képződést, a *virágot* látjuk előállani, mely néha gyorsabban,

néha lassabban képződik s alakul meg. Ez utóbbi esetben látjuk, hogy az előbb kiszélesedett levelek ismét összehúzódnak (37 s.) Az előbbi esetben azonban gyorsan felszökken a szár s hegyén előhossa a virágot (39 s.), több levéllel tengelye végén. E levelek a *csésze* levelei, ugyanazon szervek mint a szár levelei voltak (41—43 s.), csakhogy néha számlálatlan sokaságban jönnek elő. Ezekben belül tovább sokasodnak a levelek s a virágkoronát, vagy is a *szirmokat* hozzák elő (44), melyek, finom szineik-, illatuk-, alakjokkal, egészen új szervnek tűnnek föl, holott csak az előbbinek módosulatai. Az átalakulás még itt sem állapodik meg s a szirmok után még a *porszállakat* hozza elő (49 s. köv.), melyek nem egyebek, mint a természet sajátlagos czéljaira erősen összehúzott levelek. Hasonló módon állnak elő az anyaszálak (51 s. köv.) — s a két nemző szerv egyesüléséből az utóbbi *termévé* válik s előáll a *gyümölcs* és annak lényege: a *mag* az új növény előállítására.

S az átalakulás e törvénye, folytatja a költő a 67. sorban, általános a természetben, jelesen az állatországban is (69 s.), bár mily különbözők legyenek is első tekintetre az itt szemünkbe ötlő alakzatok. Sőt ugyan e törvény uralkodik magának az embernek is, mind testi, mind szellemi fejlődésében. S itt megragadja az alkalmat, hogy áttérjen a kedves hajlamára, mely a fejlődő növényhez hasonlóan, az első ismeretség gyöngé csirájából kedves összeszokássá, azután barátsággá, végre szerelemmé fejlődött, a nélkül, hogy lényegét változtatta volna. A szerelem legtökélyesb gyümölcse pedig az érzés teljes összhangzása, s a világnézet közössége a két szerető között. E gondolattal a költemény a tanköltészet köréből magasabb költői körbe emelkedik s szépen kerekedik ki.

Epírrhema. 1820. Először itt. A költő e közbevetett kis költeményben, s alább az Antepírrhemában, mint kar

szerepel a drámában s magyarázza saját felfogását a természet magasztos és titokteljes működéséről. Epirrhema annyit jelent, mint igehatározó, kiegészítő. E kis költemény tulajdonkép két részből áll. Az első a természet összefüggését hangsúlyozta, s azt mondja, hogy az egyet úgy tekintsük, mint a mindent, mert minden különlegesen az összes nyilatkozik; nincs a világon külső, sem belső, minden lényeg. A második mondás a szép alkotásra vonatkozik. A művészi szépet úgy tekinthetjük, mint a nyilatkozó eszmét, s annál fogva az: tünde fénynyé lett valóság, komoly játék. A külső megjelenés mögött belső szabály, a látszólagos alakjátékban komoly törvény van; s a legegyszerűbbnek látszó lényben is sok, a minden, nyilatkozik.

Az állatok metamorphosisa. 1820. Először itt. Mig a növények metamorphosisában a költő, a distichon lágyabb hangján, kedveséhez szólott s szerelmök hasonlatát kereste a növényi fejlődés titkaiban, a jelen költeményben a komolyabb hexameterrel él s nem kedveséhez, hanem egy hallgató körhöz szól, melyet komoly előtanulmányok után a legmagasabb fokra készül vezetni, mintegy beavatni az utolsó titkokba is, hasonlóan az eleüzisi rejtelmek epopt-jaihoz (a *látókhoz*). A tárgyalás annyiban itt is az előbbi nyomon jár, hogy az 1—11 sorokban adott bevezetés után a 12—49 sorokban a jelenségeket, a fejlődés tünetényeit festi s a befejezésben, 50—61, alkalmazást von le az erkölesi és szellemi életre. A költemény alapeszméjét maga Göthe „Első vázlata az összehasonlító anatómiába való bevezetésnek“ című s 1795-ben papírra vetett jegyzetében mondja ki, melyet munkái gyűjteményébe is fölvett. Ebben az állati test szerkezetének, a tagok meghatározott szerepkörének alapelveit fejtegeti, mely szerint egy tagnak nem lehet adni semmit a nélkül, hogy az a többiektől ne vonatnék el; az egész

állat pedig egy magában teljes, befejezett kis világ, mely saját magának célja s céljának eszköze. E világot a körülmények idomítják, s az általános állat-typus, a különleges viszonyok követelményeinek és hatásainak enged s azok szerint módosul és alakul. — Ez elvek vannak a költeményben, költői alakban fejtegetve. A befejezés még magasb szárnyalást vesz, mint a növények metamorphosisánál. A költő arra emlékeztet, hogy mindenütt, még az emberi tevékenység legmagasb köreiben is, a „hatalom és korlátok, az önkény és törvény, a szabadság és mérték, a változatos rend“ a legmagasb eszmény, a melyre a természet mint az emberi akarat törekedhetik. A gondolkodó, a tett embere, a költő, a művész, az uralkodó, egyik sem találhat magasb föladatot, mint bizonyos adott korlátok közt mozogni, s az egységet szép változatossággal egyesíteni. Végül az embert magasztalja, a teremtés koronáját, hogy ő a boldog, mert a természet e legfőbb gondolatát utánozhatja, s fölhivja arra; és igéri neki, hogy ha ezt teszi: nem ábránd, hanem való lesz a mit lát.

Antiepirrhema. 1820. Először itt. Az epirrhemával egyszerre keletkezett s annak párdarabja. Az isteni művészre útal, a ki tervszerűen, egységesen s összefüggőleg szövi vásznát az idő nagy osztovátáján.

Az orfeuszi öszsavak. 1817. Először tőlem az Athenaeum 1874. aprilisi számában. Az ottani jegyzetet közlöm itt is hozzá:

„Göthe e bölcselmi költeménye, melyben ő a legrégebbi görög bölcsészet (hittan és világnézet) fölfogását, mely az Orpheus követőinek (az ugynevezett orphikusoknak) „szent igéiben“, egy huszonnégy rhapsodiából álló bölcselmi költeményben nyert kifejezést, — saját világnézetéhez s az újkorai bölcsészethez alkalmazva, — rövid de kifejező tömött-

séggel dolgozza fel, — Göthe e költeménye, mondom, először a *Morphologia* második füzetében jelent meg, minden magyarázat nélkül, s éppen azért sok magyarázatra s meg nem- és félreértésre is adott alkalmat. Később a *Vegyes költemények* közé, a *Gott und Welt* című csoportba került; de egyszersmind a *Sprüche in Reimen und Prosa* kötetében, *Ethisches* cím alatt, saját erkölcsi világnézetét egyes tételekben fejtegetve, ez öt strófához is tüzetesebb magyarázatot adott. E magyarázatot itt egész terjedelmében adni feleslegesnek, s elégnek vélem csak vezéreszméi kivonatos közlésére szorítkozni.

Az első strófa címében a *Dämon*, az egyénnek már születésekor körvonalozott, szükségképeni jellem-alapját, azt a vonást, mely őt minden mástól megkülönbözteti, s melytől maga el nem távozhatik, jelenti. E *rendeltetést* a régiek a csillagoknak tulajdonították, melyek a mily mozdulatlanok, — bár minden születés perczére nézve más-más s ezerféle constellatiókban — ép oly lerázhatatlan az egyéniség alapja is, melyet hordoznak.

De ez alapon, a külső körülmények, a társadalom, kör, nevelés, életviszonyok, események, — melyek mind az *Esetleg* neve alá vannak foglalva, — ezernyi új változatot hoznak létre.

Hozzájárul az alakító, éltető, jellemfejlesztő, de egyszersmind lebilincselő *Szeretem* is, melyben az egyéni rendeltetés s a külső esetleg összeszövődnek, a szabadság föl van adva, fölolvad egy másik egyénben; mig

újra föllép a *Kényszerűség*, s visszavezet a korlátok közé, melyekből már-már szabadulni véltünk — s melyek közül magasabbra, ég felé —

csak a *Remény* int!“

A NYUGOT-KELETI DIWÁN-BÓL.

Göthe, irodalmi pályájának már kezdetén élénken érdeklődött kelet s a mahomedanizmus iránt. Bizonyosága ennek Mahomet dráma-terve s az abból fenmaradt ének, melyek a hetvenes évek elején keletkeztek. Tíz év múlva a *Moallakát* (a mekkai templom falára felfüggesztett hét arab költemény) Jones által közlött angol fordítása annyira megragadta, hogy elhatározta, a Herder és Seckendorf társaságában, azok teljes fordítását megkísérteni. Azonban a klasszikai tanulmányok egészen háttérbe szorították keletet, s huszonöt évig semmi nyomát nem találjuk, hogy még azzal foglalkozott volna; kivéve, hogy a Sakontala megjelenése a főntebb maga helyén közlött szép epigrammra adott alkalmat s hogy némi bibliai tanulmányait „Izrael a pusztában“ czimű értekezésben tette le, melyet utóbb csakugyan a Diwánhoz irt „Jegyzetek és értekezések“ közé iktatott.

Huszonöt év múlva azonban ismét érdekelni kezdék a keleti olvasmányok. A Schiller halála utáni évben nagy kedvvel olvassa Dsáminak „Medzsnun és Leila“ czimű szerelmi regényét, Hartmann német fordításában, mely a Chézy francia fordítása után készült. A következő évben a Hammer *Shirinje* („keleti forrásokból merített perzsa regényes költemény“ — mely 14 perzsa szerelmi dalból van összefűzve) ragadta meg.

De a tulajdonképi alkalmat és ösztönt a Diwán keletkezésére Hammer Hafiz-fordítása adta, mely 1812—3-ban ily czím alatt jelent meg: „A Mahommed Shemseddin Háfiz Diwánja. Először fordítva le teljesen a perzsából.“ Hammer maga küldte meg azt Göthének, de ez félre tette, s nem akarta olvasni, tudva hogy nagyon bele merülne. Mikor a nagy népcsatában a szövetséges hadak már átlépték

a Rajnát s az egész emberiség szeme Europa sorsán függött: a költő elővette Háfizt, s annak derült kedélyében és üde bájában keresett szórakozást vagy enyhületet.

1814 tavaszán a *berkai* fürdőbe készült; élénken foglalkozott ez időtájt a perzsa költővel s könyvét a fürdőbe is magával vitte. Valószínűleg itt fogant meg lelkében először a Diwán terve, s a felosztás és a könyvek czímei is, nagyjában legalább, megalakultak. Berkában néhány a dalokból is elkészült; s ettől kezdve egymást követték az adalékok e tarka és annyi költői anyagot tartalmazó gyűjteményhez. Egy pár évig ez volt fő foglalkozása, ez töltötte el egész lelkét s tartotta izgalomban kedélyét. 1816-ban már a „Taschenbuch für Damen auf das Jahr 1817“-ben mutatványt adott belőlök, vagy is a gyűjteménynek addig (1814 és 15-ben) elkészült részét közrebocsátotta. De már 1818 elején a teljes Diwán nyomtatásához lehetett fogni; elkészülte azonban, különösen a „Jegyzetek és értekezések“ sokra terjedése s egyre bővítése miatt, 1819. augusztusáig haladt. A jegyzetekben azonban világosan kimondta, hogy „a Diwánt befejezettnek nem tekinti s az még sok kiegészítésre vár“ — a minthogy már a következő évben négy darabbal toldotta meg az utolsó (a Paradicsom) könyvét s azután is dolgozott még e nemben, úgy hogy 1827-ben az „utolsó kézből való“ kiadást közel negyven új darabbal szaporíthatta. Sőt halála után még 14 diwán-dalt találtak hagyatéka között.

Nem czélunk e helytt, terünk sem engedi, behatóbban tárgyalni Göthe e művét, mely a keleti világot, nyugoti szellemben, oly valódisággal s elevenséggel tükrözi vissza sok dalában, bár tagadhatatlan, hogy itt-ott, ha nem is a költői ér kimerültségének, de erőszakolásának is viseli nyomait magán. A gyűjtemény czíme megmagyarázza szellemét. Tárgya a kelet, a szemlélő pedig nyugoté. A két világnézet

összeolvad s kiegészíti egymást. Mint a római elégiák a német költő klasszikus művei, melyekben az antik és modern világszellem egyesül, úgy a diwán is a német (nyugoti) költő perzsa (keleti) dalainak gyűjteménye. A Göthe szellemének gazdagsága, kedélyének hajlékonysága, lyrájának hangulatteljessége: megbirhatta e látszólagos ellentétek kiegyenlítését, a nélkül, hogy alúl maradjon feladata színvonalán.

A gyűjtemény tizenkét könyvre van osztva, melyeknek csaknem mindenikéből talál az olvasó, több kevesebb, mutatványt a jelen szemelvényben. Mielőtt ezek áttekintéséhez fognánk, csak annyit akarok megjegyezni, hogy tudtomra a Diwánból irodalmunkban először Hegedűs István adott feleszámu mutatványokat, terjedelmes tanulmányában, melyet először a Kisfaludy-Társaságban mutatott be, aztán a Fővárosi Lapokban is közölt. A tanulmányban sok elolvasásra érdemes van, bár egyoldaluan magasztalja az agguló költő e művét s nem tud hiányairól. A mutatványok is jól vannak válogatva, a könyv legszebb s legjellemzőbb darabjai közül, de forma s különösen a rhythmus tekintetében, mely Göthénél mindig, s a Diwánban különösen oly lényeges, kevesebb szerencsével.

Az I. könyv: a *Dalnok könyve*.

Hegira. (Hegedűsnél is). A Hegira (Hedzsra) vagy futás, a próféta menekülése, itt a költőnek a világzajból, az európai élet lármájából s üzelmeiből a szűz keletre, a költészet örök forrásaihoz menekülését jelenti. Színgazdagon s még is egyszerűen és pompa nélkül festett képek gyöngysora.

Talizmánok. Jelmondatok a korán szellemében.

Négy elem (Hegedűsnél is).

Összélet. A Göthe finom pantheismusának egyik költői kifejezése (a sok közül). E szép dalt forró nyári éjen

(1814. július 29-kén) úton írta. Különösen szépen van benne a megfrissítő eső utáni sovárgás kifejezve.

Fekete árny. — Hasonlattal. — E két kis költemény a költő hagyatékából való s csak halála után igttatott a diwánba.

Boldog vágy (Hegedűsnél is). Saadi mondja: „Is-tent szeretni: tanúld meg a légytől, mely a gyertyaláng körül röpköd, hallgat s elégeti magát benne.“ A perzsáknál, a lángban magát elégető légy a hű szerelem s vallásos buzgóság képe volt.

Ha egy nádtól... (Hegedűsnél is).

A II. könyv: a *Háfiz könyve*.

E könyv sokkal szegényebb mint czíme után várhatók. Ugy látszik azok közé tartozott, melyekről a költő maga azt tartotta, hogy kiegészítésre várnak. Becsére nézve sem tartozik a kitünőbbek közé. Talán legnemesb benne a négy soros jelige, mely a szellem és a szó szerencsés szövetségét magasztalja Háfizban — s képe alatt minden valódi költőben. Szintén szép a *Háfizhoz* szóló dal, keletiesen visszatérő egy rimével a páratlan sorokban, de nyugotiasan változókkal a párosokban. A *Határtalan* című kevesebb értékű.

A III. könyv: a *Szerelem könyve*.

A Mintaképek. E bájos, s a keleti regéket ismerőnek oly sokat mondó, bár nagyon nehezen fordítható kis költemény (megszabott s mozdíthatatlan rimeivel) méltóan vezeti be e könyvet, mely ugyan nem fölötte gazdag, mert java része a Suleika könyvébe ment át, de néhány esinos dalt még is nyújt. — A mintaképek megértéséhez egyenként meg kell jegyeznünk: Rustan és Rudawú az egymástól szóval hallott elbeszélések által gyúltak kölesönös szerelemre; Suleika (a Putifár neje) álmában látta s úgy lángolt szenvedélyre Jussuf (József) iránt; Ferhád, szobrász, Shirin ör-

mény hercegnő látására megőrült; (mások szerint szerelme nem maradt viszonzatlan; de halála álhirére a Bisutun szikláról a tengerbe ugrott. E keleti regét Jókai is kidolgozta egyik régibb novellájában); Medzsun (= az őrző, így nevezték szerelmi szenvedélyéről) egészen Leilájáért élt s ez viszont, bár szülőik akarata örökre elválasztotta őket egymástól; Dsemil és Boteinah, késő vénségökig, mikor már egészen megfeketedtek, forró szerelemmel égtek egymásért. Salamon király és Sulamith szerelme ismeretes. E hat mintaképben van kimerítve a szerelem egész tudománya.

O l v a s ó k ö n y v (Hegedüsnél is). E bájos költemény alakjával egészen elüt a többitől; a rhapsodiák rimetlen s méretlen, de rhythmusos sorai jól illenek tartalmához.

K e d v e s , a h . . . . Azok közül való, melyeket a költő az 1827-diki (utolsó kézből való) kiadásban adott a többihez. Értelme: hogy a mondva vagy dallva oly könnyű szárnyon röpkedő dalok, könyvbe összekötve nehéz bilinesben vannak.

A IV.: az *Elmélkedések könyve*.

E könyvből összesen három darabot adok. Tartalma, megkapóbb darabokban nem is igen gazdag.

T a l á l k o z á s. Ez is a 27-diki (utolsó kéz) kiadásból való. Valódi keleti szellemű intés, a karavánokban találkozóknak számára.

S o h s e k é r d e z d . . . Nem kevésbé keleti szellemű. Utolsó strófájának gondolata egy keleti bölcestől van véve.

Az V. könyvből: *A Harag könyvéből* csak négy sort vettem ki, *Timur* egy kevély mondatát s azt (a VI: a mondasok könyve teljes mellőztével)

a VII: a *Timur könyvébe* igtattam, a mellé a gyönyörű dal mellé, mely e könyv egyetlen, de sokakkal felérő ékessége:

S u l e i k á h o z : az epedés és játsziság, a szenvedély és ábránd e páratlan szépségű kifejezése, mely (fájdalom) a fordí-

tás által még többet veszett a többinél is. Miért tette a költő e gyönyörű szerelmi dalt a „Timur könyve“ cím alá, holott Timur csak hasonlat kedvéért szerepel az utolsó versszakban? nem tudom. Az egész könyv különben csak *két* költeményből áll; s ha ezt is elvitatjuk belőle, nem marad *könyv* többé.

A VIII. a Suleika könyve, a leggazdagabb valamennyi közt s nekem is a leggazdagabb tarlózatot adta.

A költő e könyvben egy saját szerelmi történetet lát-szik megénekelni; de életrajzi adatok e látszatot nem támogatják. Legkevésbé alapos pedig a Bettina követelése, a ki ezt is, mint a Herzlieb Minnához szóló szonetteket, magához irottaknak akarta bizonyítani. De ha egy, saját, szerelmi történet nincs is a könyvben, hogy a Suleika Hátem-e nevében Göthe maga szól: tagadhatatlan. Nem csak az ismeretes rim-helyettesítés (a *Fürtök* . . . kezdetű dal harmadik szakaszában, a hol Hátem helyett csak Göthe-t kell tenni, hogy a hiányzó rím meglegyen), hanem a dalok egészen Göthei szelleme, mely sokszor emlékeztet saját szerelmi dalaira, különösen a Lilihez irottakra — szintén arra mutat. De legyen akár mikép, bizonyos hogy az egész Diwán leg-szebb gyöngyei — *egy-kettőn kívül még is* — ebben a könyvben vannak. Itt mindjárt a

Hátem és Suleika közti nyájas feleselgetés az *alkalomról*, a szerelmesek e kegyes pártfogójáról; de itt kiváltkép a

Kevés az a mit én kívánok kezdetű költemény, melyet az utána következő: *Haboznám-e* kezdetű egészít ki, — s mely, szerintem a Diwánnak alig valamelyik által felülmúlt szépségű darabja. Keleties bujálkodása mellett is megőrzi belső alkotásának lyrai egyszerűségét s az érzés benne oly őszinte, a szenvedély hevét az édes és alázatos önmegadással mérséklő — mint csak valahol található.

Távol a kedvestől cím alatt, néhány kisebb dalt, én foglaltam össze; az eredetiben egymástól szétszórva jönek elő.

Suleika szól: cím alatt (t. i. mintha Suleika volna bennök) ismét két valódi dal, igaz lyrai hangok.

Viszontlátás (Hegedűsnél is). Talán hosszúra nyújtott s közvetlenséget nélkülöző, itt-ott mesterkélt, — de szépségek nélkül sem szükölködő költemény.

Suleikához. Göthe e költeményben a ghazel-formát akarta megkísérteni, visszatérő rimeivel; de úgy látszik belefáradt, vagy egyhangúnak találta s a költemény vége felé megszabadította magát e korlától. A költemény különben keleties szellemű s nem igazi götheies; és ez nem előnyére van mondva.

A IX.: a *Csapszék könyvéből* ismét csak egy kis költeményt vettem föl, s azt már fentebb, az Elmélkedések könyvébe — negyedikül — besoroztam. Lewes idézi a G. életében, s ez készített lefordítására; a mit különben máskép is megérdemel.

A X. és XI.: a *Parabolák* és a *Párizs könyvéből* gyűjteményemben egy darab sincsen.

Az utolsó könyv: a *Paradicsom könyve*. S ebből a legszebb hat darabbal kedveskedem.

A Választott férfiak, Választott nők és a Kiváltságos állatok címűek: a mahomedán paradicsom fogalmát s erre vonatkozó világnézetet szerencsésen tükrözik vissza.

A Bebocsátás (Hegedűsnél is), a könyv gyöngye s az egész Diwán egyik legszebb darabja. A mit a Huri mond, oly édes, oly biztató, — de a mit a költő felel rá oly erőteljes s még is oly gyöngéd: hogy e kis beszélgetés egészen meghatja szivünket, míg képzeletünket önkénytelenül megragadja.

A hétalvók ismeretes legendája, itt (bár kitűnő jól s szellemesen) csak abból a czélből látszik elbeszélve lenni, hogy allegorikai alapúl szolgáljon a diwánt bezáró utolsó költeménynek (*Fő éjszakát!*) melyben a költő búcsut vesz dalaitól s azokat hű népének ajánlja.

ALKALMI KÖLTEMÉNYEK.

Az alkalmi költemények gyűjteménye, mely — részint egyesekhez, részint ünnepélyekre irva — a költő összes munkáinak egy teljes kötetét tölti be: időrendileg egész élet-pályáján végig vonúl, legfiatalabbtól legöregebb koráig, lipcei egyetemi éveitől utolsó születésnapjünnepéig. „Utolsó kézből“ való kiadásában rendezte azokat a mostani csoportzatokba, melyek közül azonban az én szemelvényem csak a főbb címeket tarthatta meg. Az eredetiben külön csoport van a weimari szabadkőmives páholynak, melynek 1780 óta tagja volt; külön, Festgedichte címmel; egy harmadik: Invectiven; e három csoportból én egyet sem vettem át. Állandó rovatot képez az austriai császárné tiszteletére a karlsbadi polgárság nevében irt üdvözlő versek sora, Göthe e fürdőhelynek sok éven át állandó látogatója levén s az ottani lakosság által már egészen odavalónak tekintetvén. A karlsbadi költemények közül egyet, a Francia Császárnéhoz, Mária Lujzához intézettet, egy magas hangu ünnepies költeményt, gyűjteményemben talál az olvasó. A többi csoportokból: az *egyesekekhez* szóló kis alkalmiságokból, a weimari hercegi pár név- vagy születésnapjaira készült jelmezes képletek s egyéb szini beszédekből, a képekre irt apróságokból — valamivel gazdagabb választékot adok, a nélkül hogy a túlnyomó szám még is kívül ne maradna e gyűjtemény korlátain.

Göthe magát, ismételve, alkalmi költőnek nevezi. Azt akarja ezzel kifejezni, hogy soha sem ir, ha belső ösztön nem kényszeríti rá, ha az élmények és érzelmek nem sürgetik, hogy költson. Költői alakban akarja kinyomni s örökíteni élete minden mozzanatát. De az alkalmi költészet amaz útszéli s megszokottabb értelme, melyből annyiszor s oly méltán gúnyt üznek, mely csak külső ösztönre, benső megindulás nélkül pengeti lantját — távol van tőle. Érzése s képzelete, minden, még oly csekély ösztönre is, könnyen hangolható; de föl kell hangoltatnia. Különben nem mozdul dalra. Ebben az értelemben lehet mondani, hogy minden jó költemény tulajdonképen alkalmi; de viszont minden, csak (külső) alkalmi költemény szükségkép rossz és silány. A külső alkalomnak belsővé kell válnia, hogy költői művet hozhasson létre; de mihelyt azzá vált, az általa létrehozott mű nem érdemli többé azt a megvetést, melylyel a csupán külső alkalmi művek szoktak fogadtatni s a művészet köréből egészen száműzetni.

Göthe korán megszokta — s mondhatnók: oda fegyelmezte magát — hogy a külső alkalmakat, élményeit s viszonyait, kedélye legbensejébe átvette, ott földolgozta s a legtisztább lyrai költészet forrásává tette. Tagadhatatlan, hogy e fegyelmezés által megszerezte a készséget arra is, hogy ott a hol szive nem volt felindulva, néhány csinosan esiszolt strófával ki tudta elégíteni a kedélyét hidegen hagyó alkalmiság követelményeit. Udvari viszonyai, vagy az általános udvariasság, nem egyszer kényszerítették erre, mert hozzá szoktatta a világot, hogy tőle mindenki egy szellemes mondat egy csinos — többé kevésbé maradandó becsű — emléklapot várhasson. De még ily esetekben sem elégszik meg, — s a világ sem elégedett volna meg tőle — valami közhelylyel, vagy lapos általánossággal, hanem mindig oly

egyéni vonásokkal tudja a legkisebb alkalmiságot felruházni, mely azt főlemeli az útszéliségből s műbecset ad neki. Legkisebb emléksora is olyan, a mit csak épen ő, csak épen annak az egyénnek s csak épen azon alkalommal mondhatott; más, másnak s máskor nem használhatná.

Egészen más szempont alá jönnek azok a jelmezes képletek s nagyobb alkalmi és ünnepélyi költemények, melyek a weimari udvari szinpadon, a hercegi ház bizonyos ünnepeinél a költészet hódolatát kifejezni voltak rendeltetve. E költemények közül némelyek veszendőbe is mentek; a főbbek azonban fenmaradtak, s költőjöknek minden tekintetben becsületére is válnak. Nem frázisok, csinált érzelmek nagy szavu tüntetesei: eszmék és képletek mozognak e költeményekben, melyek a művészet-, élet-, társadalom-, és költőjök viszonyainak köréből, a göthei költés modorában, a különlegest az általános magaslatára emelik, a nélkül hogy egyéni tartalmasságából e miatt valamit vesztené. Világos bepillantást engednek a weimari udvar magasabb szellemi s művészi életébe, különösen télszaki multságainak nemes emelkedettségébe. Weimar és udvara, már a Göthe oda költözése előtt is kedvelte a költészetet s szinpadot; de csak elfogadó szerepet vitt a művészet irányában, nem termelőt egyszersmind. Göthe ezt megváltoztatta. Műkedvelővé tette az udvart, e szónak nem csak passiv, hanem activ értelmében is. Maga mint költő, színész, rendező és igazgató, volt az egész időtöltés lelke, mely időtöltésből művészté magasodott s Weimarban, Tiefurtban, és az Ilm-parton oly szinpadot teremtett, mely a művészet igényeinek is megfelelt, bár hercegek és ministerek, grófok és kamarások mozogtak rajta. A költő, mindent elragadó s ellentállhatatlan föllépésével, az iránta először ellenséges indulatu aristokratiát és bürokratiát odavitte, hogy vagy vele kellett tartania s költői és szeszé-

yes alkotásaiban szerepet vállalnia, vagy eltűrnie mellőztetését s háttérbe szoríttatását az udvarnál. Volt eszköz hogy az elsőt válaszszaák. Így rendre az egész weimari udvar egy műkedvelő társasággá változott, mely megízlelte a művészetet, s mivel bele fáradnia nem volt szabad, megittasult tőle, végre pedig megszokta, annyira hogy életszükségévé vált.

A tél rendszeren ily mulatságokban telt el; s mivel annak épen közepére esett a nagyhercegnő, a méltán tisztelt s bálványozott Lujza születése napja (január 30-dika) — e nap rendszeren alkalmi színi előadás által ünnepeltetett meg. Így keletkeztek a jelmezes képletek, allegorikai alapon, néha drámai étellel teljes jelenetek, melyek közül egy párt gyűteményekben is megtalál az olvasó. A Planeták tánca a trónörökös születésének megünneplésére, eszmedús allegoria, tele költői hévvel s lyrai mozzanatokkal. Egy másik, a legbecsesebb valamennyi közt, melyet azonban nagy terjedelme miatt mellőznöm kelle, — az orosz czárné jelenlétében, 1818-ban színre hozott nagy Jelmezes képlet, ragyogó jelenetek és sikerült jellemalakok hosszú sorával képletezi a költészet pártolását s művelését a weimari udvarnál; Wieland, Herder, Schiller s Göthe legremekebb alakjai jelennek meg, élő színben; s az orosz császárnénak meg kellett vallania, hogy a művészet nemes pártolásában egy udvar sem versezhet a kis weimarival.

E művekben egy a mi különösen megragadja figyelmünket s felkölti bámulásunkat: hogy a bennök levő s egész testöket alkotó *allegoria* soha sem hagy hidegen, mint az allegoria rendszeren szokott. Élet, melegség, *egyéniség* van benne s ez menti meg őket a valódi költészetnek.

Ismét más rovatba esnek a tulajdonképeni *Színi beszédek*. Részint a jövő s menő szintársaság beköszöntő vagy

búcsuszó prologjai s epilogjai, naiv, igénytelen, egyszerű hangon tartva; vagy egy-egy színmű s benne a hős vagy hősnő helyzetének vagy sorsának kiegészítésére szolgálnak stb. Egy közölök, a legnevezetesebb, a Schiller emlékének van szentelve: Epilog a Schiller *Harang*-jához. Azt hiszem: méltóan zárja be a gyűjteményt, ugyanazon hatalmas akkordokban, melyekkel az *Ajánlás* megnyitotta.

Megjegyzem végül, hogy ez alkalmi költemények *mind* itt jelennek meg először magyarul.

EGYESEKNEK.

Alexandra orosz nagyhercegnőnek. Az 1824-ki télen Göthe egészen magányába vonulva, annyira elzárkózott a társaságtól, hogy nem csak maga nem ment sehova, az udvarhoz sem, de magánál is alig fogadott valakit. Még febr. 2-kán, a koronaörökös nagyherceg születése napján, sem jelent meg személyesen. Csak elküldte kis alkalmi költeményét. Ez elvonultságért a „Remetének“ nevezték az udvarnál. Tavasz-félen látogatók jöttek az udvarhoz, Alexandra orosz nagyhercegnő, fiatal férjével Miklós herceggel. Látni akarván Göthét, ez nem tagadhatta meg, hogy ne fogadja a magas rangú fiatal párt, mely a nagyherceg (Károly Ágost) és neje kíséretében látogatta meg az ősz költőt, ki ezáltal nem csak megtisztelve érezte magát, hanem a fiatal hercegnő bájától s kedvességétől elragadtatva is. E látogatás viszonzásául írta a kis, de meleg hangú költeményt.

Egy fára. — Friderika. — Sesenheimba. Három költemény a sesenheimi Daloskönyvből, melyről bővebb felvilágosítást talál az olvasó a Bevezetésben. E kis darabok — természetesen nem itt, hanem a Dalok közt volna méltó

helyök. Az alkalmiság bennök csak annyi, mint a Göthe ifjúkori szerelmi dalaiban általában. Hogy még is nem a dalok közt, hanem itt állanak: egyszerű oka, mert Göthe vagy rég megfeledkezett rólok, vagy nem akarta fölvenni gyűjteményébe, s csak halála után a sesenheimi daloskönyvben találtattak föl. Így, tulajdonképi bizonyíték valódiságukra (hogy t. i. Göthe írta) nincs is; de alig lehet kétség az iránt, úgy belső- mint külső bizonyítékaik alapján, értve emezek alatt összehangzásukat egyéb életrajzi adatokkal s jelesen a *Dichtung und Wahrheit* ide vonatkozó előadásai-
val. Ha van költeménye Göthének, mely egyénisége bélyegét félreismerhetetlenül magán viseli, melyet névtelenül is akárhol az övének kellene fölismerni: *az egy fára* czimű kis dal ilyen. — Ez a sesenheimi daloskönyv mindkét példányában hiányzik, de *Kr.* ur (l. a Bevezetést) Friderika nővérétől (Brion Sophietől) kapta, s a mint közzé tette: senki sem kétkedett valódiságán. Az aggnő beszélte, hogy a „csalogányberekben“, — mert csak Göthe, a W. und D.-ban nevezte el „Friderika nyugalmá“-nak — különösen négy szép sudár fiatal bikk állt, melyeknek ágai fenn összefonódva, tömött ernyőt alkottak az eső ellen. E fiatal fák egyikén egy napon egy csinosan irott táblát találtak felakasztva, melyen felyül az egész Brion család s hozzájuk járó barátaik nevei voltak csinosan, díszes betűkkel fölírva; legalúl pedig, e kis vers — s *alatta* a Göthe neve. E magyarázat, a különben is érthető czélzást még világosabbá teszi. — A *Friderika* és *Sesenheimba* cím alatt álló két kis költemény, egy harmadikkal (Über Tisch cziművel), mely nálam hiányzik, egy költeményképen, melynek három szakaszát alkotnák, fordul elő, mind a Stöber, mind a Pfeiffer által föltaalált példányokban; látni való azonban, hogy igaza volt a kéznek, mely három különböző költeményre szakgatta

az egyet, mert kivált az első és a második közt nincs egyéb összefüggés mint az, hogy mindkettő egy leányhoz szól.

Wolffnéhoz. Wolffné egyike volt a weimari színház legkitünőbb tagjainak. Tágas szerepköre ez emléksorokból is kitűnik. A Schiller harangjához való epilog szavalása is reá bízott s ő annak nagy hatással felelt meg.

Sylviához (kettő). Göthe Karlsbadban és Marienbadban sok kellemes ismeretséget kötött; köztök olyanokat is, melyek szivét (még késő vénségében is) közelebb látszotak érdekelni; pl. a Lewezow kisasszonynyal s Symanovszka asszonynyal való viszonyai. Kevésbbé hév, de szintén szívelyes viszonya volt 1808. május s juniusi Karlsbadban tartózkodása alatt a Ziegesar-családdal, melynek körében Seckendorffné (szül. Wechtritz) és Gotter Pauline költötték fel élénk érdeklődését. E körbe látszik tartozni (Riemer egy levele után itélve) az a Sylvia is, a kihez e versek s még egy nagyobb („Nicht am Susquehana“ kezdetű óda) intézve vannak; legalább Riemer, egy Göthéhez 1808. jul. 18-kán Karlsbadból Franzensbadba intézett levelében együtt említi őket. — A nálam olvasható két kis költemény mindenestre gyöngéd viszonyról tanuskodik a költő s a leány közt, kik oltóágakat küldöznek egymásnak.

Lord Byronnak. „E nevezetes ember“ — írja Göthe maga, ez alkalmi költeményhez irt jegyzetében — „átutazók által sok barátságos izenetet küldött, szóval és írásban, Weimarba; a mit én is kötelességemnek éreztem viszonozni, e néhány versszakkal. Szerencsére még Livornoban találták, épen a mikor, Görögországba indulandó, hajóra szállani készült — s még onnan válaszolt is reájok, 1823. július 24-kén, a mi nekem megbecsülhetetlen volt.“ — Göthe e költeményben a Byron életúntsága s világgyűlölete

ellen szól s a leghatályosb óvszert az önbecsérzetben ajánlja neki.

Göthe Ottiliának. „Fiam kedves nejének, — írja Göthe, jegyzeteiben, — a ki szemeim előtt nőtt fel; ajánlásul a Vándorévek-hez.“ — Poggwisch Ottilia, mielőtt még menyévé lett volna, kedvence volt Göthének; s mikor férje, a G. fia, meghalt: a meny megmaradt a lesújtott apa mellett és agg korának enyhítő, vigasztaló, őrangyala lön.

Sternberg Gáspár grófnak. 1822. tavaszán ismét Marienbadba ment Göthe, mint évek hosszú sora óta szokása volt, előbb Karlsbadban, majd Marienbadban tölteni a fürdő-időszakot. Itt ismerkedett meg személyesen Sternberg G. gróffal, kivel régóta levelezésben állott s ki juliusban ment oda, egypár tudós utazó barátjával. Göthe e rég óhajtott s soká haladt személyes ismeretségnek nagy becsét tulajdonított, mint rokon elmék s hajlamok összetalálkozásának, öreg korban. Ásvány- és földtani közös tanulmányok kötötték össze a két férfit. — Elválásukkor a grófit, munkái zsebkiadásával ajándékozta meg, melyekbe ismét négy soros kis emlékverset írt.

Humboldt Sándornak. A mély gyász, melyre Göthe e sorokban czéloz, a neje (Vulpius Krisztina) halála fölötti, a ki 1816. junius 6-án halt meg. — A megelőző kis költemény épen ez nap, neje halála napján kelt. Göthe, gyöngéi daczára is, rendkívül szerette e nőt, ki egészen neki s házának élt, fiának anyját; s elvesztését nehezen viselte. „Nem, nem hagyhatsz el! Nem fogsz elhagyni“ — e kiáltással borult a haldokló ágyához. A halál azonban nem hagyta magát megkérleltetni. — E két kis költeményen kívül, melyeket egymás mellé tettem, még más kettő is van az „egyeseknek“ szólók közt, melyek bár álczímek alá burkolvák, több mint valószínű, hogy szintén neje halá-

lára vonatkoznak. Egyiknek czíme: „Az atya, elköltözött *gyermeké*-hez; a másiké: „Az özvegy *anya*, fiához.“ Közvetlenül az 1816. június 6-ki sorok után vannak téve a gyűjteményben s egész hangjuk bizonyítja, hogy az épen elvesztett nőhöz — illetőleg róla — szólnak.

Klingerhez, régi barátjához, s frankfurti-fi társához. — A következő, nálam hiányzó, négy sor is hozzá szól. „Egy küszöbről indulánk meg“ — mondja — „az élet különböző útaira. Törekvésünk egyaránt nemes volt, s azért boldog viszontlátásunk.“

Születésnapra. Herzlieb Minnának szól, a sonettek (s a Váltkonságok Ottiliája) előképének. Azért mondja, hogy nem egy lapon ismerősökre — s magára fog ismerni.

Egy Bryophyllum Calycinum - ággal. Kihez szól e két kis vers, nem tudtam kitanulni. A szóban levő növény természete s tenyészetete elég világosan van leírva bennök.

A tizenkilencz barát nak. Göthének utolsó születése napja közeledett. Nehány tisztelője Angliában, mintha sejtette volna, hogy ez az utolsó lesz, s sietniök kell tiszteletök kifejezésével, egy arany pecsétnyomót készítettett, rajta egy csillag s körül Göthe ismeretes verséből: Ohne Hast, doch ohne Rast — körirat, s azt szívélyes és tiszteletteljes levél kíséretében küldötték meg az agg költőnek, a ki megemlékezéseket e sorokkal viszonzotta. Lewes, ki az angolok levelét egész terjedelmében közli, *tizenöt* aláíró t említ; tizenhármat (Carlyle az író s fivére Dr. Carlyle, Walter Scott, Lockhardt, Wordsworth, Southey, Churchill, Frazer, Wilson tanár, Jerdan, Heraud, Lord Leveson Gower, és Procter (írói néven Barry Cornwall), meg is nevez. Szerinte tehát csak kettő, — de igazában hat hiányzanék az aláírók közül; ha csak azt nem tesszük föl, hogy Göthe volt tévedésben a szám iránt.

Rajna és Majna. „E vidékeken való tartózkodásom közben“ — írja jegyzeteiben Göthe — „egész csomó apró költeményt irtam, részint albumokba, többnyire festett kis tájképek alá, sőt néha látogató jegyekre is, üdvözlét vagy búcsuképen, — melyek közül az itt közlöttek, némelyik talán érthetetlen is, fenmaradtak. Az illetők, s a jó barátok örömmel fognak visszaemlékezni reájok s általok sok jó órára; azért hadd álljanak itt. A két utolsó magyarázatául legyen megjegyezve, hogy Cumberland herceg és hercegnő Ő fenségeik, az augusztus 16-kára menő éjjel, váratlanul látogattak meg a folyón, hajónkon.“

K É P E K H E Z.

Magyarázat nélkül is érthetők.

Frankfurt képe alá. Göthét, szülővárosa, s polgártársai, több ízben ohajtották volna megnyerni oda; különösen az 1793-diki francziaországi táborozása alatt is kapott tudakozódást hazúl, nem lenne-e hajlandó egy városi tanácsnoki állást elfogadni Frankfurtban. Küzdött magával. De még is Weimar lett a győztes. A nagy folyót (s a nagy várost) elhagyta s a kis patak (az Ilm) mellett építette meg házat.

Belvédére a herezei múlató kastély Weimar mellett, külső fényével, benső bizalmas köreivel.

A kerti lak a Götheé magáé; az, a mely előbb a Bertuché volt, de a herezeg, csakhogy Göthét, ki e házat s a körüle terülő kertet rendkívül megszerette, Weimarhoz leköthesse, elvette Bertuchtól (persze kárpótolta érte) s Göthének ajándékozta.

Lakháza valószínűleg a Frauenplanon levő, melylyel szintén a herezeg lepte meg; s melyet ő saját izlése szerint valódi műcsarnokká tett.

A tengeri kikötő csak esetleges, vagy eszményi kép lehetett. Göthe mindig egy csomó ilyes (eszményi, allegorikai stb.) kis képet tartott készen magánál, levélpapírokon stb. s alkalmoszerűleg irt egyikre, másikra, a képhez illő emlékkerseket.

JELMEZES KÉPLETEK.

A Világ négy korszaka. A Göthe munkáihoz vetett Chronologia e képletet is az 1782. évre helyezi, melynek téli időszaka különösen gazdag volt ünnepélyekben s ép oly termékeny a Göthe alkalmi költeményeiben azokhoz. *Ez kétségkívül a legeszmedúsabb azok közt.*

Egy csapat lapp. Ez egy évvel előbbi, — 1781-ből — és pedig január 30-kára, a Lujza hercegnő születésnapjára. Lehetetlen nem érezni a finom és gyöngéd hizelgést, a költővel együtt, a ki azt oly őszintén látszik érezni, hogy megszűnik hizelgés lenni s az igaz hódolat kifejezésévé válik e fenkölt nő iránt, ki egy Göthe tiszteletére s ragaszkodására oly méltó tudott lenni.

A Planéták táncza. 1793. elején (febr. 1.) koroherceg született Weimarban. A meennyi költő és poéta volt, mind egy-egy verssel ünnepelte e nagy eseményt, kivéve Göthét. Ő hallgatott. Bizonyára nem részvétlenségből, hanem inkább gyöngédségből. „Neki — mond Lewes — a ki balletet, operával, költeménnyel mindig kész volt a két (az anya-, és az uralkodó-) hercegnő születés-napjának megünneplésére, éreznie kellett, hogy most, mikor Weimar valamennyi írója meghozza hódolatát, nem szabad, nem illik állása súlyát mérlegbe vetnie ellenök. Ha költeménye a legrosszabb lett volna is valamennyi közt, a legjobbnak magasztalták volna, csak mert az övé.“ Ez volt-e a Göthe hallga-

tásának az oka egy ily nevezetes alkalomnál, nehéz volna eldönteni. Elég a' hozzá, hogy két hét múlva (febr. 15-kén) e műasztást egy kis költeménnyel hozta helyre — mely, meg kell vallani, nem egészen sikerült. Egy év múlva 1784. január 30-kán, az uralkodó hercegné (Lujza) születésnapján a Planéták tánca című ballettel (s jelmezes képlettel) pótolta ki az első műasztást s a második nem sikerült kísérletet. Ez a legszebb, legszellemdúsabb, hizelgéseiben a leggyöngédebb műve, valamennyi hasonneműek között. A bolygók mind tisztelegni jönnek a hercegnőnek, a fiatal anyának, ki kisdéd (alig egy éves) gyermekében egészen boldog. Görög hitregei jellemeikben lépnek föl: Mercur, Venus, Tellus, Luna, Mars, Jupiter, Saturnus és — Cybele. (Ez utóbbi alatt a költő a Hershell által épen akkor fölfedezett új bolygót érti, melynek Uranus neve csak később állapítottatott meg) — s végre Sol (a Nap) is. Valami jellemzöt mond mindenik, s egyszersmind szépen, szellemesen és gyöngéden mondja. — E költemény valóban minta lehet a maga nemében.

Az 1798. jan. 30-diki jelmezes képletet kísérő óda ismét Lujza hercegnőt ünnepli. fenkölt magasröptű hangjaival. E költemény a tulajdonképi képlet kíséretéül szavaltatott. A képletről magáról fogalmat nyújthat a következő töredék Göthének Schillerhez irt leveléből, mely (tévedésből-e?) január 26-káról van keletezve: „Az ide zárt stanzákból“ — írja — „némi álomszerű sejtelmet nyerhet ön azon képletekről, melyek *ma* este fognak előadatni. Hat szép barátnők szíves lesz magát a legszebben kicsinosítani, és jelveiket — hogy ne mindig csak márvány, vagy festett allegoriákat lássunk — aranyos és egyéb papirból kimetszve s csinosan és felismerhetőleg elkészítve, fogják hozni magokkal. Kedves neje képzelődésének akarok segítségére

lenni, azért ide jegyzem a következő személyzetet: *A Béke*: Wolfskeel kisassz.; *Az Egyetértés*: Egloffsteinné és Seckendorff kisassz.; *A Bőség*: Wertherné; *Művészet*: Beust kisassz.; *Földmívelés*: Seebach kisassz. — Azután jó hat gyermek, kik hasonlóképen nem kevés holmit czipelnek magokkal; s így reméljük, a legtökéletesebb kontársággal, a legeszezüresebb ürben, a szórakozott embereket némi gondolkodásra kényszeríthetjük.“ A levél folytatásából (más napról) olvassuk, hogy Göthe maga volt a karvezető s hogy az előadás jól sikerült, csak a tér volt szűk s nem lehetett a képletet kellőképen kifejteni.

A Francia Császárnénak. 1812-ben Göthe ismét Karlsbadban volt, és pedig többnyire betegen. Lábbadozott, de még a szobát sem hagyhatta el, midőn Julius első felében az austriai császári pár és a francia császárné, (Mária Luiza, Ferencz leánya) oda érkeztek. Göthe különös tisztelettel viseltetett az austriai császárné iránt, ki hozzá szintén igen kegyteljes volt. Karlsbadba jöttét s távoztát, maga s a karlsbadi polgárság nevében több ízben üdvözölte alkalmi — de őszintén s melegen érzett — költeményekkel. Ezúttal a három magas vendég mindenikének külön üdvözlő költemény szolt, melyek együtt csaknem összefüggő trilogiát alkotnak. Mind három az ottava rime ünnepélyes alakjában van írva, melyet Göthe oly előszeretettel s annyi tökélyvel kezelt. Az első az osztrák császárnénak szól, s meleg és magasztaló hangjával meglep. De ez nem a hizelgés, hanem az őszinte hódolat s mély rokonszenv hangja volt: a költő levelei tanúsítják. A második költemény a karlsbadi polgárság örömét fejezi ki uralkodója látásán s egyszersmind az állam békéje utáni közohajtást. A világbéke utáni sovargás még erősebb kifejezést nyer a harmadik költeményben, a a Francia Császárnéhoz, melyet én is adok. E költemény

mutatja, hogy Göthe, már mily benső ellenszenvvel viseltette az erőszakos politikai rázkódások iránt, Napoleon új hódítási tervével ki tudott békülni. Azt hitte, annak eredménye általános és tartós béke lesz. Ha Európa valamennyi (kontinensi) állama, a Napoleon protektorsága alatti államszövetségbe egyesül, azzal az angol tengeri uralom minden életforrása el lesz vágva. Ez alapeszmével ügyesen és gyöngéden van összeszöve a másik, egyéniebb vagy személyesebb: Eddig, mond a költő, a hatalmasnak egy hiányzott még; nem volt örököse, a kire nagyságát s hatalmát hagyhassa, a kiért a békét maga is kívánja; most van (a római király tudvalevőleg azon évben született); s ez sem hiányzik már. Gyöngéden szól a költő az anyához, a ki, karjain kis fiával, istenek módjára szerez új, állandó békét a világnak.

S Z Í N I B E S Z É D E K.

Prolog. — Epilog. E két költeményt nem absolut költői becséért vettem föl gyűjteményembe; azzal alig birnak. Hangjok természetessége, naiv igazsága: legfőbb érdemök. Hanem álljanak mutatványúl a költő e nembeli dolgozásaiból.

Epilog a Schiller „*Harang*“-jához. — Schiller 1805. május 9-kén halt meg. Göthe, maga is beteges az egész évben, csak alig birta elviselni a nagy csapást és mélyen, bár némán gyászolta elköltözött nagy barátját s vetélytársát. Mikor a szédítő csapás után magához jött, első gondolata volt: a félben hagyott Demetrius befejezésével állítani emléket, szivéből, barátjának. Ezt azonban nem birta kivinni. — Azonban a weimari színház mindenesetre gyászünnepélyt akarván rendezni elhunyt költőjének emlékére: ezt Göthének kellett megírnia. Bármily fájdalomba került is ez, kész volt engedni a közóhajtásnak. Először valami zenei kíséretet

akart, irandó költeményéhez. Később jött arra a szerencsés gondolatra, hogy Schillernek legszebb s annyi étellel teljes költeményét, a *Harang-éneket* (Das Lied von der Glocke) dramatizálja, a nélkül, hogy a szövegen legkevesebbet is változtatna, csak az által, hogy a harangöntés műtétét, a költemény folyamata szerint előadják, a költemény többi, közbeneső részeit pedig, melyek az ember családi, polgári s társadalmi életét festik különböző jelenetekben, szavalva adják elő a szintársulat különböző tagjai, egyéniségök szerint osztva ki köztök a szerepeket. A képlet mechanikai oldala is jó hatást tett. A komoly műhely, az izzó kohó s öntöde, az olvadt érc látszó lefolyása, melyben izzó patak gyanánt ömlik alá s tűnik el a minta üregében — azután a minta fölnyitása, belőle a harang elő-vonatása, annak minden kezen átfűződő virágfűzérrel megkoszorúzása — mind ez kellemesen hatott a szemre. Most a harang magasra lebbent: s a múzsa lépett ki alóla. A Schiller költeményének befejező soraiból kiindulva következett a Göthe által irt Epilog.

Maga ez volt az emlékünnepegy fénypontja, a tisztelet és szeretet legmegindítóbb adója ez, melyet az elhúnytak csak költő társa nyújthatott. „E költemény“ — mondja Viehoff *) — „Góthének legmélyebben átérzett s egyszersmind külsőkép is legtökélyesebb s legkerekebb alkotásai közé tartozik.“

Az epilog, eredeti alakjában, először 1805. aug. elején adott elő. Másodszor, a Schiller halálának tiz éves fordulója emlékére, 1815-ben újra dolgozva, s utolsó versszakával megbővítve — mostani alakjában — 1816. május 10-kén. A múzsa (az epilog szavalója) ezúttal Wolffné volt, kiről főlebb már volt emlékezet.

*) Goethe's Leben III. k. 528.

Saj t ó - h i b á k a II. kötetben.

24. lap	14. sor	kő-görgetek	helyett olv.	kő-görgeteg
28.	25.	sziveimre	" "	szivemre
123.	9.	Mindenbe'	" "	Mindben
130.	4.	napon ;	" "	napon :
136.	2.	Rendeltetes	" "	Rendeltetés
208.	20.	S	" "	S a
213.	30.	két év	" "	hét év
236.	32.	finomúlt	" "	finomúl
257.	5.	hangsúlyozta	" "	hangsúlyozza

TARTALOM.

	Lap.		Lap.
VEGYES KÖLTEMÉNYEK.			
Gellert szobra Oesertől	3	Az ifju Werther keservei	48
Ilmenau	—	Mindig, mindenütt	—
Mahomet éneke	11	Folytonos tavasz	49
A szellemek éneke a vizeken	13	Nyugtalanság	50
Az én istennőm	15		
Téli út a Harzon	17	M Ü V É S Z E T.	
Vándor vihardala	20	A nektáresöppek	51
Sas és galamb	24	Művész regdala	52
Prometheusz	26	Ámor, mint tájkép-festő	55
Ganyméd	28	Művész estdala	57
Az emberiség határai	30	Műkedvelő monologja	58
A Lili parkja	31	Jó tanács	59
A begyeshez	36	Tájkép	—
Esdés	—	Művészi szabadság	60
A muzagéták	37	Művészdal	62
Reggeli panaszok	38		
Látogatás	40	PARABOLÁKBAN.	
A serleg	42	Séance	64
Éji gondolatok	43	Neologok	65
Lidához	44	Költemények	—
Örökre	—	Ámor és Psyche	66
Két világ közt	45	Hasonlat	—
Dornburg	—	Légyvesztő	67
Éjfélkor	46	Lakodalom	—
Schiller koponyájának szemlé-		Legenda a lópatkórul	68
leténél	47		

EPIGRAMMAILAG.

A csúnya kép	71
Lány-kivánság	72
Kétféle fenyegetés	—
Ellenállhatatlan	73
Mihaszna!	—
Katona-vigasz	—
Társaság	74
Élső kézből	—
Eredetieknek	—
Alázat	75
Schogy sem jó	—
Életszabály	—
Hiu fáradság	—
Feltétel	76
Annál jobb	—
Memento	—
Más	—
Frissiben	—
Az évek	77
A vénség	—
Sirvers	—
Világ folyása	78
Példa	—
Ha te úgy, én is úgy	—
Saturnus, mint műbíró	79
Alapfeltétel	—
Csinos, pípes	—
Mindig egyforma	80
Emlékezni	—
Egyenlő nyereség	81
Élet-élv	—

KÖZMONDÁSOSAK.

Ötvennyolez	83

A SZELÍD XENIÁKBÓL.

I. Tizenöt	92
II. Nyolez	95
III. Tíz	97
IV. Huszonkettő	99
V. Huszonnégy	103
VI. Húsz	108
VII. Tizenhárom	112

A CHINAI-NÉMET
NAP- ÉS ÉV-SZAKOKBÓL.

I—IX	116

ISTEN ÉS VILÁG.

Prooemion. Húsz	123
Világsszellem	127
Az angyalok kara	129
A növények metamorphosisa	130
Epirrhema	133
Az állatok metamorphosisa	—
Antepirrhema	135
Az orpheuszi ős-szavak	136

A NYUGAT-KELETI DIWÁNBÓL.

Moganni-Nameh.

Hegira	141
Talizmánok	143
Négy elem	144
Összélet	145
Fekete árny	146
Hasonlattal	—
Boldog vágy	—
Ha egy nádról	147

	Lap.
Hafiz-Nameh.	
Végtelen	148
Háfizhoz	149
Ushk-Nameh.	
Minta-képek	150
Olvasó-könyv	151
Aggály	—
Kedves, ah	152
Tefkir-Nameh.	
Találkozás	153
Sohse kérdezd	—
Sulejka szól (Azt mondja)	154
Olykor	—
Timur-Nameh.	
Sulejkához	155
Timur szól	156
Suleika-Nameh.	
Hátem és Sulejka	157
A szerető	158
Igaz-e?	—
Kevés az	159
Haboznék-e	160
Sziv szívért	161
Hátem Sulejkához	—
Távol a kedvestől	162
Elmerülni	163
Sulejka szól (E halk mozgás)	164
Sulejka szól (Könnyü szárnyad)	165
Viszontlátás	—
Sulejkához	167

	Lap.
Chuld-Nameh.	
Választott férfiak	169
Választott nők	171
Bebocsátás	172
Kiválasztott állatok	173
A hét-alvók	174
Jó éjszakát	178

ALKALMI KÖLTEMÉNYEK.

EGYESEKNEK.

Alexandra nhgnőnek	181
Egy fára	—
Friderika	182
Sesenheimba	—
Wolffénak	183
Sylvianak	—
Ugyanannak	—
Egy tarka himzetű vánkossal	184
Lord Byronnak	—
Göthe Ottiliának	—
Sternberg G. grófnak	185
Neje halála napján	—
Humboldt Sándornak	186
Klingernek	—
Születés-napra	—
Egy bryophyllum-galylyal	187
Ugyanolyannal	—
A tizenkilencz angol jóbarát- nak	—
Hiller Ferdinándnak	188
Mandelsloh Cl. asszonynak	—
Spiegel M. k. a. emlékköny- vébe	—
Rajna és Majna. Hét	189

	Lap.		Lap.
KÉPEKKEKEL.		Álarczos menet	200
Frankfurt am Main	191	A francia császárnénak	202
A belvédére-i kastély	—	SZÍNI BESZÉDEK.	
Kerti háza. Kettő	—	Prolog	205
Lakháza	192	Epilog	206
Kikötői város képe	—	Epilog a Schiller „Harang“- jához	208
JELMEZES KÉPLETEK.			
A világ négy korszaka	193	JEGYZETEK	
Egy csapat lapp	194	212	
A planéták táncza	195		

